

První úvahy o založení muslimské obce získaly konkrétní podobu až koncem roku 1934. Dne 8. listopadu se z podnětu tehdejšího egyptského generálního konzula Abd al-Hamída al-Bábá beje, indického muslimského intelektuála dr. Sajjida Hasana Mírzá chána a českého publicisty Mohameda Abdallaha (Bohdana) Brikciuse sešla skupina pražských praktikujících muslimů, kteří založili *Moslimskou náboženskou obec pro Československo s ústředím v Praze*. Latinkou přepsaný název v arabštině zněl *El-Ittiḥad el-Islami*. Ten býval pravidelně uváděn vedle českého názvu na hlavičkovém papíře obce, ačkoli jeho doslovný překlad zní *Islámský svaz*. V záhlaví občasníku *Hlas Muslimské náboženské obce* (viz dále) býval naopak v arabském písmu uváděn správný překlad: *al-Džamá'a ad-díníja al-islámíja fi džumhúrijati tšikúslúfákíja*. Dovětek „v Praze“ nebo „s ústředím v Praze“ býval u některých dokumentů uveden, jindy ovšem nikoli, což – jak uvidíme – působilo ve styku s úřady nedorozumění při vymezování legislativního statutu obce.

Účastníci schůzky se dohodli, že zmapují počet pražských muslimů a posoudí jejich ochotu k účasti na budování obce. Tato sondáž zabrala několik týdnů, neboť jednotliví muslimové o sobě nevěděli a už vůbec neměli jasno v legislativních podmínkách pro zřízení obce. Její první ustavující schůze se konala 23. prosince 1934. Za svůj první úkol si vytkla výstavbu mešity v Praze a zajištění řádné registrace a uznání čsl. úřady. Slavnostně pak byla obec ustavena 25. dubna 1935 na shromáždění, kterého se zúčastnili „četní příznivci“ (podle *Hlasu*) z řad pražské inteligence, podnikatelských kruhů projevujících zájem o obchod s islámskými zeměmi (například Exportní ústav, Pražské vzorkové veletrhy) a zastupitelské úřady islámských států.

Zároveň se ustavila *Rada Muslimské náboženské obce*, která 31. prosince zaslala ministerstvu školství a národní osvěty (dále pro přehlednost uvádíme jen MŠANO) dopis, v němž se „zdvořile oznamuje zřízení Moslimské (mohamedánské) náboženské obce...ve smyslu říšského zákona čís. 159 ze dne 15. července 1912, kterým byla uzákoněna moslimská (mohamedánská) církev hanafijského ritu“. Rada sděluje, že ve smyslu 7. a 8. § tohoto zákona má obec právo vést matriky svých příslušníků, oddávat a pohřbívat. Dne 1. ledna 1935 byl dopis podobného znění zaslán Magistrátu hl. m. Prahy. Dne 2. února 1935 obec obdržela dopis MŠANO (na vědomí též Zemskému úřadu), jímž se potvrzuje zřízení „Moslemínské náboženské obce“. V souladu se zákonem č. 159/1912 se mj. konstatuje, že „...jest náboženskou společností jmenovaného

ritu pokládati za státně uznanou v zemích českých“. Zároveň se upozorňuje, že vnější právní poměry musí být upraveny a aktualizovány „nařizovacím způsobem“, a požaduje se, aby obec předložila ke schválení řádně zpracovaný organizační statut, respektive stanovy. S odvoláním na § 8 zák. č. 159/1912 MŠANO zdůrazňuje, že ke zřízení obce bude třeba též schválení ministerstva vnitra (dále jen MV), zejména ve věci vedení matrik a náboženských úkonů (sňatky, pohřby apod.), neboť v souladu s § 7 cit. zák. je třeba se ve věcech manželských, rodinných a úmrtních rejstříků držet litery zákona č. 51/1870 ř. z., který nařizuje pro příslušníky „mimokřesťanských“ náboženských obcí povinnost občanských úkonů. Rovněž v této věci MŠANO ponechává rozhodnutí na MV. Zároveň upozorňuje, že z podání muslimské obce není jasno, zřizuje-li se obec pouze v českých zemích nebo také na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Poukazuje na právní rozpor v jejím konstatování, že se zřizuje „pro Československo ve smyslu zák. č. 159/1912“ a upozorňuje obec, aby si vyjasnila teritoriální rozsah své působnosti. Pokud by totiž trvala na působnosti v celé ČSR, bylo by nutno postupovat i se zřetelem k čl. XVII/1916, který se týkal postavení muslimů na území Uherska, jehož součástí tvořily Slovensko a Podkarpatská Rus. Obě právní normy by pak musely být postoupeny Zemskému úřadu v Užhorodě a referátu MŠANO v Bratislavě k vyjádření.

Ve zprávě ministerstvu vnitra pak MŠANO konstatuje, že důvodem ke zřízení obce se zdá příprava pro stavbu mešity, na kterou má obec patrně prostředky, a předem podotýká, že bude moci sotva uplatňovat nárok na příspěvky z církevního odboru MŠANO, protože muslimští duchovní nebudou splňovat podmínky pro úpravu státních dotací, jelikož „...nedodrželi lhůtu podle zákona z 25. června 1926, č. 122 Sb. z. Rovněž subvence na administrativní účely a provoz kultovních objektů „budou sotva poskytnuty“. Ukázalo se tak, že ačkoli Československá republika v mnohém přejala legislativní systém monarchie, požadavku českých muslimů nebylo možno z hlediska formálně právního vyhovět, a to hned z několika důvodů. Jednak se na Čechy a Slovensko v poměru k muslimům vztahovaly dvě odlišné normy – v Čechách byl uznán jen islám „hanafijského ritu“, na Slovensku „islám vůbec“. Z právního hlediska tudíž nebyl požadavek muslimů řádně připraven. Československé úřady zase od počátku prokazovaly až neuvěřitelně byrokratický přístup spojený s těžko skrývanou neochotou a nedůvěrou. Jestliže muslimská obec k prosazování svých zájmů přistupovala poněkud liknavě až diletantsky, MŠANO, jež bylo požadavkům obce

vcelku příznivě nakloněno, muselo věc postoupit dalším orgánům a teprve tam se vše jaksepatří zadrhlo.

Z archivních pramenů například vyplývá, že teprve 6. listopadu 1935 obdrželo MŠANO a Zemský úřad v Praze návrh stanov obce a nejméně dalšího půl roku obě instituce „o těchto stanovách ve smyslu tamních připomínek jednaly“. V přípisu z 29. května 1936, adresovaném Gafuru Langu, tehdejšímu místopředsedovi Rady obce, se zároveň do doby, než budou stanovy schváleny, nařizuje zastavit činnost obce „v zájmu uvarování se zbytečných zmatků a škod“. Proti tomuto nařízení se obec (skupina kolem redaktora Brikciuse) 22. června odvolala. Na podporu „zdržovacího“ postoje úřadů je však třeba poctivě dodat následující: Z dostupných materiálů vyplývá, že průtahy státních orgánů se schválením zřízení obce a stanov s poukazem na „uvarování se zmatků“ nebyly možná zpočátku způsobeny ani tak byrokratismem a již předem nepřátelským postojem k islámu (jak vyplývá z pozdější interpretace vedení obce před protektorátními úřady v roce 1941 – viz dále), jako spíše personálními zmatky a soupeřením uvnitř obce samé v průběhu roku 1936 (viz dále). To obci v očích úřadů jistě nepřidalo na důvěryhodnosti, ať už byla jejich rezervovanost způsobena xenofobním vztahem k islámu nebo všeobecně silnou sekularistickou tendencí, jež ve státní správě a vládě ČSR převažovala.

Ústava muslimské obce

Návrh stanov, který muslimská obec konečně v listopadu 1935 poslala na MŠANO, se nazýval honosně, avšak opět nepřesně: *Ústava náboženské společnosti přívrženců Islamu ritu hanefitského*. Abychom si autenticky přiblížili cíle obce a způsob jejich vyjádření, uvádíme text návrhu v plném znění, přesně tak, jak byl v pracovní verzi předložen:

Ve jménu Boha a na základě zákona ze dne 15. července 1912 číslo 159, jakož i zákona článku XVII/1916 založena byla Moslimská náboženská obec hanafického ritu pro Československou republiku v Praze, zahrnující v sobě všechny vyznavače Islamu, žijící na území Československé republiky. Dává si tuto ústavu:

§ 1. *Jméno obce: Moslimská náboženská obec hanefitského ritu pro Československou republiku v Praze – arabsky (jazyk liturgický): El-Itihad El-Islami*

Šekuslufakija působnost její vztahuje se na celou Československou republiku, jednacím jazykem je jazyk státní nebo také arabský.

§ 2. *Ústřední sídlo obce jest v Praze.*

§ 3. *Moslimská náboženská obec hanafického ritu pro Československou republiku v Praze jest pouze náboženskou organizací, která nesleduje žádných politických cílů. Příslušníci jsou povinni zachovávat všechny československé zákony a nařízení a mít kladný poměr k československému státu.*

§ 4. *Účel a poslání náboženské obce je:*

- šířiti učení Islamu prostředky mírumilovnými,*
- prohlubovati přátelské vztahy mezi příslušníky moslimské víry na území Československé republiky a udržovati styky s příslušníky víry, žijící mimo její hranice,*
- budovati mešity všude tam, kde se toho potřeba ukáže,*
- pomáhati všem moslimům dle možností náboženské obce, eventuálně zařizovati a vydržovati chudobince, nemocnice a jiné humaní instituce,*
- uzavíratí sňatky a pohřbívati osoby moslimského vyznání, vést matriky i tam, kde vedení matrik patří do působnosti organizací státních,*

§ 4. *Učení Islamu: Islam jest náboženství míru. Slovo Islam znamená doslovně mír, odevzdání se. V náboženském významu označuje úplné odevzdání se do vůle Boží. Účelem náboženství je: Islamem jest opatřován jeho vyznavačům úplný zákoník, který je podněcuje vzbuzovati v sobě ušlechtilost, dobro a zachovávatí mír mezi lidstvem. Proroci Islamu: Moslimové jsou stoupcí Islamu, věří ve všechny proroky světa, počítaje v to Abraháma, Mojžíše i Ježíše. Mohamed jest posledním prorokem Islamu. Písmo svaté moslimů jest Koran. Moslimové věří zároveň v božský původ každé svaté knihy.*

§ 5. *Článků víry jest sedm: 1. víra v jednoho Boha; 2. v anděly; 3. ve všechna písmena svatá; 4. v posly Boží; 5. v soudný den; 6. v určení dobra i zla; 7. ve vzkříšení po smrti. Náboženských povinností moslimů jest pět: 1. víra v jednotnost Boží a v Božské poslání Mohameda; 2. modlitba; 3. půst; 4. udílení desátků z celkového příjmu z úrody; 5. pouť do Mekky (v případě materiálních možností).*

§ 6. *V čele Náboženské obce je Rada (Medžlis), která jest nejvyšším správním orgánem náboženské obce, zastupuje ji před úřady a veřejností, spravuje jmění obce a přijímá nové členy obce.*

Skládá se ze sedmi členů, kteří jsou:

- předseda – rajs el medžlis, místopředseda – najb el rajs, jednatel – vekil,*
- pokladník – emin sendúk, kněz – imam, a dvou přísedících.*

Z těchto musí býti státním občanem československým: předseda, jednatel, pokladník a jeden z přísedících.

Rada se volí valnou hromadou náboženské obce na jeden rok. Dosavadní členové jsou znovuvolitelní.

Ustanovení Rady potřebuje schválení ministerstva školství a národní osvěty v Praze. Její členové musí být československými státními příslušníky, politicky a občansky zachovalí. Výjimku ze státního občanství může povolit ministerstvo školství a národní osvěty.

Rada jest povinna řídit se přesně usneseními valných hromad. Musí pracovat vždy jen ku prospěchu Islamu a náboženské obce. Rada může zřídit v kterékoli obci Československé republiky svou odbočku, je-li v dotyčném místě alespoň osm muslimů. V čelo každé odbočky ustanoví důvěrníka, jemuž ku pomoci přidělí dva místní poradce. Důvěrník a jeho poradci jsou ve své funkci přímo zodpovědní Radě. Odbočky jsou součástí celé náboženské obce.

§ 7. Valná hromada náboženské obce se odbývá v Praze a koná se na pozvání všech přijatých členů náboženské obce. Nesejdou-li se alespoň dvě třetiny členstva, odbývá se valná hromada bez ohledu na počet přítomných o jednu hodinu později. Této valné hromadě předsedá nejstarší člen náboženské obce, který ovládá slovem i písmem jazyk jednací valné hromady, jímž je jazyk československý. Jemu ku pomoci je nejmladší člen obce. Volební právo přísluší všem členům valné hromady. Seznam členů vede jednatel – vekil.

K usnesením a volbám jest zapotřebí nadpoloviční většiny hlasů přítomných. Nebylo-li by docíleno nadpoloviční většiny hlasů, jest nutno svolati novou valnou hromadu na některý z nejbližších dnů. Ku změně ústavy jest zapotřebí dvou třetinové většiny. Valné hromady svolává Rada. Volby se konají hlasovacími lístky. Do působnosti valné hromady patří zejména: usnášení se o návrzích podaných Radě a vyřizování jejich stížností a odvolání. Výkon dozoru nad správou majetku a péči o dodržování sem spadajících závazků.

§ 8. Imam jest vynikajícím členem Rady pro své náboženské vědomosti, jest řádným duchovním náboženské obce vůči státní správě a vykonává všechny úkony jeho úřadu příslušející. Dbá o řádné uschování matričních zápisů. Stará se o řádné vyučování náboženství.

§ 9. Finanční prostředky náboženské obce opatřují se náboženskou daní, která se vyměřuje všem výdělečně činným příslušníkům na území Československé republiky, dále pak dobrovolnými dary a příspěvky.

§ 10. Sociální péče. Náboženská obec poskytuje dle svých možností chudým muslimům hmotné podpory.

§ 11. Zánik. Náboženská obec zaniká v případě, že se na tom valná hromada právoplatně usnesla hlasy všech členů náboženské obce. Toto rozhodnutí Rada řádně odůvodní a valná hromada učiní pak dvou třetinovou většinou předem rozhodnutí o uschování a správě jmění pro náboženskou obec příští.

Muslimská obec versus sekulární stát

Ačkoli „zmatky“ v muslimské obci patrně na přelomu let 1936 až 1937 ustaly (jak alespoň vyplývá z personálního složení Rady, vzešlé z valné hromady obce 14. února 1937), z následných četných dokumentů lze usoudit, že nedůvěra úřadů, zejména MV, přetrvávala a opírala se o jistý legislativní chaos, k jehož překonání zřejmě ze strany Rady nadále chyběla připravenost. Jako nepřekonatelná překážka se stále jevilo sjednocení rozdílů v uznání islámu Rakouskem roku 1912 a Uherskem roku 1916, a zejména skutečnost, že obec – a nutno říci, že zcela v souladu s islámským zákonodárstvím a tehdejší praxí islámských zemí – trvala na výsadním právu uzavírat sňatky a konat pohřební obřady, což bylo v příkrém rozporu s legislativou ČSR. MV nevidělo důvod, proč by právě muslimové měli být vyjmuti z rámce občanského zákoníku platného pro všechny „nekřesťany“ a zděděného z rakousko-uherské právní praxe, když navíc muslimové ani neměli jasno, kterým právním mazhabem se chtějí řídit – zda „hanafijským“, nebo „islámem vůbec“, jak přikazovala „uherská varianta“ platná formálně pro Slovensko. Muslimové s velkým zklamáním a hořkostí pocítovali u úřadů nedostatek „politické vůle“ či „lidského porozumění“. Faktem zůstává, že ministerští úředníci v muslimské obci spařovali spíše kuriózní, početně zanedbatelnou a poněkud podezřelou skupinu českých podivínů a cizinců a neměli důvod spěchat se zaujímáním vstřícnějšího postoje.

Rovněž požadavek arabštiny jako úředního jazyka a právně nezralý (vágní a ideologizující) text návrhu stanov byly nepřekonatelným předmětem sporu. Jestliže MŠANO zastávalo k zájmům obce spíše vstřícný postoj a jestliže Zemský úřad v Praze se alibisticky obracel střídavě na MŠANO kvůli „společenské únosnosti“ či „ohledům na obecné zájmy“ a na MV v obavě o „občanskou bezúhonnost“ členů obce, pak MV nekompromisně trvalo na vyjasnění legislativní stránky věci a zároveň prostřednictvím pražského a brněnského policejního ředitelství shromažďovalo na nejaktivnější členy obce „interní informace“ pro Zemský úřad i pro potřeby vlastní. Nic na tom nezměnila ani skutečnost, že obec měla na MV „svého člověka“, jímž byl jistý Safed (František) Sedláček. Byl to zkušený rakouský státní úředník, který před válkou dlouhá léta působil v Bosně a tam také tajně přestoupil na islám. Ten prý měl na vnitru tlumit nejsilnější projevy nedůvěry k obci a sem tam předávat jejím vedení zprávy.

Teprve 26. listopadu 1937 MV zaujalo zásadní postoj v rovině legislativní. Vzhledem k realitě, v níž se obec nacházela, se MV přiklonilo k variantě „v Praze“, zatímco součást názvu „pro Československo“ odmítla respektovat s tím, že v Praze může být zřízena jen obec ritu hanafitského, která „...může ovšem zahrnovati i muslimy, kteří bydlí na bývalém uherském území a jsou přívrženci tohoto ritu, neboť tam je islám uznán vůbec“. Muslimové jiného právního ritu se tudíž směli organizovat jen na bývalých uherských územích. O marné snaze MŠANO oblitmit právní důslednost MV svědčí i část materiálu, ve kterém MV vyvrací poukaz MŠANO na analogii s československou církví evangelickou. MV uvádí, že právně nejde o analogii, neboť tato církev vznikla sloučením augsburského a helvetského vyznání, která byla uznána na obou územích říše, což v případě islámu neplatilo. MV tvrdilo, že podle čl. 1 § 1 zák. č. 159/1912 musí být poměry muslimů upraveny nařízením. Proto ke schválení stanov obce nestačí schválení MŠANO, „jak se toto ministerstvo domnívá“, nýbrž také souhlas MV a ministerstva spravedlnosti (dále jen MS).

Nesmlouvavý postoj zaujalo MV k otázce § 7 rakouského zákona ohledně muslimských sňatků, pohřbů a matrik. Zcela zjevně nesouhlasilo s vstřícnějším postojem MŠANO, které předtím poukazovalo na vzrůstající počet muslimů („1200 duší“) i na to, že po vyjasnění právních a organizačních poměrů se jejich počet ještě zvýší, neboť „mnohé muslimské rodiny stále váhají“. Navíc MŠANO ve své zprávě pro MV mj. konstatovalo, že „šetřením bylo zjištěno, že poměr příslušníků islámského vyznání k československému státu je loyální, k jiným pak vyznáním zcela tolerantní“. Tento názor MV odmítlo jako „nepodložený“ a naznačilo, že ve věci loajality českých muslimů k republice činí vlastní šetření.

Ministerstvo spravedlnosti, jehož posudek si MŠANO ve věci sňatků skutečně vyžádalo, zaujalo dokonce ještě kladnější postoj, když poukázalo na zákon ze dne 22. května 1919 č. 320 Sb. z., který sjednotil manželské právo pro všechny konfese a náboženské obce na území celé ČSR. Vyvrátilo tak názor, že by se úřady měly ve vztahu k muslimům řídit § 7 říšského zákona 159 z roku 1912. Ve zprávě MS se mimo jiné uvádí: „Při církevním sňatku, pokud to není sňatek uzavíraný mezi snoubenci civilně již oddanými, nejde o čistě církevní akt, nýbrž duchovní správce vystupuje v tomto případě jako státní orgán, jenž solemnisuje projev manželského konsensu. Tento zástupce je pověřen duchovní správou, pokud je tato státem uznána. Ježto pak příslušníci

ritu hanafitského v zemích historických, respektive v zemi Slovenské a Podkarpatoruské příslušníci islamu vůbec, tvoří náboženskou společnost státem uznanou, budou moci i oni po vybudování církevní organizace islamu a tedy po zřízení duchovních správců autorisovaných státem celebrovati sňatky a pohřby se stejnými právními následky pro obor státního práva.“

Zpráva MV tento postoj MS rázně odmítla a odvolala se opět na zákon č. 51/1870 a jeho uplatnění v zákoně č. 159/1912. Oba zákony jsou ve zprávě označeny za „speciální“ a mohly být tudíž zrušeny jen speciálním zrušovacím předpisem, k jehož uplatnění MV tehdy nevidělo důvod. K otázce muslimských sňatků zpráva uzavírá: „Uznání islamu není ovšem důvodem k tomu, aby se mu přiznalo zvláštní postavení v oboru manželského práva... obtíže, které by vyplynuly z přizpůsobení státního manželského práva nařízením islamu, byly by tak značné, že by zavedení takového právního řádu asi na nich ztroskotalo. Obtíže by záležely v tom, že islám předpisuje pro sňatky před muslimským duchovním zvláštní formu odlišnou od formy předepsané čl. právem, takže by takové sňatky nemohly v Československu býti uznány za platné.“ V závěru postoje k tomuto bodu se chladně právnicky konstatuje: „Kdyby se připustil názor, že zrušovacím předpisem § 31 zákona č. 320/1919 byl zrušen také § 7 zákona č. 159/1912, pak by se důsledně musilo připustiti, že byl zrušen též zákon č. 51/1870, což nikdo netvrdí a zajisté ani nebude tvrditi.“

Zpráva MV také upozorňuje na právo dozoru vyhrazeného státním úřadům, z čehož vyplývá, že obec musí mít za jednacím jazyk také jazyk státní, který musí být v životě obce uplatňován do té míry, aby státní dozor mohl být účinně vykonáván. Proto nestačí, aby čeština byla pouze jednacím jazykem valné hromady, jak to stanovil § 8 navrhovaných stanov obce. Fakt, že kultovním jazykem islamu je výhradně arabština, zpráva MV nezpochybnuje, ale jako reprezentant sekulárního a národního státu vylučuje možnost, že by se v arabštině vedly matriční zápisy nebo jiné dokumenty. Tento požadavek ze strany obce byl, ostatně, vskutku přemrštěný a je možno jen spekulovat, zda byl odrazem nekritického nadšení členů (namnoze znalých arabštiny), či spíše neznalosti reálných variant právního postavení muslimů ve státech, kde tvořili menšinu. Je také možné, že tyto varianty byly obci známy, ale byly nepřijatelné – avšak spíše z důvodů ideologicko-politických než čistě doktrinálních. Ve většině zemí Asie a Afriky byla tehdy do značné míry uplatňována legislativa koloniálních metropolí, jejichž rozhořčená kri-

tika se zhusta promítala do některých textů obce (zejména časopis *Hlas MNO*). Naopak poučenější, ryze teologicko-právní argumentace, hájící muslimské menšinové zájmy v nemuslimském prostředí a vycházející například z moderně interpretované legislativní koncepce *dár al-islám wa dár al-harb* (příbytek islámu a války), není v materiálech českých muslimů nikde doložena.

Ve věci vztahu státu a islámského „duchovenstva“ zpráva MV konstatuje, že vedením matrik je zatím nelze pověřit, protože se pro nejbližší dobu nepočítá s pevnou organizační strukturou islámu, ale připouští se možnost „přibratí tyto funkcionáře“ k řešení některých úkolů místní správy. Jejich účast na vedení oddacích matrik však zcela vylučuje. Bere zde v úvahu i skutečnost, že obec sama naznačila, že mnozí duchovní budou ze zahraničí, a nelze tudíž u nich předpokládat ani dobrou znalost státního jazyka, ani znalost nespočetných matričních předpisů, které jsou nepochybně zásadně odlišné od správních zvyklostí bývalé Osmanské říše nebo jiné islámské země.

Po četných formálních a formulačních připomínkách k návrhu stanov, vyplývajících z „právní nekompetentosti autorů“, zpráva MV uzavírá, že za stavu, kdy „čsl. předpisy o uznání islamu jako státem uznaného náboženství trpí výrazovou nejednotností... není možno opřítí ústavu náboženské obce moslimské pro Československo o zákon č. 159/1912 ř. z.“. MV navrhuje, aby se zahájilo jednání o uznání islámu jiných větví, příp. islámu v českých zemích vůbec – po vzoru právní úpravy v Uhersku. V této souvislosti je ovšem třeba zmínit zprávu z podkladového materiálu MS, který byl zpracován na žádost MV. Vyplývá z ní, že 27. července 1937 se na MS dostavil redaktor Brikcius, který byl požádán, aby definitivně formuloval stanovisko obce k „...hanafitskému ritu“ versus „pro Československo“. Podle této zprávy Brikcius sdělil, že „...hanafitský ritus by nevalil, protože je zde dosti příslušníků Islamu tohoto ritu, takže není třeba, aby bylo pomýšleno na jeho odstranění“. Ministerský úředník ve svém komentáři logicky vyvozuje, že Brikciusovo vysvětlení nyní překvapivě vyznělo odlišně od dřívějších postojů, neboť ty vyznívaly v tom smyslu, že omezení na hanífovský mazhab, jedině přijatelný v českých zemích vzhledem k zděděné rakouské legislativní normě, je vlastně na překážku plnohodnotného rozvoje islámu v ČSR. Zpráva MV zároveň dává nepokrytě najevo, že jednání s obcí ohledně právních aspektů jejího zřízení jsou vleklá a obtížná.

Vzápětí po vydání shrnujícího stanoviska MV zaslal Brikcius, tehdejší místopředseda Rady, 30. listopadu 1937 zoufalý dopis Presidiu

Ministerské rady (předsednictvu vlády), v němž „uctivě prosí“ o „laskavou intervenci“ u MV ve věci urychleného schválení Ústavy, což bylo pro obec předpokladem pro organizaci celostátní sítě obcí a zřizování modliteben. Je zřejmé, že tak učinil, aniž by znal výše popsané stanovisko MV, protože si stěžuje na to, že na rozdíl od MŠANO a MS „...MV souhlas již delší čas odpírá a nepodává několikráté žádané a ostatními Ministerstvy urgované vyjádření“.

Další tři léta se ve věci uznání muslimské obce nic významného nedělo. Obec ustala ve svých snahách a napříště se omezovala na podávání pravidelných zpráv ze svých valných hromad. Spíše se soustředila na upevňování vnitřní struktury a vztahů mezi členy, posilování vztahů se zahraničními mecenáši a poradci a na důsledné plnění náboženských povinností svých členů. Z právních připomínek a námitek úřadů si příliš nedělala. Jak vyplývá z několika svědectví předválečných členů, obec námítky státu navenek respektovala a oficiálně s nimi nepolemizovala, vnitřně však zákony sekulárního státu nepovažovala za závazné – zejména v případech, kdy bránily výkonu nábožensko-právních nařízení v souladu s šarí'ou hanífovského směru. Je doloženo, že obec dokonce tajně uzavírala polygamní sňatky, i když jejich účastníci nemohli před státními úřady a zákony ČSR vystupovat jako manželé. Obec se odmítla čs. zákony řídit, ale na druhé straně úzkostlivě dbala na to, aby úřady neměly možnost proti jejím praktikám zakročit a poukázat na nedostatečnou loajalitu muslimů k republice. Život obce se tak odvíjel v ne zcela legálních podmínkách, ale vzhledem ke stále omezenému počtu praktikujících muslimů úřady její činnost tolerovaly jako svého druhu zájmové sdružení romantiků či neškodných výstředníků. Nedostatečný zájem státu jistě lze přičíst na vrub i dramatickému politickému vývoji let 1938–1939. Dokumenty z tohoto období se týkají výhradně dalších právnických cvičení na téma muslimských sňatků a matrik. Veškerá korespondence z té doby působí dojemem, že se celá věc změnila v pouhé rutinní prestižní soupeření mezi MŠANO a MV, pro jehož právní purismus a rezervovanost vůči obci se nakonec MŠANO obrátilo prostřednictvím MS na Nejvyšší soud se žádostí o posudek.

Verdikt Nejvyššího soudu potvrdil opakovaný postoj MV, podle něhož „ustanovení § 7 zákona č. 159/1912 o povinném občanském sňatku moslemínů a vedení občanských matrik“ pro obec platí a nebylo zrušeno žádným zákonem či dekretem ČSR. Nový materiál MV, který byl spolu s posudkem soudu postoupen MŠANO dne 6. května

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

HLAS

صِدْقَاءُ

الجماعة الإسلامية في جنسنا ومورافا

MOSLIMSKÉ NÁBOŽENSKÉ OBCE PRO ČECHY A MORAVU

• Ročník 4.
• Číslo 3.-10.

Zeitung der Moslemischen Religionsgemeinde für Böhmen und Mähren

HAMADAN 1359 Rjebn 1940

Redakce a administrace: Praha XIX., Letecká třída číslo 20

Hadži M. A. Brikeius:

Islamský svět a současná válka.

Jistě celému světu byl dobře známý názor, který zaujímali téměř všichni vynovači Islamu k oběma západním lidemokraciím. Ze odmítnutí různé a jednoznačné Velké Británie a Francie světem Islamu stalo se z viny obou jmenovaných státních útvarů, mají tyto jen zásluhou svých násilných a krutých metod při zanedání t. zv. jejich „civilisace“ do mnohdy vysoce vyspělých zemí Východu.

Po více století setkávají se moslimové z Asie a Afriky stále a stále se ziskným a loupeživým nepřátelstvím Anglie a Francie. Po více století jsou olupování a krvavé připravování o svobodu, náboženství, jazyk a užitek své pitné práce a námahy. Mnohé země Východu jako Alžír, Tunis, Maroko, Syrie, Senegalie a Sahara staly se zásluhou Francie spíše země otroků, nežli zemí lidí s tisíciletou vyspělou kulturou. Zrovna ty samé „zásluhy“, a to ovšem ještě horší má Velká Británie o moslimskou Indii, Palestinu, Irak, Egypt, Sudan, Transjordánii a anglickou část poloostrova Arabistánu, odmyslíme-li si větší dílem pustý poloostrov Sínaj.

Všechno krvavé dění islamským národů v Asii a v Africe vzniklo jen a jen zásluhou a přičiněním těchto národů, které si chloubně říkávaly nosiči civilisace a ochránce práv a kultury malých a slabých národů. Celá poslední historie islamského asijského a afrického světa jest strašlivou obžalobou těchto obou dvou sobeckých a bezcitných imperialistických států.

Nejenom revoluce Rifanských, Syrie, Súdánu a Palestiny byly vyvolány nesnesitelným tlakem a útlakem Anglie a Francie, ale i všechny nepri-

telské činy jednotlivých islamských národů proti sobě pramenily ze zločinného počínání Velké Británie a Francie za účasti britského Secret Service a francouzského Sûreté générale. Kurská revoluce, spory Transjordánie s El Hedžasem a konečně i válka Abd el Azize ibn Sauda s yemenským imamem Jahjou počaly v anglických mozech.

Potom lze ovšem zcela dobře pochopit, že islamský svět, zásluhou Anglie a Francie do jeho lůna vnášených sporů kdysi slabý a bezmocný, se vzhopil, aby již konečně všemi po ruce jsoucími prostředky odstranil tíživé jho barbarské nadvlády Západu.

Anglie sice v poslední chvíli ještě se snažila a snaží získati si Východ pro své nečisté plány. Ale Východ, tak těžce zklamán všemi anglickými zločiny a nedodržanými prohanými anglickými sliby nemůže již nic jiného, než odmítnouti zálučný hlas z londýnských run.

Islamský svět a jeho představitelé si pozorně a bystře všimají závazku nové doby světových dějin, která vznikala v Evropě. Všechny myšlenky a ideje mladých národoveckých evropských států náležely úrodnou půdu na celém islamském

5

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

HLAS

صِدْقَاءُ

الجماعة الإسلامية في جنسنا ومورافا

MOSLIMSKÉ NÁBOŽENSKÉ OBCE PRO ČECHY A MORAVU

• Ročník 6.
• Číslo 10.-12.

Zeitung der Moslemischen Religionsgemeinde für Böhmen und Mähren

ZULKADE 1941 PROSINEC 1942

Redakce a administrace Praha XIX., Letecká třída číslo 20

J. E. Iracký ministerský předseda Rašid Ali el Gajlani v rozhovoru s chorvatskými novináři:

Víra Arabů v konečné vítězství Osy je nezlomná.

Více než dvě desetiletí je Rašid Ali el Gajlani nekompromisním bojovníkem za arabskou svobodu. Jeho politika, částečně jako hlavy vlády Iraku, částečně jako v opozici vedoucího Národní strany, ale vždy jako exponenta nacionalistické složky, legitimovala jej jako osobnost zůdánití ceny v boji proti britskému imperialismu a pro arabské znovuzrození. Rozhodný postoj Rašida Ali el Gajlani způsobil, že také Irak sám začal se stavět v čelo a ve vedení ostatních arabských zemí za arabskou nezávislost a za arabskou jednotu.

Jako mnozí jiní, také i Rašid Ali el Gajlani naučil se znát ze svých vlastních a osobních poznatků britský imperialismus a začal rozeznávat co ve skutečnosti zleho podniká Velká Británie proti věci arabského národa pod pláštěm t. zv. spolupráce s arabským národem a pod hesly demokracie a humanita.

Pravoplatný iracký ministerský předseda, který po přemožení svých udatných, avšak slabých vojsk podleh britské přesile a musil později uprchnout ze své vlastní země, žije t. č. v hlavním městě Velkonámoké říše. Odtamtud pokračuje ve svém udatném a vysilujícím boji za svobodnou Arabii a v tomto boji neustává, očekává onu vytoženou hodinu, kdy vlajka svobody zavlaje opět nad jeho arabskou vlastí, kterážto hodina bude i jeho vytoženou chvílí.

Ve svém berlinském sídle objasnil nedávno na posádání J. E. Rašid Ali el Gajlani zástupcem chorvatského tisku z Bosny svá vysvětlení k problémům Iraku a k tvrdým bojům svých krajanů, jakož i k dnešní situaci arabských zemí, všeobecně arabské a zejména k iracké situaci. Některé z otázek, které mu byly kladeny, jsou tak zajímavé a tak cenné, že uveřejněním jich v našem „Hlasu“

plníme jen svou povinnost, abychom naše čtenáře seznámili se slovy velkého a statečného Araba.

Rašid Ali el Gajlani vzpomíná na počátku své rozmluvy anglické zrady vůči Arabům po první světové válce. Již tehdy se ukázalo, že Angličané v žádném případě se vůbec nezajímají o práva Arabů, nýbrž sledují pouze své ziskné a sobecké cíle. Podle jejich tehdejšího přání musili Arabové bojovat proti Turecku, poněvadž turecká politika tehdy ničila a omezovala arabskou touhu po nezávislosti. Tehdy však Angličané využili této arabské vůle k svým vlastním ziskným cílům. První světová válka dávala možnost k pozdvižení arabského národa, avšak poněvadž tehdy Arabové nesprávně zvolili své spojence — totiž Brity — tato možnost nemohla být uskutečněna. Všechny sliby, formální závazky a odměny, které byly Arabům slíbeny, Britové na konci války zapřeli anebo tak pozměnili, že prakticky neměly žádné ceny. Arabské země byly rozděleny mezi zájmové sféry tehdejších spojenců a na přání zrazených Arabů se nebralo práždného zřetel. Syrie proti vůli celého arabského národa byla dána pod francouzský mandát zrovna tak jako Palestina, Irak a Transjordánie pod mandát anglický. K tomu ještě přič-

9

Záhlaví dvou čísel Hlasu v letech Protektorátu.

Po dalších třech konzultacích referenta MŠANO se zástupci obce předložila její Rada 14. února 1941 přepracovaný návrh stanov (Ústavy) ve 12 požadovaných vyhotoveních. Teprve 11. června však bylo MŠANO schopno odeslat jej na MV. Návrh měl sloužit jako „osnova vládního nařízení“. MV ve svém vyjádření z 18. července 1941 kupodivu nemělo k návrhu stanov připomínek, zato MS v novém podrobném rozboru z 26. června znovu připomnělo „terminologické nesrovnalosti, jež by mohly implikovat rozdíly věcné“. Vyzvalo k vyjasnění jazykového a národnostního složení muslimské obce, nesouhlasilo s § 1 stanov, kde se hovoří o českém a arabském jazyce a přehlíží se přitom úřední jazyk říše, atd. Dne 12. září 1941 přišla ještě připomínka z MV ohledně úpravy osnovy vládního nařízení, která vyjadřovala obavy, aby její znění nezakládalo platformu pro politickou činnost obce.

Nařízením Presidia Ministerské rady byla *Muslimská náboženská obec pro Čechy a Moravu v Praze* uznána. V průvodním textu se konstatuje, že tentokrát byl návrh zbaven obsahových i formálních nedostatků a vágních formulací ohledně ideového obsahu islámu, které neměly z hlediska právního zakotvení obce žádnou relevanci. Obec byla nakonec uznána po sedmi letech průtahů, vysvětlování, nešikovné prezentace záměrů, legislativních nedorozumění, nedůvěry a snad i nekompetentnosti. Není však jasné, zda tak učinila ještě protektorátní vláda generála Aloise Eliáše, nebo vláda nová. Text vládního nařízení, který je k dispozici v německé a české verzi, totiž neobsahuje přesné datum. Jak známo, 27. září 1941 přibyl do Čech nový říšský protektor Reinhard Heydrich, jehož prvním krokem byla „rekonstrukce“ Eliášovy vlády a vyhlášení civilního výjimečného stavu. V daleko pozdějších žádostech obce o „znovuregistraci“ po listopadu 1989 se objevuje 18. prosinec 1941 jako datum „státního“ uznání. Jak uvidíme, z dnešního právního hlediska je tento dokument irelevantní, protože Benešovymi prezidentskými dekrety z roku 1945 byly všechny právní akty z doby Protektorátu anulovány.

Po roce 1941 nejsou k máni již žádné dokumenty a další archivní materiály, které by svědčily o kontaktu muslimské obce s úřady. V květnu 1945 obec kompromitovaná lojalitou vůči nacistické okupaci, v nastalém politickém ovzduší svou činnost zcela spontánně ukončila.

Hadži Brikcius a ti druzí

Na zrodu muslimské obce se podílely čtyři základní komponenty: a) zahraniční muslimové žijící v CSR; b) zahraniční islámské instituce; c) zastupitelské úřady některých islámských zemí; d) čeští konvertité.

První porady (8. 11. 1934) se za arabské muslimy zúčastnil Egyptan Sálíh Abd al-Kádir, bosensko-hercegovskou komunitu reprezentoval ing. Sabit Smajlbegović ze Sarajeva a „ruské“ muslimy Hamid Bekuch (Čerkes) a Habiburahman Sadikov (krymský Tatar). Zájem projevila též méně početná, zato velmi aktivní skupina albánských studentů, jejichž mluvčími byli Gafur Langu a Jasa Sirri. Za české muslimy jmenujme alespoň generála čsl. armády Ahmeda Vondřicha. První schůzky zakládající skupiny se konaly v soukromém bytě Ve smečkách 9, Praha 2. Od jara 1935 se muslimové už nastálo scházeli v bytě svého neaktivnějšího představitele Mohameda A. Brikciuse na třídě krále Alexandra 20 v Praze 6 – Dejvicích (za Protektorátu Letecká, po válce až dodnes Jugoslávských partyzánů). Tady se konaly nejen valné hromady, přednášky a neformální schůzky, ale i kolektivní páteční modlitby a oslavy islámských svátků, jako byl *íd al-fitr* v postním měsíci ramadánu, *maulid* – Prorokovy narozeniny nebo *íd al-adhá* – den obětování při pouti do Mekky. V případě akcí, jichž se zúčastnily stovky členů, se obec scházela v Divoké Šárce nebo na různých místech mimo Prahu.

Z dostupných materiálů vyplývá, že kolem obce se shromáždila především stabilní skupina zahraničních praktikujících muslimů, kteří v jejím vzniku spatřovali příležitost k upevnění vlastní duchovní identity a soudržnosti v „cizím“ civilizačním prostředí, ke kolektivnímu provozování islámských rituálů a k obecnějšímu společenskému vyžití v duchu vlastních tradic. Motiv uvědomělého a soustavného šíření islámské misie (*da'wa*) se nezdál být v popředí – už pro opatrnost cizinců ve vztahu k čsl. úřadům. Nepočítáme-li pracovníky zastupitelských úřadů některých islámských zemí, kteří se kolem pohybovali, pak naprostá většina zahraničních muslimů patřila k nižším sociálním vrstvám. Většinou se jednalo o trhovce, hokynáře, drobné řemeslníky, zmrzlináře, částečně o dělníky a studenty.

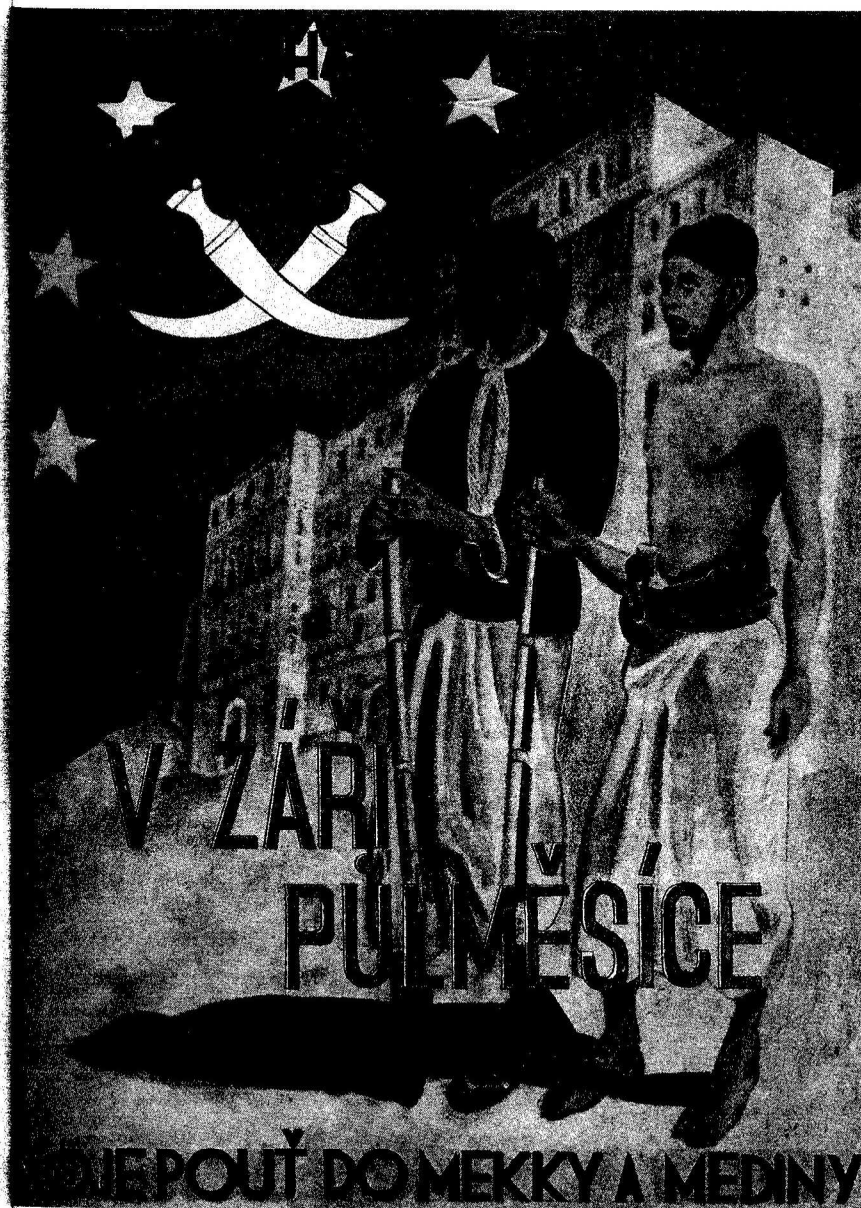
Z hlediska českých moderních dějin však za zmínku stojí spíše nepoččetná skupina čsl. státních občanů, kteří k islámu konvertovali. Právě oni vynaložili při jeho šíření v CSR největší úsilí. Mezi nimi byl nejvýraznější osobností Alois Bohdan Brikcius. Narodil se 30. září 1903

v Bohinjské Bistrici v dnešním Slovinsku a zemřel 19. února 1959 v Praze. (Je pochován na Olšanských hřbitovech, X., 9. oddělení, hrob č. 200. Jako poslední, kdo platil poplatek za pronájem hrobu, je veden Roman Raczynski – viz dále). Ve dvacátých letech Brikcius působil nejprve jako advokát. Již od mládí se však u něj projevoval mimořádně vyvinutý zájem o arabskou a obecně islámskou problematiku. Tak jako tehdy mnoho mladých lidí, Brikcius hodně cestoval a při svých toulkách po asijských a afrických zemích dospěl k názoru, že islám je tím pravým duchovním prostorem, v němž je mu dobře. Záhy začal velmi citlivě vnímat chování britských a francouzských okupačních úřadů vůči „domorodému“ obyvatelstvu v tehdejších koloniích – především v Britské Indii, francouzských mandátních državách v Levantě, v britském protektorátu Aden či v Egyptě.

Ve svém sblížení s islámskou civilizací nakonec překročil sám práh svého původního kulturního zakotvení. Na jedné z cest se svou druhou manželkou Marií, jež sdílela jeho sklony a záliby, přijal islám (zřejmě 11. února 1933) v tehdejší francouzské kolonii Džibuti, a to výnosem tamějšího *kádiho* (soudce) za přítomnosti deseti způsobilých ručitelů. Právě při tomto obřadu přijal muslimské jméno Mohamed Abdalláh a jeho žena získala jméno Marjam Bint Alí. Kromě toho se v Brikciusových knihách a na některých úředních dokumentech objevuje před jeho jménem čestný titul „Hadži“ (turecká, respektive bosenská forma arabského *al-hádždž*), který měl právo nosit jako účastník pouti do Mekky v roce 1933. Bližší informace a dojmy z tohoto období jeho života lze najít v cestopise *V září půlměsíce* (Praha, Klub přátel Orientu 1934).

Brikcius byl jistě rozporuplná osobnost, jejíhož hodnocení se ani dnes, s odstupem času a s pomocí téměř kompletní dokumentace, nemohou autoři této knihy zhostit bez jisté míry subjektivismu. Brikciusův pozitivní, silně romantický a emotivní vztah k Arabům, Turkům, Bosňákům a islámské civilizaci obecně se utvářel už v mládí během četby Musilových cestopisných článků a knížek a pak z jeho vlastních zkušeností. Brikcius však zašel mnohem dále, než měl kdy v úmyslu Alois Musil, jakkoli byl jeho vztah k islámské civilizaci pozitivní. Však ho také Hadži později – už jako hlava obce – několikrát kritizoval, že nepřestoupil na islám a svými citově nezabarvenými, vědeckými postoji se islámu zpronevěřil.

Brikcius se na svých cestách dostal několikrát do křížku zejména s britskými úřady. Jako evropský muslim jim byl podezřelý v Indii i ve

východní Africe. „Aroganci koloniálních úřadů vidím všude kolem sebe“ – podobné věty lze často najít v jeho knížkách. Tuto aroganci vnímal spolu s místními muslimskými přáteli jako ponížení a komplot. V témže duchu byl také ochoten chápat a sdílet narůstající sympatie republikánského Turecka a mnohých arabských nacionalistů k třetí říši.

Dokument psaný v arabštině, jímž příslušný náboženskoprávní orgán v Džibuti stvrdil Brikciusovu konverzi k islámu.

Mohamed Abdullah (Bohdan) Brikcius v beduínském oděvu během svých cest po Blízkém východě v první polovině třicátých let 20. století.

Tato zjednodušená optika mu znemožňovala vidět jak nebezpečí nacismu pro Evropu a jeho zemi (ačkoli v předprotektorátních textech lze vystopovat nesporné známky vypjatého pravicového vlastenectví), tak i nebezpečí nacistické rasové teorie pro jeho milované Araby. Jeho postoj vyvrcholil v letech Protektorátu, kdy v časopise *Hlas* otevřeně podporoval pragmatické spojenectví některých arabských nacionalistů s Německem a radoval se z vojenských úspěchů Osy.

O Brikciusově chápání islámu spíše jako obdivuhodné civilizace než jako inspirující duchovní opory či teoreticky propracovaného nábožensko-právního systému svědčí zejména jeho knihy a články. V knize *Napříč Kemalovým Tureckem* (1935) se například nikde nevyjadřuje kriticky o silně antiislámském republikánském režimu prezidenta Atatürka a naopak vyzdvihuje tureckou nezávislost na Anglii a Francii. V dalších cestopisech se islámu často zastává spíše v kontextu pozitivního líčení arabských nacionalistických ambicí, obdivuje odpor Arabů proti evropskému kolonialismu, případně sionistické kolonizaci Palestiny. Rovněž obsah jeho článků v časopisu *Hlas* a nakonec i způsob argumentace při jednáních s úřady nevytvářejí dojem, že by Brikcius obdivoval islám především pro jeho bohatý duchovní odkaz či pluralitu teologického myšlení. Zdůrazňoval spíše úctu k jeho formálním či jevovým stránkám a jeho využití ve společenské a politické praxi.

Většinu svých nadšených cestopisů Brikcius vydal v nakladatelství Oasa. Patří mezi ně *Palestina – svatá země krví zalitá* (1939), *Sýrie pod francouzskou trikolorou* nebo *Irák – země odplaty* (1941). Pro obecně pozitivní tón jeho vyprávění i pro jeho rozhodnutí konvertovat k islámu je typický například následující úryvek: „...během svých cest seznal jsem nový obraz Islamu, nezkreslený křivým nazíráním, respektive křivým úsudkem Evropanů, posuzujících Orientálce a muslimy jako barbary a reakcionáře... v Turecku poznal jsem moslímský národ se silným vlivem náboženským a tím více toužil jsem poznati Islam, který činí tamější lidská srdce tak dobrými.“

Brikcius pracoval převážně jako publicista, nejprve v časopise *Širým světem*, později v pravicově bulvárním *Pražském poledníku* Jiřího Stříbrného a ve *Vlajce*, tiskovém orgánu českých fašistů. Teprve tam a v orgánu muslimské obce *Hlas* měl příležitost formulovat své nejostřejší kritiky Británie, „židobolševismu“ a sionismu a zároveň nepřestal sdílet naivní přesvědčení části Arabů a dalších muslimů, že Německo je zbaví západního kolonialismu, marxismu a „světového sionistického spiknutí“. Uvedme alespoň některé z titulků Brikciusových článků

v Hlasu: *Došlo na zločince ze SSSR, dojde i na zločince britské* (Hlas, červenec 1941), *Zraky Islamu obráceny k Berlínu a Římu* (únor 1942), *Bolševický ráj v Bosně zlikvidován* (březen 1943).

Zdá se, že Brikciusův hněv dostoupil vrcholu zejména po úspěšném britském zásahu proti povstání „zlatého čtverce“ v Iráku roku 1941, které doufalo ve vojenskou pomoc Německa. Představitel povstání, generál Rášid Alí al-Kajláni, ačkoli rozhodně nebyl zvlášť horlivý muslim, se s Brikciusem osobně znal a v letech 1942–1944 obec podporoval ze svého exilu v Berlíně, podobně jako jeruzalémský muftí Hádždž Amín al-Husajní, kterého zase Britové vyhostili z mandátního území Palestina pro jeho neskrývané sympatie s „konečným řešením“ židovské otázky. Podobné styky ovšem Brikcius udržoval i s probritsky orientovanými muslimskými politiky – jen když projevíli zájem o rozvoj české muslimské obce. Z archivních materiálů, názorů lidí, kteří Hadžiho osobně znali, ani z výše uvedených knih ostatně vůbec nevyplývá, že by projevoval sympatie vůči nacistické ideologii jako takové a o hrůzách vyhlazovacích táborů věděl zřejmě zrovna tak málo, jako každý běžný občan Protektorátu. Naopak, jeho národně pravicové zaměření a blízkost k organizaci českých fašistů Vlajka by spíše ukázaly na pravý opak, neboť Vlajku museli nacisté sami rozpustit pro její nespoutané projevy českého šovinismu. Profesor Šilhavý, který za Protektorátu po zavření českých vysokých škol pracoval v Praze jako balič u spediční firmy, býval tehdy s Brikciusem v častém styku a k jeho osobě říká: „Brikcius byl osobně slušný, vyrovnaný člověk. Politicky to byl radikální český národovec, v nitru věřící muslim a obdivovatel islámské civilizace. Nenáviděl britské a francouzské kolonialisty pro jejich rasismus a zacházení s domorodci a byl nesmiřitelný antikomunista kvůli postoji Sovětů k islámu. Ale stejně tak neměl rád Němce. Spolu s muslimy se pouze těšil z toho, jak Němci porážejí Angličany a Rusy, a byl přesvědčen, že je to ku prospěchu islámu. Jinak byl příliš fanatický Čech, než aby kolaboroval s nacisty.“

Brikcius ve svých názorech nedokázal vést jasnější hranici mezi islámem jako náboženským systémem (respektive na něm vytvořenou civilizací) a mezi aktuální politickou situací. Když vyjadřoval víru ve vítězství německých zbraní, ležela mu na srdci výhradně „věc islámu“. Když se vyznával z obdivu k islámu, často poukazoval na jeho ponížení – nejčastěji v podobě zrady a zneužití Arabů Angličany během arabského protitureckého povstání v letech 1916–1917 k prosazení britských imperiálních zájmů. Přesto v letech 1940–1945 napsal do *Hlasu*

několik článků, v nichž ke své škodě hranici obrany islámu překročil, když zcela otevřeně horoval pro vítězství nacismu. O jeho politické naivitě a nekritické zahleděnosti do „věci islámu“ svědčí, že byl ochoten oslavovat i fakt, že japonská vojska „stojí na indických hranicích“. Názor, že němečtí nacisté bojují za zájmy Arabů, chorvatští ustašovci za zájmy bosenských a Japonci za zájmy indických muslimů, byl jistě neudržitelný, ale je třeba vědět, že ve své době ho sdílely miliony obyvatel islámských zemí a významná část jejich politických reprezentací, kterým šlo o to vymanit se zpod koloniální nadvlády.

Brikcius byl romantik, člověk, který upřímně a spontánně miloval islámský svět pouští, oáz a městské orientální architektury, stejně jako otevřenost a pohostinnost tamějšího obyvatelstva. To vše vztahoval ke své vizi islámu. Na druhé straně ne vždy měl přesné představy o islámských realitách, peripetiích islámského zákonodárství a pluralitě moderních proudů islámského myšlení. Nicméně vzhledem ke svým četným cestám a kontaktům se zastupitelskými úřady islámských zemí v Praze to byl právě on, kdo se stal organizační duší náboženské obce českých muslimů. Na něho se také soustředilo MV při sbírání „interních informací“ prostřednictvím pražského policejního ředitelství. V jedné z nich (z roku 1937) se praví, že dotyčný „jest dobrodružné povahy a má pověst světoběžníka. Milada, roz. Illingerová, jest již jeho třetí manželkou. Svého času býval úředníkem banky Slávie, pak však toto zaměstnání opustil, zdržoval se několik let v cizině, v různých dílech světa. Mezi jiným byl také v Indii, odkud byl anglickými úřady pro podezření ze špionáže vypovězen. Během svých cest přispíval různými cestopisnými články do několika pražských časopisů. Nyní jest zaměstnán jako redaktor ilustrovaného časopisu Oasa v Praze – Smíchově, Zborovská 64. V ohledu mravním a politickém není proti němu námitek“. Jiná zpráva, jejímž jediným smyslem mohla být Brikciusova diskreditace, zase uvádí, že žil 14 let v Egyptě (!) a zpronevěřil peníze, které tam sbíral na stavbu mešity v Praze. Podobná je i informace, že Brikcius byl v roce 1926 tři měsíce léčen na psychiatrické klinice prof. Heverocha v Praze. Tuto zprávu se nepodařilo potvrdit z nezávislých archivních dokumentů.

Podobné materiály mělo prvorepublikové vnitro k dispozici i na jeho ženu Miladu. O té se mimo jiné praví, že „...jest již 7 let zaměstnána u fy Felix Schwarz, obchod pytlí a plachtami ve velkém v Praze – Holešovicích, Na Maninách 6. Jmenovaná pochází dle všeho z dobré rodiny, její zemřelý otec byl vyšším poštovním úředníkem, její bratr

jest advokátním koncipientem a sestra jest provdána za důstojníka čsl. armády někde na Moravě. Brikciusová požívá v místě bydliště i na pracovišti dobré pověsti a v ohledu mravním i politickém není zde na ni známa žádná závada". O informátorech kontrarozvědky a jejich případných „krycích“ jménech se příslušné archivní materiály, uložené ve Státním ústředním archivu, nezmiňují. Z Čechů si pak oddělení vnitřní tajné policie MV vedlo záznam na generála Ahmeda Vondřicha, legionáře a zakládajícího člena muslimské obce, který byl hodnocen jako nebezpečný podivín a non-konformista, neboť – ještě jako důstojník rakouské armády – prosadil, že důstojníci islámského vyznání mohou nosit místo brigádyrky fez, což prý se neúspěšně pokoušel prosadit i v československé armádě.

Obdobné záznamy se ovšem vedly zejména na cizí státní příslušníky, jako byl například Albánec Gafur Langu. Podle záznamu to byl „...student české vysoké školy zemědělského a lesního inženýrství, žen., náb. mohamedánského, rodiče: Osman a Sabrije, bytem v Praze XI., Poděbradova 108 v podnájmu u vdovy Steinové, zdržuje se v Praze za studijními účely od r. 1928 a jest podporován nevlastním otcem

Mohamed Abdullah Brikcius
v roce 1958.

a vlastní matkou, kteří bydlí v Debaru v Jugoslávii... Občas přispívá také informativními články do albánského časopisu Vatra, z čehož mu plyne však jen nepatrný příjem. V Praze působí ve výboru muslimské náboženské obce, jinak se však žádnou politickou činností nezabývá a požívá dobré pověsti jak v ohledu mravním, tak i politickém a jest bez závady." Podobné zprávy svých spolupracovníků zpracovávalo příslušné oddělení vnitřní bezpečnosti (ve struktuře MV) i na muslimy žijící v Brně a okolí. V jedné z nich, z 20. ledna 1937, se konstatuje: „V zdejších správním území bydlí toho času celkem 26 osob moslemínského vyznání, z nich 10 v Brně. Nebylo zjištěno, že by se tito moslemíni chovali vůči československému státu nesnášenlivě, nýbrž naopak byl jejich poměr loyální, k jiným vyznáním tolerantní. Jde většinou o cukráře-zmrzlináře. Z uvedených osob bydlí jeden příslušník moslemínského vyznání v okresu hustopečském, v okresu mikulovském jsou dva býv. ruští zajatci moslemínského vyznání čeledíny u rolníků. Snad prý se chovají řádně a loyálně k republice. Zúčastňují se řádně bohoslužeb v místním římsko-katolickém kostele... Také do Hodonína přijíždějí každoročně příslušníci moslemínského vyznání v počtu 8 osob a prodávají tam a v okolí zmrzlinu. Naši spolupracovníci a informátoři nenalezli proti nim důvodů.“

Složení a činnost obce v letech 1935–1943

Při založení na přelomu let 1934–1935 měla česká muslimská obec, podle různých zdrojů, asi 700 členů v Praze (z toho jen 10 Čechů + sympatizujících rodinných příslušníků). Tento počet se nezměnil ani v letech Protektorátu, přibýlo jen několik českých konvertitů. Uvedená data ovšem zahrnují i jednotlivce žijící mimo Prahu a několik osob, které se odstěhovaly na Slovensko (například Václav Ahmed Poláček). Na Moravě bylo roku 1937 registrováno 26 muslimů, z toho 10 v Brně. Jedněmi z mála čsl. státních občanů tam byli dr. Mehdi ben Zapletal z Hulína a pozdější dlouholetý imám a posléze předseda Ústředí muslimských náboženských obcí prof. Mohamed Ali (Přemysl) Šilhavý z Třebíče.

V čele muslimské obce stála volená Rada (*Medžlis*). Na základě § 6 Ústavy měla následující strukturu: a) předseda (*rajs el-medžlis*); b) místopředseda (*najb el-rajs*); c) jednatel (*vekil*); d) pokladník (*emin sendúk*); e) duchovní (*imám*); f) dva přisedící. Rekonstrukce na základě

neúplných údajů v archivních dokumentech a bulletinu *Hlas* nabízí následující přehled personálního obsazení Rady:

1935 – a) M. A. Brikcius; b) H. Bekuch; c) S. Smajlbegović;

d) S. Abdel Kader; e) S. Hadžiosmanović;

1936 – a) M. A. Brikcius; b) G. Langu; c) M. Brikciusová;

1937 – a) S. Hadžiosmanović; b) M. A. Brikcius; c) M. Mahinić;

d) H. Bekuch; f) Mehdi ben Zapletal; Václav Ahmed Poláček;

1939 – a) M. b. Zapletal; b) M. Mahinić; c) M. A. Brikcius;

d) V. A. Poláček; e) S. Hadžiosmanović; f) Omar J. Lhota a J. Sirri;

1941 – a) M. b. Zapletal; b) M. A. Brikcius; c) Mohamed Ivo Spoutil;

e) S. Hadžiosmanović; f) Omar J. Lhota a J. Sirri;

1942 – a) M. A. Brikcius; b) Omar J. Lhota; c) M. I. Spoutil;

d) A. V. Poláček; e) S. Hadžiosmanović; f) Šefko Pinjo a J. Sirri.

Složení Rady obce v roce 1936 je třeba vidět v kontextu výše zmíněné dočasné krize, již obec záhy po založení prošla. Již před konáním valné hromady (2. února) se projevila nespokojenost části členstva s chováním M. A. Brikciuse. Diskuse valné hromady přispěla k uklidnění situace, ale již následná volba Rady proběhla v rozporu se stanovami. Na místo předsedy byli tři kandidáti – Abdel Kader, Bekuch a jistý A. Touchi. Dosavadní předseda údajně volbu zmanipuloval tak, že předsedou byl zvolen on sám. Nespokojení členové podali 29. února na MŠANO stížnost a žádost o vypsání nových voleb. Zápis v materiálech MŠANO k tomu praví: „Akci organizování obce vedl dříve redaktor Brikcius, na něhož byl upozorněn referent z kruhů Orientální společnosti (sdružení podnikatelů, vědců a dalších zájemců o rozvoj vztahů se zeměmi Východu – pozn. aut.) jako na člověka nespolehlivého, který má pestrou minulost. Proto referent se schválením statutu příliš nespěchal, ač Brikcius věc zde urgoval. Nyní se to potvrdilo, Brikcius pod nátlakem proti sobě musil z náb. obce ustoupit, byl úplně odsunut na stranu, ale pracuje s pomocí několika svých přátel a chce působit co největší nesnáze. Jeho postranním vlivem vznikly nynější ne pořádky... Podle výslovného vyjádření obou na podání podepsaných obce jest Brikcius jednou provždy odstraněn, ale třeba zlomiti ještě jeho působení prostř. jiných, aby nastal v obci pořádek.“

Za Čechy stížnost podepsal jistý Ferdinand Schlögl a za cizince Hamid Bekuch. Dne 25. března však byla žádost zamítnuta jako neoprávněná. Brikciusem vedená Rada nicméně svolala na 26. dubna mimořádnou valnou hromadu, na níž byla potvrzena hegemonie jeho křídla. Opozice v čele se Schlöglem požádala v souladu s § 5 Stanov,

aby shromáždění předsedal nejstarší člen obce, ale Brikcius a Langu diskusi zabránili. Nato téměř polovina členů na protest schůzi opustila. Dne 7. května Schlögl s Bekuchem znovu navštívili MŠANO a poukázali na „porušování Stanov“ a „rozvrat v obci“, který „škodí pověsti islamu v ČSR“. Zároveň požádali úřady o „morální podporu“ a zastavení činnosti obce, dokud tato „bude ovládána Brikciusovým terorem“. Jak již víme, 29. května byla činnost obce vskutku pozastavena v zájmu „uvarování se dalších zmatků“ a ve věci bylo zahájeno šetření.

Brikcius na MŠANO intervenoval blíže nespécifikovaným článkem, který měl Schlögla kompromitovat, a zároveň poukázal na neseříznost jeho názorů ohledně stanov, neboť jeho (Schlöglovy) představy o stanovách obce prý byly směšné a neodrážely citění muslimů. Na rozdíl od Schlögla byl ovšem Brikcius schopen záhy předložit vlastní, přepracovaný návrh stanov. Ten – jak víme – se sice stal terčem ostré kritiky ze strany MV, ale byl alespoň nějakým základem pro další jednání. Z interních poznámek a informací referentů MŠANO vyplývá, že se na Brikciuse dívali jako na intrikána se špatnou pověstí a byli nakloněni Schlöglovým a Bekuchovým obavám o prestiž obce. Oba jmenovaní se však své iniciativy vzdali a se skupinou svých příznivců obec opustili. Brikcius a Langu tak zůstali pro MŠANO jedinými partnery.

Muslimská obec po celé desetiletí svého působení vykazovala tři typy činnosti, odpovídající svou intenzitou jejímu početnímu stavu:

a) *posilování náboženské příslušnosti* – snaha o stálý kontakt členů (alespoň písemný) a společně praktikování rituálu – především kolektivní modlitby, zvláště u příležitosti islámských svátků (o ramadánu, při pouti do Mekky a *maulidu* – oslavě Prorokových narozenin). Zde se obec spoléhala zvláště na zkušenosti ing. Saliha Hadžiosmanoviče, stálého imáma obce, Sarajevana, znalého rituálních úkonů.

b) *misijní činnost* – opírala se o finanční prostředky ze zahraničí (nejprve egyptský konzulát, později převážně islámské instituce v Bosně, misijní centrum v Berlíně, mecenáši v arabském světě, v menší míře příspěvky členů a příznivců obce) na nákup Koránů a náboženské literatury (převážně z Bosny) a na vydávání bulletinu *Hlas Muslimské náboženské obce*. Obec organizovala přednášky, na nichž vystupovali zkušení misionáři z Bosny a teologové ze silného centra v Berlíně, částečně stoupenci nekonformního hnutí ahmádíja působícího v Německu. Mnohatisícovým nákladem obec vydala obsahově nenáročné letáky *Co je islam?* a *Islámská věrouka*. V roce 1937 začal vycházet *Hlas*, v jehož předválečných číslech se objevovaly propagačně a didakticky laděné

články zahraničních muslimů, seznamující čtenáře s dějinami, reáliemi a posláním islámu. Od roku 1940 se v *Hlasu* objevovaly články s výrazně politickou tematikou oslavující vojenské úspěchy Osy Berlín – Řím – Tokio, jež měly pomoci muslimským národům získat svobodu.

c) *organizační činnost* – obec údajně do roku 1945 sjednotila všechny muslimy v českých zemích. Kromě pražského ústředí byl zřízen „zemský úřad důvěrníka“ pro Brno (1938) a Slovensko (1938 v Piešťanech), v roce 1944 byla pobočka ustavena v Olomouci. Po celou dobu se obec marně pokoušela získat povolení státních úřadů ke stavbě mešity, ačkoli finanční prostředky jí zřejmě nechyběly.

Muslimská obec v letech 1945–1989

Zdá se, že během let nacistické okupace se členská základna muslimské obce příliš nezměnila. O „mlčící většině“, kterou tvořili převážně cizí státní příslušníci nebo občané Protektorátu „muslimského“ původu, se v dostupných materiálech ze čtyřicátých let téměř nehovoří, ačkoli protektorátní úřady příležitostně projevovaly o zjištění jejich počtu i „kádrového profilu“ zájem. Českou skupinu v obci tvořili jednak starší členové-zakladatelé v čele s Brikciusem, Omarem Lhotou a Mehdi ben Zaplatalem, jednak mladší zájemci o islám jako byli Mohamed Ali (Přemysl) Šilhavý (nar. 1917, na islám přestoupil 9. dubna 1937), Aríf Omar (Bohuslav) Mikunda (nar. 1924, na islám přestoupil 9. září 1943), dále Jahjá Omar Málek, Ahmed (Ivan) Hrbek (1923–1993), Abdalláh (Jiří) Bečka (1915–2004), Mohamed (Ivo) Spoutil a další.

Jestliže starší členové se snažili obec posilovat organizačně a finančně, mladší členové se spíše zajímali o vše, co souviselo s islámskou civilizací obecně. Studovali soukromě arabštinu a islámské reálie a pořádali přednášky a diskuse v bytech, neboť vysoké školy nacisté zavřeli. Hrbek a Bečka v *Hlasu* publikovali své první články – vždy však na témata islámských reálií (vývoj mešit, smysl pouti do Mekky apod.). Právě příchod mladších českých členů koncem války a osudy obce těsně po ní svědčí o tom, že postoj českých muslimů za okupace nelze drammatizovat a nazírat jako „pronacistický“ jen kvůli osobě Brikciusově.

Poslední číslo *Hlasu* vyšlo v dubnu 1945 a ani ono nebylo prosto názorů, které by se z dnešního pohledu mohly jevit jako antisemitské. Příznačné pro tehdejší postoje muslimů však bylo, že například otec autora článku *Rozkladný vliv sionismu*, mladého Arífa Mikundy, byl tři

roky předtím popraven nacisty a že muslimové programově nenapadali židovský původ svých spoluobčanů a už vůbec ne judaismus jako náboženství. Svou kritiku spojovali výhradně s politickou praxí sionismu v britském mandátním území Palestina.

Po osvobození obec nepřestala existovat, avšak jistě nepřekvapí, že v nastalém politickém ovzduší se její činnost silně zmrazila. Obec sice nebyla ani ve vypjaté atmosféře květnových dnů shledána „kolaborantskou“ jako celek, neboť byla příliš bezvýznamná a členská základna se s nacisty nezapletla. Brikcius byl ovšem zatčen revolučními gardisty už 10. května – tedy ještě před vydáním Benešových *Retribučních dekretů*. Byl uvězněn na Pankráci a jeho případ byl přidělen k *Mimořádnému lidovému soudu*, který soudil podle Benešova *Velkého retribučního dekretu* č. 16/1945 Sb. a týkal se „potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů“. Tribunál měl Hadžiho usvědčit z rasistických postojů vůči Židům, projevů sympatií vůči nacismu v protektorátním tisku a z kolaborace s Němci. Soudce, který Brikciusův případ řešil, nebyl nikdo jiný než JUDr. Václav Ahmed Poláček, bývalý představitel drobné muslimské komunity v Košicích, jenž se po vyhlášení „slovenského štátu“ 14. března 1939 musel v rámci ľudácké akce „Češi peši do Prahy“ vrátit do Protektorátu. Ten Hadžimu po zatčení umožnil návštěvy přátel. Během přelíčení soud neprokázal, že by Brikcius projevoval náklonnost k nacistické rasové teorii jako takové. Naopak uznal, že jeho postoje byly motivovány důvody nábožensko-politickými, jež se vztahovaly k situaci v Palestině a islámském světě vůbec a neměly žádný vztah k nacistickému vyvražďování Židů v Evropě. Vznesená obžaloba byla údajně zpochybněna věrohodnými svědky (mezi nimi jeden antifašista, který byl v domácím odboji a bojoval na barikádách), kteří uvedli, že není přímých důkazů o tom, že by Brikcius udával české odbojáře, aktivně kolaboval s gestapem nebo se podílel na deportacích českých Židů. Poté byl případ přerazen k tzv. *Národnímu soudu*, který na základě *Malého retribučního dekretu* z října 1945 postihoval „provinění proti národní cti v době okupace“. Obvinění tohoto typu soudily *trestní komise* při okresních národních výborech.

V Ústí nad Labem na jaře 1946 obžaloba vznesla obvinění, že Brikcius během války několikrát odmítl vystavit přestupní list Židům, kteří chtěli formálně konvertovat k islámu, a zachránit se tak před transportem do Terezína. Brikcius to údajně navrhl na zvlášť k tomu svolaném zasedání Rady. Byl však upozorněn dr. Chalílem Asakerem, Egypťanem z univerzity al-Azhar, že přestupní list může získat pouze

člověk, který je „v srdci muslimem“ a složí náboženskou zkoušku před komisí, jejíž členové po delší dobu sledovali jeho morální kvality a život v souladu s šari'ou. Faktem je, že sunnitské islámské právo přísně zakazuje umožnit přestup „pokrytci“, jehož pohnutky jsou „hříšné, vypočítavé, nízké či nečestné“. Zájemcům z řad Židů (není známo, kolik jich vlastně bylo – pozn. aut.) bylo doporučeno, aby navštěvovali kolektivní modlitby a oslavy náboženských svátků a projevovali po delší dobu upřímný zájem o konverzi. Formální vyslovení *šahády* (vyznání víry) Radě k vystavení přestupního listu nestačilo. Ať už postoj Hadžiho v této otázce podrobíme jakékoli mravní analýze, faktem je, že jedině *Národní soud* v roce 1946 ho za to ve vypjaté atmosféře té doby mohl usvědčit z „provinění proti národní cti“.

U soudu byl prý také předložen doklad, podepsaný význačnými jugoslávskými činiteli, který byl získán prostřednictvím jugoslávského konzulátu. Podle něj měl Brikcius během války intervenovat u Velkého muftího jeruzalémského, Amína al-Husajního, aby se přimluvil u Adolfa Hitlera za propuštění asi pěti tisíc muslimů z německých zajateckých táborů. Bylo potvrzeno, že část z nich později vstoupila do Titovy osvobozené armády a na čtyři sta z nich se vyznamenalo v přímých bojích s Němci a ustašovci v Bosně. Řada z nich podpořila svým podpisem svědectví ve prospěch Brikciuse. Jedním z nich byl Salih Hadžiosmanovič (bosenský Muslim a imám obce) a druhým jeho spojka, Ahmed Daut (Albánc z makedonského Tetova). Oba jezdili jako obchodníci a majitelé nemovitostí v Protektorátu, Kosovu a Istanbulu na albánský pas do ustašovského Chorvatska a do Makedonie. Předávali prý komunistickému odboji zprávy o Ustaši a pohybu německých jednotek v okupované Jugoslávii. Když vypuklo pražské povstání, byl prý Hadžiosmanovič právě v Praze-Dejvicích, kde měl zabít dva ustašovce, ozbrojit se jejich samopaly a spolu s dalšími Albánci zaútočit na dejvická kasárna (mezi Vítězným náměstím a Prašným mostem), kde tehdy skutečně sídlil oddíl ustašovců. Ti do Protektorátu utekli v roce 1944 před pomstou jugoslávských partyzánů a čekali na americké zajetí. Hadžiosmanovič po válce dostal od Tita vysoké státní vyznamenání. Byl to právě on, kdo zorganizoval akci na podporu Brikciuse. Není však známo, zda a u které z obou instancí svědectví bosenských muslimů-odbojářů zmírnilo obvinění o Brikciusově údajné kolaboraci proti Spojencům.

Pokud jde o „provinění proti národní cti“, bylo k dispozici svědectví Arífa Mikundy, kterému Hadži poskytl pomoc, když byl jeho

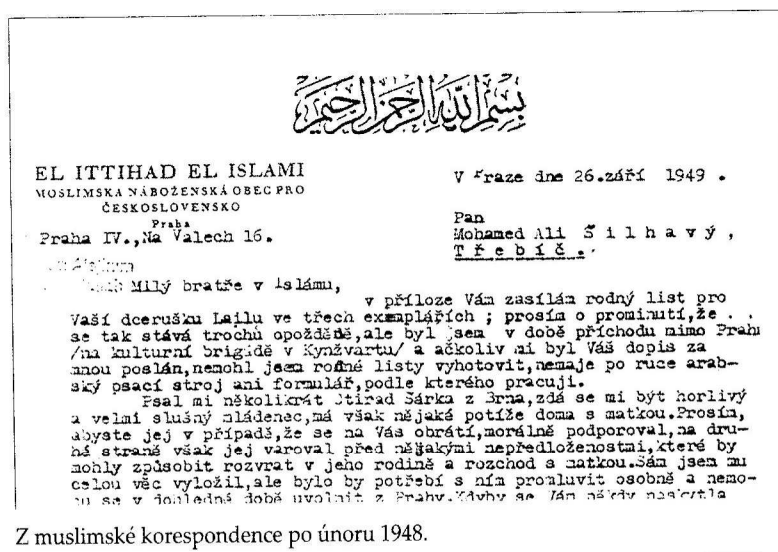
otec za heydrichiády popraven a lidé se v té době báli poskytnout Arífovi pomoc. Kromě toho sestra Brikciusovy třetí manželky Milady, dr. Městková-Illingerová, dosvědčila, že se v jeho bytě dva dny skrývali někteří členové paradesantní skupiny, která provedla atentát na Heydricha. Přes výše uvedená svědectví, o jejichž hodnověrnosti autoři této knihy nechtějí spekulovat, byl Hadži Brikcius v květnu 1946 odsouzen na základě retribučního dekretu k osmi letům vězení. O rok později dostal zápal plic a onemocněl tuberkulózou. Propuštěn byl patrně až v roce 1953.

Muslimská obec se po 9. květnu 1945 ocitla v choulostivé situaci. Ačkoli nešlo o skupinu, o níž by se ve veřejnosti běžně vědělo, hrozila jí celková diskreditace – přinejmenším kvůli zbytečné horlivosti Hadžiho na stránkách *Hlasu*, jeho angažovanosti ve *Vlajce* a pravidelným kontaktům s Husajním a Kajláním, kteří dleli až do konce války v Berlíně pod Hitlerovou ochranou. Brikcius na jaře 1945 zřejmě očekával, že bude zatčen, a ještě před koncem války předal důležité dokumenty (zejména kartotéku členů) mladému, tehdy 22letému členu, Ahmedu (Ivanu) Hrbkovi, který byl novým tajemníkem obce. Hrbek byl nadšený obdivovatel islámské civilizace, ale předmět svého zájmu nespojoval s pronacistickými postoji. Naopak – Brikcius si ho údajně vybral právě proto, že byl mezi muslimy znám svými antifašistickými názory. Hadži prý choval naději, že Hrbek nebude poválečnou mocí vyšetřován už proto, že jeho otec, plukovník československé armády, byl za války zatčen gestapem (domů se vrátil až v červnu 1945).

Podle osobních svědectví Hrbek po Brikciusově zatčení vyhlásil nové volby (10. června 1945) – zřejmě z obavy, aby obec už nebyla spojována se jménem bývalého předsedy. Nová Rada obce měla následující složení: Ahmed Hrbek – předseda, Aríf Mikunda – tajemník, Salih Hadžiosmanovič – imám, Kamber Šabanović – muezzin, Asad Richter – pokladník, Ahmed Poláček, Elhem Rexhepi, Fahim Murseli a Daud Ahmedović – přísedící. Obec už však nedosahovala dřívější aktivity a masovosti akcí. Změnila se ve svého druhu volné zájmové sdružení jednotlivců, z nichž každý se v nových vnitropolitických podmínkách musel zorientovat. M. A. Šilhavý se vrátil do Třebíče a stal se středoškolským profesorem. Vazby na pražské centrum po Brikciusově zatčení omezil, ale své náboženské přesvědčení dále posiloval. Jiří Bečka obec záhy opustil a svůj pozitivní a mladicky romantický vztah k islámu podřídil uctivému, ale kriticky věcnému postoji vědeckého pracovníka – odborníka na tádžickou a perskou literaturu. Podobně se za-

choval Ivan Hrbek, pozdější překladatel Koránu a vynikající historik Afriky, i když v příležitostném styku s českými muslimy pokračoval ještě v šedesátých letech a islámu se (alespoň ve filozofické rovině) nikdy nezřekl. Arif Mikunda (později přijal jméno Třebický) v únoru 1948 emigroval. V průběhu let se přidávali další mladí zájemci jako byl Ctirad Šárka či Roman Raczynski.

Přes značnou ochablost, způsobenou nepřítomností hlavního organizátora a celkově nepříznivým politickým ovzduším, muslimská obec nebyla po válce úředně zrušena nějakým zvláštním nařízením a o její právní statut se vlastně nikdo nezajímal. Znovu připomeňme, že právní akty a zákony z doby Protektorátu byly obecně anulovány Benešovým dekretem, což se nepochybně vztahovalo i na úřední uznání obce z roku 1941. Ke zrušení jejího statutu jako státem uznané náboženské společnosti tudíž nemohlo dojít ani po únoru 1948, jak poněkud konjunkturálně tvrdí současní žadatelé o „znovuregistraci“, resp. po vydání církevních zákonů, které nově upravovaly vztah státu a náboženských institucí v souladu se státní, komunistickou ideologií. Pamětníci z řad českých muslimů svědčí, že „...muslimská obec se nechtěla těmito zákony řídit a tedy se nezapsala – správně řečeno ‚neupsalas‘ zákonům hrubě omezujícím náboženskou svobodu...“ Taková

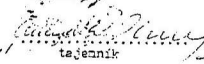
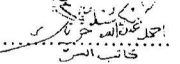
interpretace však spíše vytváří „z nouze ctnost“. Pravdou je spíše to, že nově zřízený Úřad pro věci církevní při ministerstvu kultury obec prostě ignoroval, protože ji považoval za okrajovou skupinku pošetilých „zpátečnicků“ v době, kdy celý „pokrokový svět“ stál na straně sionistů v první židovsko-arabské válce, zatímco islám se považoval za výplod reakčních arabských feudálních režimů. Navíc – i kdyby se byla obec chtěla „upsat“ komunistickým úřadům, jak to učinily všechny křesťanské denominace i židovská obec, byla by měla s úřady potíže, neboť stigma sympatií k nacismu či nedostatku socialistického vlastenectví na ní stále ulpívalo.

K pronásledování českých muslimů však komunistické úřady v padesátých letech nepřikročily, a to ze dvou důvodů: a) muslimská obec (či její trosky) se na veřejnosti neprojevovala a KSČ ji nemusela zaměřit jako cíl „zostřeného třídního boje“ či reálný faktor vnitropolitické destabilizace; b) poté, kdy Stalinovi v roce 1948 nevyšla sázka na Izrael a v padesátých letech došlo v řadě islámských zemí k zásadním politickým pohybům směrem k sekularismu a národnímu socialismu, islám přestal být vnímán jako předmět ideologické konfrontace a byl nahlazen jako náboženství odcházející neodvratně ze scény dějin. Vztah režimu k islámu se zmínil natolik, aby netrpěly stále se lepší vztahy ČSR k Egyptu a dalším revolučně nacionalistickým státům v islámském světě. Prinejmenším do poloviny šedesátých let však přesto nebylo radno zájmy islámu v ČSSR prosazovat veřejně. Potíže si mohl způsobit například Ivan Hrbek, když v roce 1959 přednesl *Fátihu* – úvodní síru Koránu – nad rakví Hadžiho Brikciuse na Olšanských hřbitovech nebo když ještě v roce 1964 tajně vystavil rodný list pro Bilkís, dceru Jahjá Omara Málka.

Činnost obce v období do roku 1968 lze rekonstruovat jen velmi obtížně. K dispozici jsou pouze kusé informace (osobní svědectví) některých členů a pár dokumentů, resp. osobní korespondence z archivu profesora Šilhavého. Podle všeho se skalní členové v roce 1955 několikrát soukromě sešli v Brikciusově bytě na třídě Jugoslávských partyzánů 20 v Praze-Dejvicích a promýšleli způsoby, jak zachovat obec při životě v nepříznivých podmínkách. Ivan Hrbek dobrovolně rezignoval na funkci předsedy a údajně vysvětlil Brikciusovi, že jeho jednání v červnu 1945 bylo motivováno výhradně obavou, aby obec nebyla kompromitována Hadžiho kauzou. Od roku 1948, kdy Arif Mikunda emigroval, staral se Hrbek o udržování agendy obce, avšak zároveň se jednoznačně vydal cestou vědeckého výzkumu a postupně se stal

mezinárodně uznávaným odborníkem v oblasti islamologie a afrikanistiky.

Hadži měl sice po návratu z vězení podlomené zdraví, avšak zdá se, že se znovu vpravil do úlohy inspirátora všech iniciativ obce. S dr. Omarem Lhotou, Jahjá Málkem a mladým konvertitou Omarem

 MOSLIMSKÁ NÁBOŽENSKÁ OBEC PRO ČESKOSLOVENSKO		الاتحاد الاسلامي لتشيكوسلوفاكيا	
RODNÝ LIST		شهادة الميلاد	
Číslo matricy : 376/64.		سجل الرقم : 376/64.	
Potvrzujeme tímto, že do matricy Moslimské náboženské obce pro Československo byl zapsán /a / :		نشدها انها قد ولدت	
Jméno a příjmení : Bilkis		الاسم واللقب : بيلكيس	
..... N.č. l. k. p. v. ř.	 ج.ا.ك.پ.و.ر.ف.	
Pohlaví : ženské		جنس : أنثى	
Datum narození : 20. června 1964		تاريخ الميلاد : 20/6/1964	
Místo narození : Praha		مكان الميلاد : براغ	
Jméno otce a děda : Jehja Omar		اسم الوالد وأبيه : يحيى عمر	
Málek, syn Jaroslava Máčka		أبوها : مالك بن ياروسلاف	
Povolání otce : stavitel		اسم المهنة وأبيه : بنيتي	
Jméno matky a jejího otce : Lejla		اسم والدتها وأبيها : ليليا	
..... dcera Jana Brožka	 بنتية الوالد : يان بروجكا	
Státní příslušnost : čsl.		الجنسية : تشيكوسلوفاكيا	
Národnost : česká		الجنسية : تشيكية	
Datum : 20.6.1964		تاريخ : 20/6/1964	
 tajenník		 كاتب الترخ	

Ještě v roce 1964 dr. Ivan Hrbek vystavil pro Bilkis, dceru Jahjá Máčka, neoficiální islámský rodný list.

Abdalazizem (Ctiradem) Šárkou se od roku 1956 radil o možnostech nové registrace obce, jež se po odlivu stalinistických praktik koncem padesátých let přece jen rýsovaly. Jahjá Málek prý pro něho shromažďoval informace o perzekuci Bosňáků – bývalých členů obce – Titovými komunisty, čímž se Hadži „odvděčil“ za údajnou podporu, kterou mu poskytli „rudí muslimové“ z Jugoslávie v roce 1946. Nemocný Brikcius počítal s tím, že jakmile bude možné obec registrovat, její vedení převezme Mohamed Ali Šilhavý z Třebíče.

V padesátých a šedesátých letech se tedy obec vyvíjela: a) v krajně nepříznivých podmínkách režimního ateismu, kdy státní policie jednotlivé členy znala a prý příležitostně sledovala, ale aktivně proti nim nezasahovala; b) obecně nepříznivých mezinárodně politických podmínkách, kdy v islámském světě dominovaly sekulární nacionalistické ideologie (Násirův „arabský socialismus“ v Egyptě, ba’thistický panarabský socialismus v Sýrii a později v Iráku, ale i tvrdý sekularismus jak v republikánském Turecku, tak v císařském Íránu). Do socialistického Československa sice přijížděl nemalý počet občanů z islámských zemí, ale většinou se jednalo o studenty, které vysílaly „bratrské“ komunistické nebo „spřátelené“ národně socialistické strany na Blízkém východě. Na tradiční podporu z Bosny rovněž nebylo možno se spoléhat, o vazbách na Berlín ani nemluvě. Za daných okolností obec přezívala jako neformální sdružení či klub příznivců, kteří o sobě věděli, občas se scházeli a dopisovali si.

Krise obce, umocněná ještě smrtí Hadžiho v únoru 1959, se plně projevila v období vnitropolitické liberalizace roku 1968. Za tzv. Pražského jara se čeští muslimové rozhodli požádat o registraci. Jako jejich představitel ve věcech administrativních tehdy vystupoval Aríf Omar Třebický (dříve Mikunda), který se mezitím roku 1957 vrátil z exilu domů a úřady mu už nepovolily výjezd. Ideovými otázkami byl pověřen nově zvolený muftí Jahjá Omar Málek, odborník ve věcech islámského práva a teologie. Posledním členem pražského akčního triumvirátu byl dr. Roman Raczynski, který měl zajišťovat styk obce se státními úřady.

Dne 15. dubna 1968 tato skupina požádala o založení organizace s názvem *Yeni çeri – Sociální organizace Moslimů v Praze*. Jejím předsedou měl být Málek, místopředsedou jistý Ali Šulc a jednatelem Aríf Třebický. Už výběr názvu vytváří dojem, že šlo spíše o jakousi „mimoškolní zájmovou činnost“ než o věcnou, vyváženou a koncepční předstávu. Nikde se nevysvětluje, proč si skupina vybrala právě turecký

výraz *Yeni çeri*, který znamená „nové vojsko“ a používal se v Osman-
ské říši pro elitní pěší pluky, tvořené většinou slovanskými a dalšími
odvedenci (odtud český výraz janičáři). Takový název u úřadů z něko-
lika hledisek mohl působit poněkud podezřele, naivně nebo komicky.

Zároveň však byla Úřadu pro věci církevní na ministerstvu kultu-
ry zaslána žádost o registraci *Svazu muslimských obcí v ČSSR*, aniž bylo
specifikováno, o kolik obcí se jedná. Třebický rovněž inzeroval aktivi-
zaci muslimů v českém tisku a západoberlínském muslimském orgá-
nu *Stimme*. Zároveň byli informováni všichni muslimové, emigrovav-
ší z ČSSR (v Turecku, Francii a jinde), že se mohou do činnosti nové
struktury zapojit. Dne 15. května 1968 byla žádost na NV hl. m. Prahy
doplněna o některé další dodatky organizačního rázu. Požadavky byly
o poznání skromnější než při žádosti o registraci za první republiky.
Šlo o povolení činnosti, která by se nevyvíjela z rámce tehdy plat-
ných zákonů o činnosti náboženských organizací. Měla „chránit sociál-
ní, kulturní a právní zájmy muslimů“, soustředit se na zřízení knihov-
ny a vlastní pobočky „Červeného půlměsíce při ČSCK a usilovat o zří-
zení Muslimské náboženské obce, která by získala státní uznání dle
platných předpisů“.

Jelikož signatáři žádosti v příštích měsících neobdrželi od státních
orgánů žádnou odpověď, dne 19. srpna 1968 se rozhodli prohlásit Svaz
muslimských obcí za založený de facto. V zápisu ze schůzky, který po-
depsal Aríf Omar Třebický a v němž opět panuje zmatek v názvech,
se konstatuje, že vzhledem k tomu, že „...lze v nejbližší době očekávat
vpád okupačních armád Sovětů“, místo schůzky, jména přítomných
i jejich počet měly zůstat utajeny. Výkonnou moc organizací *Yeni çeri*,
Svazu muslimských obcí v ČSSR a *Červeného půlměsíce* „...přejímá ta-
jemník a prezident MSO. Ti mají právo měnit organizační řád a perso-
nální obsazení vedení. Jejich funkční období se stanoví na dobu, dokud
nenastane stav zaručující plné svobody, zejména náboženství. Teprve
když uznají, že se tak stalo, svolají schůzi členů *Yeni çeri* – SOM, ČP
a SMO, složí účty za svou činnost a vyhlásí nové volby. Funkci vrchní-
ho soudce SMO přebírá prezident SMO a současně se stává i ředitelem
ČP. Uvedení funkcionáři opustí urychleně ČSSR a budou řídit záleži-
tosti ze zahraničí“.

Chaotický a ryze konspirativní tón prohlášení znovu připomínal
spíše bojovou hru skupiny mladíků než snahu o položení seriózních
základů nové organizace, byť by její vznik svázán s mimořádně
nepříznivou vnitropolitickou situací. Vzhledem k autoritě, již se i po

smrti těšil Hadži Brikcius, hodlal Třebický registraci obce pouze inicio-
vat a provádět základní organizační pokyny s tím, že jakmile to bude
možné, bude vedení předáno M. A. Šilhavému, jak si to Brikcius přál.
Třebický i Málek později emigrovali (nikoli však spolu – nejprve do
Rakouska, později do Austrálie) a své pokyny vydávali z emigrace.
Tak například 1. dubna 1969 Aríf Třebický (podepsaný jako *Sheik el Is-
lam in ČSSR and Secretary of MSO Yeni çeri*) vydal z vídeňského exilu
rozhodnutí, jímž se pozastavuje „...výkon funkce viceprezidenta MSO
A. Šulce do té doby, než bude přešetřena jeho činnost v době okupace
Čsl. Rudou armádou a pomoc okupačním armádám. Zároveň se vyluč-
čuje z členství v jakýchkoli muslimských organizacích... Roman Ra-
czynski pro prokázané členství v KSČ, pro styk s okupačními armáda-
mi, dokud neprokáže pádné důvody pro svou činnost“. Třebickému se
zdál podezřelý i jeho údajný slib, že legalizaci obce zařídí i v nových,
nepříznivých podmínkách. Kromě toho prý přesvědčoval ostatní ve-
doucí představitele, že by bylo výhodné, aby se obec začlenila pod
správu a jurisdikci sovětského Velkého muftího (není uvedeno, které-
ho ze čtyř tehdy jmenovaných muftích v sovětských „diecézích“ měl
Raczynski na mysli – pozn. aut.).

Dne 9. května 1969 Třebický vydal na hlavičkovém papíře další vý-
nos, jímž změnil název organizace na „Čs. Federaci Islámských Spo-
lečností (CSFIS) v exilu“. Výnosem z 15. srpna 1969 byl Hadži Omar
Abdalaziz (Citrad) Šárka jmenován „Muftim Země České a členem
Exekutivy CSFIS“. Šárka již v roce 1957 emigroval do Francie, pozdě-
ji se usadil v Dachau poblíž Mnichova a působil v rozhlasové stanici
Svobodná Evropa. Jeho vztah k islámu se nikdy neoslabil.

Trampoty českého konvertity

Vzhledem k charakteru historického vývoje českých zemí a z něho
vyplývající rezervovanosti naší společnosti vůči náboženství vůbec se
nelze divit, že popularita islámu mezi Čechy měla své úzké meze. Přes
veškeré výše zmíněné skutečnosti o dějinách muslimské obce byly kon-
verze českých občanů k islámu po roce 1945 spíše věcí zcela ojedině-
lou a nic nenasvědčuje tomu, že by v poválečném období rozjásaného
(a namnoze zcela spontánního) ateismu počet muslimů u nás dosaho-
val více než několika desítek osob, které byly svým okolím převážně
vnímány jako podivíni či svého druhu exhibicionisté. O to chmurnější

bylo postavení těch, kteří svou religiozitu prociťovali vskutku upřímně a s nefalšovaným zápalem pro hodnoty islámské etiky, kultury a celkově islámský způsob života.

Díky soukromému archivu, který autorům této knihy poskytli profesor Mohamed Ali Šilhavý, nestor českých muslimů a bývalý předseda Ústředí muslimské náboženské obce v ČR, můžeme čtenáře seznámit s nejniternějšími pocity a nesnáze, s nimiž zápolil mladý, nadšený příznivec islámské víry na přelomu čtyřicátých a padesátých let. Následující sonda do soukromí mladého českého muslima je co do obsahu příznačná a nesmírně plasticky nám přibližuje konkrétní „lidskou“ podobu českého postoje k islámu.

V Brně, dne 21. ledna 1949

Vážený pane profesore,

dnes jsem obdržel Váš dopis, který mne velmi potěšil. Myslím, že Vám mohu důvěřovati, a proto Vám sdělím několik věcí, které jsem z opatrnosti zatajil. Dalo mi hodně práce, než jsem vymyslel způsob, jak byste mi mohl odepsati, aniž by o tom věděli rodiče. Konečně jsem přišel na nápad, že Vám napíšu adresu svého strýce, který má pro věc pochopení a od kterého si vždy dopisy vyzvednu. Mé pravé jméno je Ctirad Šárka, ale pište, prosím, na dřívější adresu.

Za druhé: Velmi rád a okamžitě bych z přesvědčení přestoupil k vznešenému Islámu, brání mi však v tom jedna velká příčina: nejsem ještě plnoletý a moje rodiče by mi to vůbec nedovolili a myslím, že by mě odvezli do ústavu choromyslných. Beztoho si o mně kvůli tomu myslí, že jsem se pomínil na rozumu. A tak nezbyvá nic jiného než tři nebo čtyři roky trpělivě čekat, až budu plnoletý. Doufám, že to pochopíte.

Budete-li tak laskav a pošlete mi ty sešity, vydané moslimskou obcí, budu neskonale šťasten, neboť přímo hltám kdejakou zmínku o Islámu. Dále Vás prosím ještě o jednu věc. Zajímám se o události v Palestině a jako muslim přesvědčením (i když ne na papíře) sympatisuji s Araby. Nedovedu si však vysvětliti, jak mohou nevěřící Židé, počtem mnohonásobně menší, porazit pravověrné Araby. Dovedu si to vysvětlit jedině nesvorností vůdců Arabské ligy. Prosím, odpovězte mi na tuto otázku.

S úctou

Miroslav Sedláček
Brno, Masarykova čtveř

Brno, dne 28. února 1949

Vážený pane profesore,

jak jsem Vám psal již v minulém dopise, jsem pevně rozhodnut přestoupiti k vznešenému Islámu, myslím však, že nyní je to nemožné. Jsem totiž plně závislý na rodičích, kteří by se ode mne odvrátili a přestali by mne vydržovati na studiích a starat se o mne. Je to pro mne hrozné, jsem pevně přesvědčen, že jedině Islám je pravé náboženství, poměry mi však nedovolují přestoupiti k němu. Po maturě si však nedám nikým bránit a přestoupím k vznešenému Islámu, i kdyby se vše spiklo proti mně. Prosím milosrdného Boha, aby mi prominul, že jsem už dávno nepřestoupil....dále mi není jasný rozdíl mezi tzv. sunnity a šiity. Zvláště nemohu pochopit, že obě strany se mezi sebou velmi nenávidí. Vždyť jsou přece všichni moslimy!

Ještě Vás prosím, abyste nepsal na obálku, že dopis je určen mně. Strýc je totiž našim sousedem a listonoš by mohl dopis donést do naší schránky, a tak by vše vyšlo najevo. Že je dopis určen mně, pozná strýc podle Vaší pečeti.

S úctou Váš

Ctirad Šárka (M. Sedláček)

V Brně 11. února 1949

Vážený pane profesore,

před třemi týdny jsem Vám poslal dopis, ve kterém jsem se Vám svěřil s několika důvěrnými věcmi. Protože nejde tak dlouho Vaše odpověď, mám obavy, že se dopis dostal do nepovolaných rukou, z čehož by mohly pro mne vzejíti nepříjemné následky.

Mimo jiné jsem Vás v minulém dopise prosil, abyste mi laskavě poslal ony časopisy Moslimské náboženské obce. Prosím Vás o to i nyní. Připojte prosím také složenku, na kterou Vám odešlu částku za časopisy. Prosím, buďte tak laskav a odepíšte mi obratem, protože jednak nevím, co se stalo, a za druhé ježu ve středu 16. II. večer se školou na týden do hor a rád bych dostal Váš dopis před odjezdem. Na dopis dejte pečť, aby ho neobdržel někdo jiný.

S úctou

Miroslav Sedláček

V Brně dne 14. května 1949
dle Ježíše Nazaretského

Vážený pane profesore,

Váš odjezd z Brna byl tak náhlý, že jsem se Vás v té rychlosti zapomněl zeptat na několik věcí. Studuji dál Korán, dějiny a politiku moslimského Orientu. Sháním teď životopis hidžázkého krále Abd al-Azíze ibn Sauda, protože se domnívám, že tento král bude jednou hlavním pilířem moslimského povstání proti nevěřícím utlačovatelům. Proto bych se o něm rád dověděl něco podrobnějšího. Myslím, že bych dostal jeho životopis vypůjčiti v universitní knihovně, neznám však žádného autora, který by byl jeho životopiscem. Prosím, jestli nějakého znáte, buďte tak laskav a napište mi.

Včera jsem počítal datum dle hidžry a po dvouhodinové práci jsem zjistil, že dnes, t.j. 14. května 1949 dle Ježíše Nazaretského, je 16. ragab 1368. Je to správně? Možná, že jsem se zmýlil v některém přestupném roku. Prosím, buďte tak laskav a napište mi, kdy byl poslední a kdy bude příští přestupný rok a který měsíc má v tomto roce o den více. Četl jsem, že 27. ragabu se oslavuje den nanebevstoupení proroka Muhammada. Bude se slavít také našimi moslimy?

Rád bych se Vás také zeptal, jak je to se studiem na vznešeném Al-Azharu. Jaké vzdělání je nutné mít před vstupem na Al-Azhar? Myslím vzdělání moslimské, protože předpokládám, že naše maturita není přípustná, nebo aspoň není nutná. Tyto otázky mi stále vrtají hlavou. Pro dnešek končím a těším se na Vaši odpověď.

Váš oddaný

Ctirad Šárka

V Brně dne 1. září 1949
dle Ježíše Nazaretského

Es salam alejkumí
va rahmatullah!

Vážený bratře v Islámu!

Obracím se k Vám s bolestí a důvěrou ve Vaši pomoc a útěchu, kterou od Vás toužebně očekávám. Před několika dny jsem oznámil matce, která se vrátila právě z lázní, že přestupuji k vznešenému Islámu. Jak jsem očekával, zahr-

nula mne takovými nadávkami, že se je stydím opakovat. Křičela, že mě nechá vyšetřiti, dá mě do blázince, protože toto nemůže udělati normální člověk. Na moje námitky, že hodně Čechů přestoupilo k Islámu, se hrozně rozčílila a nazvala je blázný. Byl jste tedy také poctěn. Byl jsem pochopitelně velmi uražen a aby matka nepochybovala o pevnosti mého rozhodnutí, odpřisáhl jsem, že k Islámu přestoupím za každou cenu a že se nezaleknu sebevětších překážek.

Druhého dne jsem matce oznámil, že budu vstávati denně před východem slunce, abych se pomodlil. Znovu se rozčílila na nejvyšší míru a prohlásila, že mohu voliti mezi dvěma: Islámem a rodinou. Jestliže si zvolím Islám, vyhodí mě okamžitě na dlažbu, přestane se o mne starat a vůbec zapomene, že kdy měla syna. Dále mi znemožní studie na vysoké škole. Stál jsem na svém rozhodnutí, že zůstanu věren Islámu. Řekla mi, že jestli tato víra může způsobit odtržení syna od matky, pak je to víra prokletá. Přitom nezná Islám ani o trochu více než průměrný člověk. O nejsvětějších věcech Islámu mluvila s takovým odporem a vůbec pohaněla Islám způsobem neslýchaným. Matka dále říkala, že by ji všichni politovali, kdyby takový blázen, romantik a zbabělec (všechny názvy mají u ní odůvodnění) přestoupil k Islámu. Bláznem jsem proto, že miluji Islám, romantikem, že se zajímám o Orient, a zbabělcem, že se bráním, když mi chce dát facku.

Říkala, že dřív než mě vyhodí, udělá všechno, co bude v jejich silách, aby mi v přestupu zabránila. Naštěstí prý má nyní známosti (z lázní: Kvapil, Mathesius), které už jí poví, co se mnou. Zabrání mi za každou cenu a to vše mi odpřisáhla. Nikdy prý se ještě nestalo, aby něco takového vyhrál usopený kluk, který je bezbožný. Nechodil jsem totiž poslední tři roky do kostela a nemodlil se po křesťanském způsobu. V tomto boji matka spoléhá na své známosti, já spoléhám na Boha, nejvyšše milosrdného, a modlím se, aby dal zvítěziti pravdě.

Poslední slova mojí matky byla, že mne znemožní na všech školách a u všech lidí a že to dá do novin. Že by se jí to podařilo, tomu věřím. Nevím tedy, co mám dělat. Rozhodně není myslitelné, abych ustoupil já, neboť mé oddanosti Islámu nemůže nic zabránit. Co mám dělat? Ted' mám před maturou a nebudu moci udělati ani střední školu, ani jíti na vysokou. Nemám žádné prostředky, abych mohl dostudovati bez matčiny pomoci...Prosím Vás, bratře, neopouštějte mne a snažte se mi pomoci. Matka mi dala týden na rozmyšlenou. Odpovězte mi proto, prosím, hned! Udělám vše, co mi přikázete. Jen nikdy nezradím Islám! Kéž by věděli bratři moslimové v Arabii i jinde, jak jsou v Evropě zesměšňováni a znemožňováni nevědomými a nevěřícími lidmi!

S bratrským islámským pozdravem

Ctirad Šárka

V Petrovicích, dne 10. 8. 1949

Vážený bratře v Islámu!

radostně Vám oznamuji, že jsem se rozhodl bezodkladně přestoupiti k vznešenému Islámu. Byl jsem sám se sebou velmi nespokojen, že jsem tento radostný okamžik stále odkládal a poznal jsem, že by bylo hříchem neučiniti tento krok okamžitě. Napsal jsem Moslimské náboženské obci v Praze a obdržel přihlášku, kterou jsem ihned vyplnil a odeslal. V odpovědi Moslimské obce jsem četl, že přestupní list obdržím až tehdy, složím-li s úspěchem zkoušku ze základních thesí Islámu a poradili mi, abych se obrátil na Vás. Přijedu k Vám proto v sobotu, nějakým ranním vlakem. Doufám, že budete doma. Velmi rád bych s Vámi mluvil. Jsem nevýslovně šťasten a je mi jedno, co si o tom budou myslet druzí. Zbavil jsem se také výčitek svědomí, kterými jsem pořád trpěl.

S bratrským islámským pozdravem

Ctirad Šárka

V Brně, dne 9. srpna 1950
dle Ježíše NazaretskéhoEs salám alejkum
va rahmatulláhi!

Vážený bratře v Islámu!

předně Vám musím sdělit, že jsem šťastně udělal maturitu a nyní se připravuji na vysokou školu. Na dotazník ohledně vysokoškolského studia jsem musel napsat tři obory, kdybych snad nebyl přijat na ten hlavní. Napsal jsem tedy na první místo arabštinu a islámistiku, na druhé perštinu a na třetí místo turečtinu. Nyní sháním v Praze byt. Stále sháním český překlad Koránu a měl jsem štěstí, že jsem v zácnou náhodou dostal třetí díl (I. vydání dr. Veselého), vydávání druhého nepokračuje, protože prý to „není důležitá kniha“.

Část prázdnin jsem musel strávit na mládežnické brigádě a nyní se věnuji hlavně studiu Koránu. A nyní k Vám mám zase jeden dotaz, respektive dotaz mojí matky. Prohlížela si Islámskou věrouku, kde se dověděla o postavení ženy v Islámu. Stojí tam, že muži a ženy pocházejí z jednoho složení, mají stejnou duši, jsou vybaveni stejnými schopnostmi intelektu atd. To znamená, že jsou rovnocenní. Potom se matce dostalo do rukou jedno číslo Výběru (z války),

kde byly úryvky z jednotlivých súr Koránu. Četla tam něco, o čem řekla, že „toto dokazuje pravou násilnou povahu Islámu, který, jestliže se tímto řídí, je náboženstvím barbarů“. To, co ji tak hrozně pohoršilo, byla 4. súra, verš 33: „Mužové stojí výše nad ženami, protože Bůh dal vznešenější postavení jednomu před druhými a protože dávají ze svého majetku. Necht' jsou ženy řádně poslušné a necht' zachovávají tajemství, protože Bůh je střeží. Bojíte-li se jejich neposlušnosti, napomeňte je a vyhýbejte se jejich loži a bijte je. Jestliže však uposlechnou, nehleďte proti nim cesty.“ Poslední slova, tvrdí matka, vůbec nezmiňují onen hnusný rozkaz. Jsem na rozpacích, jak mám matce odpověděti a správně jí to vysvětliti. Prosim, odpovězte mi. Dále ji velmi pohoršil verš 5., súra 3.: „A Bůh jest silný a mstí se.“ Matka říká, že je nepřipustné, aby byl Bůh povýšen nad něco tak nečestného, jako jest msta. Proto stále Islám zavrhuje a já mám velmi těžkou práci přesvědčiti ji. Přesvědčiti matku není možné, neboť mezi jinými důvody říká, že Islám se snad hodí do těch krajů, kde je rozšířen, ale rozhodně ne do Evropy, a tak mi nezbývá než přestoupiti proti její vůli. Budu již rád, až budu v Praze, abych nemusel poslouchati podobné výtky a urážky.

S bratrským islámským pozdravem

Ctirad Šárka

Bismilláhi ar-rahmán ar-rahím (v arabském písmu – pozn. aut.)
as-Salámu alajkum wa rahmatulláhi

V Brně dne 30. srpna 1951

Milý bratře v Islámu!

sám jsem si nemyslel, že Ti budu tak brzy psát. Mám k Tobě totiž prosbu, aby jsi byl tak laskav a koupil mi ještě jednu dýku (tu, jak jsem si kupoval v tom zbrojařském obchodě, stála 214 Kčs). Líbila se totiž velice mému kamarádovi, Karlu Zikanovi (zmínil jsem se Ti již o něm, chce také přestoupiti k Islámu), který Tě mým prostřednictvím prosí, abys mu ji koupil, v Brně něco podobného není vůbec k dostání. Bude-li tam výběr, vyber prosím, nějakou hezkou, všiml jsem si, že některé mají vadnou čepel.

Nevím, jsou-li Ti známy některé novinky z islámského světa: emír Abdalláh ibn Hussein byl koncem července zavražděn při vstupu do Omarovy me-

šity v Jeruzalémě, nějakými Araby, kteří s ním pravděpodobně zúčtovali pro jeho postoj k Angličanům. Kdo vládne v Jordánsku nyní, není mi známo. Dále: boje o naftu se přesunuly z Íránu do sousedního Iráku, kde se tamější Arabové postavili na odpor proti Angličanům. A ještě jedna: Egypt, jak oznámil Náhás paša, zruší anglo-egyptskou smlouvu z roku 1936, která udržovala Egypt v područí Anglie. Jakmile bude něco nového, zase Ti napíšu.

S bratrským islámským pozdravem

Omar Abdalazíz Šárka

Oživení činnosti po „sametové revoluci“

Normalizační období sedmdesátých a osmdesátých let znamenalo pro muslimy v ČSSR další stagnaci. Teprve uvolnění poměrů po listopadu 1989 vytvořilo předpoklady pro to, aby se starší členové a noví konvertité znovu zamysleli, zda a jak obec obrodit. Někdejší organizační struktura a osobní vztahy byly po pětačtyřiceti letech značně potrhány a ani z bývalého kádru hlavních mluvčích mnoho nezbylo. Málek a Třebický se z Austrálie nevrátili, Raczynski byl v očích některých českých souvěrců diskreditován přílišným sepětím s komunistickými úřady a Šárka, jakkoli horující pro islám, zůstal v Bavorsku.

Ani mezinárodní politický kontext a vnitropolitické klima nebyly o nic příznivější než před 30–40 lety. Jestliže období let 1948–1968 bylo ve znamení relativního ústupu islámu z politiky, všeobecné sekularizace islámského světa a státního ateismu v ČSSR, polistopadové období bylo na mezinárodní scéně již nejméně jedno desetiletí provázeno zostrující se mediální a ideologickou konfrontací mezi Západem a radikálními proudy islámského reformismu (fundamentalismu), jehož „nevyzpytatelné“ politické ambice provázené často akcemi individuálního teroru byly na Západě často ztotožňovány s islámem jako takovým. V československé žurnalistice a masové kultuře se tato tendence projevila zvláště silně po létech přetlaku, kdy náhle otevřený ventil vypustil na vlně svobody slova na téma islámu mnoho nesmyslů a tendenčních soudů. Navíc se u nás po listopadu vzedmula dílem módní či romantická, dílem ideologicky cílená vlna okázalého obdivu k Izraeli, judaismu a židovské kultuře vůbec (vzpomeňme jen namátkou na Petra Muka a rockovou skupinu *Šalom*), jež v sobě – přinejmenším implicitně – obsahovala prezíravý postoj ke kultuře islámské nebo

arabské. Příkladů z českých sdělovacích prostředků, masové kultury a intelektuálního diskurzu té doby je dost.

Antiislámská a rovněž antiarabská xenofobie, která ovládla určitou část veřejného mínění, sdělovacích prostředků, intelektuálů i politických míst, dosáhla vrcholu: a) během naivních či zavádějících interpretací irácké okupace Kuvajtu a spojenecké operace *Pouštní bouře* (1990–1991); b) během emotivních diskusí kolem Rushdieho *Satan-ských veršů*, knihy Betty Mahmoodyové *Bez dcerky neodejdu* a dalších titulů; c) během nových interpretací arabsko-izraelského konfliktu, jež si svou dikcí a jednostranností v ničem nezadaly s postoji předlistopadovými, jenže s opačným znaménkem. Od výkladu zmíněných témat se i u nás odvíjelo vykreslování muslimů a islámské civilizace jako příštího fatálního nepřítelů západních demokracií, a dokonce jako zdroj ohrožení našich národních zájmů. Za těchto okolností se nástup demokracie v českých zemích z hlediska zdejší muslimské obce (paradoxně) příliš nevydařil.

Během roku 1990 se ukázalo, že centrum příští obrozené obce se objektivně přesune na Moravu. V Praze dával o sobě příležitostně sly-

Někdejší přátelé a souvěrci, pozdější soupeři: (zleva) Sálím (Vladimír) Voldán, Mohamed Ali (Přemysl) Šilhavý a Roman Raczynski se svými vídeňskými sponzory v roce 1991. Snímek je pořízen v bytě profesora Šilhavého na pozadí výklenku (*míhráb*), který představuje směr k Mekce, neboť dotyčná místnost slouží jako modlitebna i obývací pokoj.

BISMILLÁHIRRAHMÁNIRRAHÍM
VE JMÉNU BOHA MILOSTIVÉHO, SLITOVNÉHO

ČASOVÝ PLÁN PŮSTU V MĚSÍCI RAMADÁN ROKU 1412

OD 5.3 - 4.4.1992

VZNEŠENÝ BŮH ŘEKL :

PROROK MOHAMMAD(S)ŘEKL :

Vy, kteří věříte, předepsán vám jest půst. Tak jako byl již předepsán těm, kdož před vámi byli - snad budete bohabojní!

Islám byl postaven na pěti (sloup-poch): Vyznání, že není boha kromě Boha a Mohammad je Boží Posel, vykonání modlitby, dávání zakátů, putování do Mekky a postění se v ramadánu.

Tato tabulka uvádí ke každému dni Ramadánu a občanskému datu začátek půstu, řadě - úsvit, šurq - východ, zuhr - poledne, asr - odpoled-

ne, magrib - západ, šá - noc. Půst začíná tedy úsvitem a končí západem Slunce.

RAMADÁN 1412

1992 po Kr.

Ramadán	Datum	Fadžr	Šurq	Zuhr	'Asr	Magrib	Šá
1	5.3.č					17.49	19.18
2	6.3.p	4.47	6.33	12.12	15.01	17.51	19.20
3	7.3.s	4.45	6.31	12.12	15.01	17.52	19.21
4	8.3.n	4.43	6.29	12.12	15.02	17.54	19.23
5	9.3.p	4.40	6.28	12.12	15.03	17.58	19.25
6	10.3.ú	4.38	6.24	12.11	15.03	17.57	19.26
7	11.3.s	4.38	6.22	12.11	15.04	17.59	19.28
8	12.3.p	4.34	6.20	12.11	15.05	18.01	19.30
9	13.3.p	4.32	6.18	12.11	15.05	18.02	19.31
10	14.3.s	4.30	6.18	12.10	15.06	18.04	19.33
11	15.3.n	4.28	6.14	12.10	15.07	18.05	19.34
12	16.3.p	4.26	6.11	12.10	15.08	18.07	19.36
13	17.3.ú	4.24	6.09	12.09	15.08	18.09	19.38
14	18.3.s	4.22	6.07	12.09	15.09	18.10	19.39
15	19.3.p	4.20	6.05	12.09	15.10	18.12	19.41
16	20.3.p	4.18	6.03	12.09	15.10	18.13	19.42
17	21.3.s	4.16	6.01	12.08	15.11	18.15	19.44
18	22.3.n	4.13	5.58	12.08	15.12	18.17	19.46
19	23.3.p	4.11	5.56	12.08	15.12	18.18	19.47
20	24.3.ú	4.09	5.54	12.07	15.13	18.20	19.49
21	25.3.s	4.07	5.52	12.07	15.13	18.21	19.50
22	26.3.p	4.05	5.50	12.07	15.14	18.23	19.52
23	27.3.p	4.02	5.47	12.06	15.14	18.24	19.53
24	28.3.s	4.00	5.45	12.06	15.15	18.28	19.55
25	29.3.n	3.58	5.43	12.06	15.16	18.28	19.57
26	30.3.p	3.58	5.41	12.06	15.16	18.29	19.58
27	31.3.ú	3.54	5.39	12.05	15.17	18.31	20.00
28	1.4.s	3.52	5.37	12.05	15.18	18.32	20.01
29	2.4.p	3.49	5.34	12.05	15.19	18.34	20.03
30	3.4.p	3.47	5.32	12.04	15.19	18.35	20.04
31	4.4.s	3.45	5.30	12.04	15.20	18.37	20.06

Půst v měsíci ramadán začíná za svítání, na začátku doby pro ranní modlitbu Fadžr (Subh), a končí za soumraku večerní modlitbou Magrib. Uvedené časy platí pro Jindřichův Hradec a Li-

berec a stredoevropský čas, pro "letní čas" je třeba přičíst 1 hodinu a pro jiná místa musíme přičíst opravu podle následující tabulky.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
إِسْكَكِيَّةٌ شَهْرُ رَمَضَانَ الْمُبَارَكِ لِعَامِ ١٤١٢
من ٢/٥ الي ١/٤ ١٩٩٢
وقال الرسول عيد الانبياء :
قال تعالى في كتابه العزيز :
يا أيها الذين آمنوا كتب عليكم الصيام كما كتب على الذين من قبلكم لعلكم تتقون
بني الإسلام على خمس : شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة، وحج البيت، وصوم رمضان

Mln. Místo	Mln. Místo	Mln. Místo	Mln. Místo
-11 Af	-9 Jeseník	-10 Napajedla	-22 Spis, N. Ves
-13 Bázovca n. B.	-7 Jevíčko	-12 Nitra	-4 Strakonice
-17 Baz. Bystrica	-1 Hřbit	-2 Nová Paka	-5 Strakonice
-10 B. Stavnica	-2 Jihlava	-4 N. Město - Mor.	-8 Střbro
+1 Beňšov	-2 Hlavenec	-5 N. Město n. M.	+6 Sulice
+4 Borovna	+7 Kodaň	-11 N. Město n. V.	+3 Sv. Jan p. S.
+5 Břitva	+4 Karlův Vary	-13 Nová Zámek	-6 Svitavy
+5 Bobousov	-14 Karvíná	-13 Nový Bohumín	-18 Saly
-7 Boskovice	+8 Karpasná Hory	-2 Nový Bydžov	-9 Sternberk
+1 Brandýs n. Lab.	-22 Kežmarok	-12 Nový Hrádek	-15 Štub. Teplice
-8 Bratislava	+4 Kladno	0 Nymburk	-8 Sumpperk
-8 Břeclav	-15 Kláštor p. Zn.	-9 Olomouc	+1 Tábor
-6 Brno	+7 Klatovy	-12 Opava	-2 Telt
-5 Broumov	-1 Kolín	-14 Olom.	-8 Teplice
-10 Bruntál	-13 Komárno	-13 Ostrava	-6 Třebov
-8 Budejovice	-5 Kostelec n. O.	-3 Pardubice	-13 Topolčany
-2 Čáslav	-7 Kotelce	-1 Peltáňov	-4 Trosky
+2 Česká Lípa	-7 Králky p. S.	-11 Pletňany	+1 Třebon
-8 Česká Třebová	+3 Kralupy n. V.	+3 Písek	-12 Třebčín
+2 Čes. Budějovice	+8 Kraslice	+2 Praha u M. L.	-18 Trnava
+1 Český Brod	-10 Kroměříž	+7 Píseň	-4 Trnava
+2 Český Krumlov	-11 Kruv	+6 Podbořany	-16 Turč. Martin
-14 Český Těšín	-10 Křepetitz	-1 Poděbrady	-1 Turnov
+3 Dětín	-1 Kutná Hora	+3 Podmokly	-13 Uherské Hradiště
-17 Dolní Kubic	-8 Kyjov	-5 Poltka	-11 Uherský Brod
+4 Domažlice	-0 Lanškroun	+2 Praha	-8 Uhlákov
+7 Doubrav	+4 Levice	+4 Prácheň	+4 Ústí n. Labem
+5 Duchcov	-22 Levoča	-10 Píseň	-8 Ústí n. Orlick
-3 Dvůr Král. n. L.	0 Liberec	-25 Přelov	-29 Úhorod
-2 Havi. Brod	-10 Lipník n. B.	-13 Příbor	-12 Val. Meziříčí
-11 Hlavovec	-18 Lipt. Mikuláš	+4 Příbram	+2 Varnsdorf
-11 Hlučín	+3 Litoměřice	-14 Převládk	-10 Velehrad
-9 Hodonín	-8 Litomyšl	-8 Prostějov	-4 Vel. Meziříčí
-10 Holecov	-8 Litvínov	+5 Rakovník	-4 Volyně
-2 Holic v P.	+9 Loket	+3 Sevnice	-2 Vrchlabí
+4 Horkovce	+5 Louny	-20 Rieava, Zobola	-12 Vesetín
-3 Hostinná	-18 Lučenec	+6 Rokycany	-5 Vysoké Mýto
-3 Hranec Kralov	+3 Maňacký	+3 Roudnice	-8 Vyklov
-11 Hranice	+9 Mar. Lázně	-22 Rožňava	-8 Zábřeh
-1 Humpolec	+2 Mělník	+2 Rumburk	-14 Zl. Moravce
-7 Hustopeče	-28 Měcholovec	-17 Ruzomberk	-11 Zlín
+11 Chob	-7 Mikulov	-5 Rychov n. Kn.	-4 Znojmo
+8 Chomutov	-13 Místek	-9 Rymařov	-17 Zvoleň
-3 Chotěboř	0 Mladá Boleslav	+2 Svitavy	+6 Zatec
-3 Chrudim	-9 Mladá	-8 Skalice	-1 Zelený Brod
-0 Jevančice	-7 Mor. Třebová	+4 Slaný	-15 Žilina
-1 Jablonec n. N.	-3 Mor. Budějovice	+1 Sobolov	
-15 Jablunkov	+5 Most	+9 Sokolov	-21 Skalníná pleso
-4 Jaroměř	-4 Náchod	-23 Spis. Káptula	

Místa označená - mají všechny časy o uvedené počet minut dříve, místa označená + mají všechny časy o uvedené počet minut později. Příklad: a 58 min.

Tento časový plán vydalo ústředí muslimských náboženských obcí v Československu. Při této příležitosti ústředí M.N.O. blahopřeje všem muslimům a přeje jim krásné prožítí ramadánových dnů.

إن إسككية شهر رمضان المبارك هذه هي من امدار الانحاء الاسلامي في تنيكبولوناكيا وسببه المناسبة فان الهيئة الادارية للانحاء الاسلامي تقدم الاخوة العائمين والمسلمين اجمع التهنئة وتتمنى لهم شهراً مفعماً بالخير والبركات واياماً رمضانية حلوة وجميلة.

šet pouze architekt Bohumil Amjad Procházka, který byl ovšem stále silně spjat se svým exilovým působištěm ve Švýcarsku a rozvoj islámu v Čechách viděl spíše v sepětí s byznysem. Mluvčími pražské skupiny se stali příslušníci mladší generace – absolvent arabistiky dr. Petr Pelikán a dr. Vladimír Sáňka, přírodovědec, který k islámu konvertoval během svého několikaletého služebního pobytu v Sýrii. Nejvíce praktikujících muslimů však žilo v Brně a okolí. Přirozené autority mezi nimi požíval „třebíčský nestor“ Mohamed Ali (Přemysl) Šilhavý. Ten už v roce 1990 rozeslal na některé státní orgány žádosti o znovuznání obce. Zatímco předsednictvo tehdejší české vlády na jeho dopis vůbec neodpovědělo, z federálního ministerstva zahraničních věcí 12. listopadu 1990 přišla odpověď přiznávající českým muslimům právo na plnohodnotný duchovní život, což prý uznala i vláda ČSR na svém zasedání ze dne 1. června 1990. FMZV nicméně upozornilo, že uznání muslimské obce *de iure* není v jeho kompetenci a odkázalo Šilhavého na odbor církví českého ministerstva kultury.

Za vydatné pomoci své dcery, Mgr. Lajly Kotačkové a dalších příznivců Šilhavý zajistil v dubnu 1991 vydání prvního čísla obnoveného bulletinu *Hlas MNO pro Československo*. V prvním čísle (10. ročník) se přihlásil k Brikciusově odkazu a tradicím obce z první republiky. Brikciusův úvodník pod názvem *Kupředu!*, přetištěný z prvního čísla *Hlasu* z roku 1937, mohl sice působit po 54 letech poněkud archaicky, až pateticky, ale zároveň poukazoval na zakotvení obce v určité ideové tradici a u pamětníků vyvolával nostalgii, z níž mohlo pramenit odhodlání utkat se znovu se státními úřady o právo na uznání.

Dne 18. května 1991 se v Praze na Střeleckém ostrově konala ustavující schůze *Al-Ittihad Al-Islami – Ústředí muslimských náboženských obcí v ČSFR*, na níž byly schváleny staronové stanovy vycházející z prvorepublikové předlohy. Uskutečnily se volby, z nichž jako předseda Ústředí vyšel vítězně profesor Mohamed Ali Šilhavý. Dalšími členy výboru se stali převážně brněnští muslimové – Nazih Burhán, Sálím Záhir, Omar Bašír, Radka Štadlerová, Vladimíra Konstanžová, Karim (Karel) Klečka a Omar (Lubomír) Špína. Bylo stanoveno, že Rada obce se bude scházet v Brně.

Rada měla mnoho plánů, z nichž některé se inspirovaly zkušenostmi z předválečného období, jiné vplynuly z nové situace a povahy členské základny. Šilhavý chtěl především udržet a zkvalitnit bulletin *Hlas*, k čemuž bylo třeba získat nezbytné prostředky a také schopné redaktory. Mělo se obnovit vedení matrik, založit vlastní nakladatelství,

měly se navázat zpřetrhané vazby na islámská misijní střediska v Evropě i jinde. Do popředí se opět dostala otázka výstavby první mešity v českých zemích – tentokrát v Brně. Vedení obce nejprve čelilo banálními problémům (pronájem počítače pro registraci členů, místnost pro stálou kancelář Ústředí), ale stále naléhavěji vyvstávaly i otázky, kam až sahají zákonné možnosti obce, postrádající zatím právní subjektivitu. Teprve když se během léta 1991 upevnily vztahy k *Agentuře pro záchranu třetího světa (TWRA)* ve Vídni, prvotní nesnáze pominuly. Inženýr Burhán byl dokonce pověřen vytvořením kulturní a sociální nadace s plnou právní subjektivitou. Tak vzniklo v Brně *Islámské centrum*. Do českých deníků byly podány inzeráty s oznámením, že muslimská obec obnovuje činnost. Ústředí bylo odhodláno podpořit vznik místních obcí vybavených provizorními kancelářemi a modlitebnami. Na konci roku 1991 se k Ústředí připojil Džafer Gračić, bosenský blondýn ze Sarajeva, který měl mít patřičné náboženské vzdělání a – v duchu tradic Saliha Hadžiosmanoviće – se stal imámem obce.

Další valná hromada se konala 30. května 1992, ale nedostavil se dostatečný počet členů. Hadži Šilhavý (tehdy mu již tento čestný titul po právu patřil, neboť rok předtím uskutečnil pouť do Mekky) vznesl dotaz, zda by kvůli nepřítomným neměla být schůze odložena a přesunuta do Prahy, ale brněnští muslimové tento vstřícný krok rozhodně odmítli. Tehdy už mělo vedení obce o čem hovořit, když seznámilo členskou základnu s úsilím o uznání obce státem, zakládání místních poboček nejen v Praze, ale i Bratislavě a Ostravě, a hledání sponzorů pro výstavbu mešity. Z voleb vzešla nová Rada muslimské náboženské obce, v jejímž čele stanul opět profesor Šilhavý, místopředsdou se stali ing. Ahmad Makhlouf z Bratislavy a Miroslav Novotný z Vimperku, tajemníkem Nazih Burhán z Brna, pokladníky Sálím Záhir z Brna a Lajla Kotačková z Třebíče. K jednání byli přizváni i zástupci zahraničních studentů v Brně.

Přítomní se shodli, že muslimové v ČSFR žijí ve společnosti plné předsudků a nepochopení. Ve zprávě z valné hromady se říká: „Muslimové se u nás setkávají s řadou potíží při jednání s úřady a zaměstnavateli, při prosazování svých práv na důstojný, klidný a svobodný život a vykonávání obřadů... Proto vyzýváme muslimy a zájemce o islám, aby se scházeli, vzájemně si pomáhali, aby plnili své náboženské a členské závazky a aby se obraceli se svými nápady a problémy na svoje vedení, které jim chce pomoci radou, organizačně, svými kontakty a případně i finančně.“

V letech 1993–1996 obec dále upevňovala styky s vídeňským misijním centrem a v rámci svých možností poskytovala materiální i duchovní podporu Muslimům z Bosny a Hercegoviny přežívajícím v českých uprchlických táborech. Muslimové pronajali prostorey pro několik provizorních modliteben, při nichž byly upraveny i místnosti pro knihovny, jídelny a společenské vyžití. V roce 1996 obec zakoupila na třebíčském hřbitově první pozemek svého druhu v českých zemích, sloužící k pohřbívání muslimů. Pozemek měl tehdy kapacitu asi třiceti hrobů, které navíc směly být orientovány ve směru *kibly*, totiž směrem k Mekce, jak to předepisují islámské regule. Šilhavý a Pelikán se zúčastnili několika panislámských konferencí a seminářů (Chartúm, Basilej, Davos, Istanbul), na nichž utužovali kontakty a informovali o postavení muslimů v ČR. Obec se postarala o systematickou prezentaci svých zájmů v těch sdělovacích prostředcích, které byly ochotny přinášet o ní informace prosté xenofobních nebo senzacechtivých komentářů. Posílala i vydavatelskou činnost, vzrostl počet přednášek i účast muslimů na nezávislých akcích o islámu (výstava *Islám a jeho svět* pořádaná Moravským zemským muzeem v Brně, ekumenicky laděné diskusní semináře, přednášky českých orientalistů apod.).

Profesor Šilhavý a dr. Petr Pelikán (vlevo) na mezinárodní islámské konferenci ve švýcarském Davosu v roce 1993.

Muslimové a stát po listopadu

Hlavní zájem *Ústředí muslimských náboženských obcí* se však soustřeďoval na dva body: a) žádost o úřední uznání státem; b) povolení k výstavbě islámského kulturního střediska v Brně. Otázka uznání byla klíčová, neboť bez něj by se obec při některých zamýšlených aktivitách pohybovala na samé hraně zákonnosti a to neměla v úmyslu. Žádosti na odbor církví českého ministerstva kultury byly (ještě za federace) několikrát urgovány. Odbor církví však obci nemohl vyjít vstříc. Až do 1. září 1991 (datum nabytí účinnosti federálního zákona č. 308/1991 Sb. o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností), respektive 1. dubna 1992 (nabytí účinnosti zákona České národní rady č. 161/1992 Sb. o registraci církví a náboženských společností) nemohlo ministerstvo kultury provést registraci žádné církve či náboženské společnosti, protože chyběl závazný právní předpis, o nějž by se mohlo opřít. Bylo sice možné státní uznání církve či náboženské společnosti rozhodnutím vlády ČR podle praxe uplatňované od roku 1949, avšak polistopadová česká vláda už tímto způsobem postupovat nechtěla, a to ze zásady, nikoli výlučně ve vztahu k muslimské obci.

V příloze zákona č. 308/1991 Sb. byly vyjmenovány církve a náboženské společnosti, které jsou na základě předchozích legislativních či správních aktů československého státu pokládány za registrované. Z ryze právního hlediska je přirozené, že muslimská obec (ať už pod jakýmkoli názvem) se v tomto seznamu neobjevila, protože k jejímu uznání došlo v období Protektorátu Čechy a Morava, čili nikoli aktem československých státních a zákonodárných orgánů.

Po vydání zákona č. 161/1992 Sb. o podmínkách registrace nových církví a náboženských obcí v ČR odbor církví v jeho smyslu oprávněně požádal, aby *Ústředí* předložilo seznam deseti tisíc zletilých stoupenců, kteří mají trvalý pobyt na území ČR, neboť na obec se nevztahuje kvóta pěti set podpisů, která by stačila při registraci nové křesťanské církve či sekty, je-li členem *Světové rady církví*. Tuto podmínku obec nemohla, a po některých zkušenostech ani nechtěla, splnit, poukazujíc na to, že občané ČR mají podle ústavy rovná práva, která muslimům jako „nekřesťanům“ zmíněný zákon upírá. S ohledem na ideologické a politické poměry v ČR *Ústředí* prostě nepovažovalo za prozíravé předložit státním úřadům jmenný seznam muslimů i s jejich adresami.

V březnu 1996 odbor církví vyrozuměl obec o „zastavení řízení ve věci registrace“. *Ústředí* toto rozhodnutí odmítlo a opětně zdůraznilo,

že se vlastně jedná o formální „znovuregistraci“, neboť registrace se uskutečnila již za první republiky (mělo na mysli vyjádření MŠANO z roku 1935) a poté za Protektorátu (zde se *Ústředí* odvolávalo na dokument s datem 18. prosince 1941, jehož dataci autoři této knihy nemají k dispozici). *Ústředí* opakovaně tvrdilo, že de iure nebyla právní subjektivita obce nikdy žádným dekretem zrušena – dokonce ani po únoru 1948.

Odbor církví nicméně trval na svém stanovisku a právní existenci zpochybňoval, mimo jiné s tím, že české země prošly za posledních šedesát let v oblasti státní správy řadou změn (včetně rozdělení republiky 1. ledna 1993) a že pojmy jako „znovuregistrace“ a další vysvětlení jsou právně irelevantní. Trval na tom, že obec není uvedena v příloze zákona č. 308/1991 Sb. a že je třeba ji chápat jako zcela nový subjekt. Obec byla znovu vyzvána k doplnění žádosti o zmíněný seznam věřících. Rovněž je třeba říci, že *Ústředí muslimských náboženských obcí* znovu zopakovalo svou fatální chybu a žádost po právní stránce nesprávně formulovalo. Hovoří se v ní o „přípravném výboru“, který podává „Návrh na registraci“. Dodatečné vysvětlení, že autoři tohoto návrhu „...k tomu vedla interní snaha dát muslimské obci najevo, že jsme zde jejími provizorními zástupci pro účely administrativní nápravy registrace“, mohla ministerské úředníky sotva uspokojit.

Ústředí v dopise z 1. dubna 1996, adresovaném tehdejšímu ministru kultury Pavlu Tigridovi, odvážně uvedlo, že počet muslimů na území ČR se pohybuje kolem 25 tisíc osob, přičemž „...z minulosti je zhruba 13 tisíc osob oddaných *Ústředí*, ostatní dosud nejsou oficiálně ve spojení s naším *Ústředím* zejména proto, že nyní v důsledku negativních režimních přístupů po r. 1945, po r. 1969 a v období do r. 1992 nemáme jistotu, že naše společenství není v tuzemsku nežádoucí“. Rok 1992 byl pro obec důležitý, neboť v něm byla schválena novela zákona o rodině č. 123/1992 Sb. Podle ní se manželství na území ČR již mohlo uzavírat „souhlasným prohlášením před orgánem státu nebo orgánů církve nebo náboženské společnosti... Manželství církevní formou se uzavírá v kostele nebo na jiném vhodném místě určeném předpisy církve nebo náboženské společnosti... Orgán církve nebo náboženské společnosti je povinen bezodkladně doručit protokol o uzavření manželství s uvedením skutečností podle předpisů o matrikách...“ Není divu, že čeští muslimové, kteří od roku 1935 usilovali o vlastní institucionalizaci svatebních úkonů a vedení matrik, novelu uvítali a tím spíše naléhali na své uznání, neboť by se otevřely další obzory jejich legálního půso-

bení. Jejich právní poměry by se tak nakonec přiblížily stavu v sousedním Rakousku.

Dne 16. srpna 1996 ministr kultury (tentokrát již Ing. Jaromír Talíř) vysvětlení *Ústředí* odmítl a rozhodnutí o zastavení řízení potvrdil. Poslední návrh na registraci ze 16. listopadu 1995 „...neobsahoval všechny skutečnosti podle zákona 308/1991 Sb. a navrhovatel, ačkoli byl k tomu vyzván... chybějící údaje (oněch deset tisíc duší – pozn. aut.) ve stanovené lhůtě nedoplnil“. S argumentem, že obec byla v minulosti již řádně registrována a že návrh přípravného výboru ze 16. listopadu 1995 je třeba pojmout jen jako formální a doplňující, ministr Talíř nesouhlasil a v dané věci uvedl: „Sám představitel muslimské obce RNDr. Roman Raczynski, CSc. uvedl, jako tehdejší předseda přípravného výboru Československé muslimské obce, v žádosti o registraci ze dne 12. února 1990 doslovně: Naše obec byla založena... v roce 1934, ale pro nedostatek věřících přestala vyvíjet po válce činnost a v roce 1946 zanikla.“ Z toho ministr Talíř vyvodil závěr, že název obce nechybí v zákoně 308/1991 Sb. nedopatřením. Raczynského nepřesná informace byla ovšem ministerstvem celkem zbytečně použita jako zásadní argument, neboť klíčový pro uznání obce je právně relevantní fakt, že muslimská obec nikdy nebyla registrována na základě předchozích legislativních či správních aktů československého státu.

Ve vztahu mezi muslimskou obcí a kompetentními státními orgány se tak ještě před nějakými deseti lety jednalo o jakýsi bludný kruh nepřekonatelných legislativních bariér, nedostatečné právní erudice a subjektivních lidských postojů. Jiří Tesařík, zástupce ředitele odboru církví ministerstva kultury, byl tehdy (v roce 1997) s kauzou české muslimské obce podrobně obeznámen a celou věc viděl právnicky i lidsky zároveň: „To, že je třeba dodržovat zákon, přijatý demokraticky zvoleným parlamentem, ještě neznamená, že je třeba s ním souhlasit. Ministerstvo kultury již dlouho zastává názor, že početní census, nutný k registraci církve či náboženské společnosti, je nepřiměřeně vysoký a že představuje vážné ohrožení náboženské svobody v jejím aspektu sdružovacím. Toto stanovisko je jasně vyjadřováno ve všech koncepčních a legislativních materiálech, které ministerstvo v posledních letech připravilo. Právě vyznavači islámu jsou v těchto materiálech nejčastěji uváděni jako příklad těch, na něž tvrdost současné úpravy nejvíce doléhá.“

Ideová pluralita, nebo frakční činnost?

Chaotická jednání s úřady „na vlastní pěst“ už v roce 1990 předznamenala jev, který byl pro další vývoj muslimské obce příznačný: nepřesné formulace a argumenty při prosazování legitimacy obce, tříštění sil v neplodných prestižních akcích jednotlivců a sklon k frakcionářství nepostrádající ani projevy osobního nepřátelství. To vše tak trochu tlačilo státní orgány do postavení, v němž si kladly otázku, kdo je vlastně legitimním představitelem komunity českých vyznavačů islámu. A byla-li zde ze strany některých státních úřadů či jednotlivců skutečně nedostatečná politická vůle muslimskou obec akceptovat, pak obec jim někdy svými postoji přímo „nahrávala“.

Když se v květnu 1991 ustavilo *Ústředí muslimských náboženských obcí*, zdálo se, že z popudu tohoto zastřešujícího orgánu se budou odvíjet všechny další aktivity a strukturální změny. Příští léta však ukázala, jak silně do činnosti *Ústředí* zasahují „lidské“ faktory narušující homogenitu a odolnost obce tváří v tvář chronické nedůvěře státních úřadů. *Ústředí* v čele s M. A. Šilhavým a sídlem v Třebíči bylo pro ministerstvo kultury jediným přijatelným subjektem v otázce uznání. Jeho snahou bylo vytvořit funkční náboženské organizace v Praze, Brně a Ostravě. Jelikož však *Al-Ittihad Al-Islami – Ústředí MNO* ani v roce 1997 nemělo právní subjektivitu jako náboženská společnost, nemohlo vyvíjet řadu činností. Proto souběžně vznikly dvě *Nadace pro založení a provoz islámského centra – v Praze a Brně*. Obě byly úředně uznány, neboť se u ministerstva vnitra registrovaly jako organizace kulturní povahy.

Kromě toho Ing. Nazih Burhán roku 1992 založil v Brně *Islámské centrum*, později přejmenované na *Islámské centrum v ČR*, které formálně ctilo Šilhavého jako „duchovního otce“. Díky svým výjimečně dobrým vztahům k misijnímu centru ve Vídni však vyvíjelo vlastní činnost. Jednou z představ Burhánovy skupiny bylo vytvořit štedře dotované informační a vydavatelské (rozuměj misijní) středisko a k usku-tečňování jeho záměrů byli přizváni i čeští nezávislí badatelé-orientalisté. Této představě byl nakloněn Bohumil Amjad Procházka a Roman Raczynski, nikoli však orientalisté, jejichž ambicí na domácí půdě je co nejobektivněji zprostředkovávat poznatky o islámské civilizaci, případně bojovat s neduhem české xenofobie, nikoli se však podílet na islámské misii nebo vystupovat v roli arbitra mezi muslimy a státem.

V Praze se mezitím angažoval dr. Petr Pelikán, „solitér“ na české muslimské scéně, který obecně respektoval trebičské ústředí, ale v ně-

kterých taktických otázkách s Šilhavým nesouhlasil. Ve snaze postavit činnost obce na legální základ, dokud nedojde ke státnímu uznání islámu, spolu sice založili *Ligu českých muslimů*, šlo však o „mrtvě narozené dítě“. Pelikán měl představu, že Liga by měla oprostít islám v očích české veřejnosti od nánosů romantiky a exotiky a vytvořit tolerantní společenství souvěrců respektující středoevropskou a českou kulturní a historickou identitu. Po svých zkušenostech ze studií na islámských univerzitách (především na káhirském al-Azharu a chartúmské Africké světové univerzitě) zastává názor, že v širším měřítku může u nás islám zdomácnět pouze za předpokladu, že vytvoří vlastní kulturu. „Islám, jak ho sem přenášejí zahraniční misionáři, bývá bohužel – bez zlého úmyslu – propleten s jejich místními zvyklostmi. To potom vede ke vzniku izolovaného ghetta muslimů-cizinců a naopak k antiislámským postojům těch Čechů, kteří směšují náboženský systém jako takový s etnickými a kulturními specifiky některých jeho nositelů,“ míní dr. Pelikán v roce 1997.

Poněkud aktivnější byl *Všeobecný svaz muslimských studentů v ČR*, jež založil tehdejší student, Ing. architekt Muhammad Abbás al-Mu'tasim (Elmottasem) ze Súdánu. Jeho členy byli převážně arabští studenti z Prahy a Brna, jimž nevyhovovaly holubičí způsoby Šilhavého při misijní činnosti. Ten naopak poukazoval na fakt, že tito mladí zahraniční horlivci nedovedou odhadnout povahu středoevropského myšlení, český, obecně rezervovaný, vztah k náboženství, a že nejsou schopni vy-cítit, které informace o islámu mohou potenciální české konvertity zaujmout. „Není vhodné začínat se šířením islámu v české společnosti vyjmenováváním zákazů a právních nařízení, která už neplatí dokonce ani v mnoha islámských zemích. Není také vhodné vydávat za jedině správný islám to, na co jsou tito mladí bratři zvyklí ze své vlasti a co často odráží dokonce předislámské zvyklosti,“ zdůrazňoval v roce 1997 profesor Šilhavý. Studenti se scházeli v provizorní modliteb-ně v Praze 4 (viz dále), všemožně si pomáhali, třbili své náboženské znalosti, snažili se chovat vzorově v souladu s principy islámské etiky a legislativy, konali společenské akce, včetně přednášek a diskusí, na něž příležitostně zvali české orientalisty a studenty.

Všichni muslimové v devadesátých letech respektovali morální autoritu nestora českého islámu profesora M. A. Šilhavého. Odlišnosti mezi nimi však nebylo možné přehlédnout. Vyplývaly jedna z druhé a spočívaly v rozdílných názorech na povahu misijní činnosti a organizační struktury, dispozičních daných generačními rozdíly a etnickým

původem, případně v rozdílné orientaci na zahraniční sponzory a misijní centra.

Jedinou skupinou, která osobnost Šilhavého otevřeně neuznávala, byl *Islámský svaz – klub přátel islámské kultury*. Jeho první schůze se konala v únoru 1990 v Brně a do čela jeho přípravného výboru se postavil Ing. Sálím Vladimír Voldán. Svaz se pustil do nadšené propagační kampaně a ve své době se do povědomí brněnské kulturní veřejnosti zapisoval mnohem důrazněji než Šilhavého Ústředí. V polovině roku 1990 měl Svaz údajně na 60 členů a 8. června byl oficiálně registrován u Ministerstva vnitra ČR jako kulturní a společenská organizace. Islámský svaz navázal četné písemné styky se zahraničními misijními centry v Evropě, USA i v Asii. Ještě téhož roku se mu dostalo podpory ze strany vídeňského misijního centra a byl údajně oficiálně uznán za člena *Světové islámské ligy* (?). Již v lednu 1990 Voldán vytiskl první číslo bulletinu *The Islamistan Times*.

V prvních dvou letech Voldán spolupracoval s Šilhavého skupinou, zúčastnil se ustavující schůze *Ústředí* a druhá schůze Rady rozhodla o tom, že se svou matkou Malikou bude vyslán na pouť do Mekky. Ale již v květnu 1992 došlo k zásadnímu ideovému střetu, když Hadži Voldán seznámil *Ústředí* s činností a záměry svého *Islámského svazu*, které spočívaly v propagaci idejí islámské mystiky (súfismu). *Ústředí* usoudilo, že nemá nic proti Voldánově zaujetí pro súfismus, že však jeho názory, prodchnuté nekonformním pojetím sunnitského islámu a hraničící s pantheismem, nemohou tvořit ideovou osu české muslimské obce jako takové. Od té doby Voldán vystupoval programově mimo rámec *Ústředí* a příležitostně též na veřejnosti jako hlavní představitel českých muslimů.

Ideový spor, který Ing. Voldán vedl s *Ústředím*, se odráží například v dopisech, jež posílal profesoru Šilhavému. V nich obviňoval *Ústředí* z „morálních škod“, které měly pramenit z toho, že mu není přiznáno prvenství ve vedení obce. Požadoval písemnou omluvu a hrozil soudem pro trestný čin omezování osobní svobody, bude-li *Ústředí* i nadále používat jako součást svého názvu pojmu *Al-Ittihad Al-Islami* (Islámský svaz) a neuzná-li jej, Voldána, za nejvyššího duchovního vůdce českých muslimů. V pozdějším osobním dopise Voldán Šilhavému napsal:

„Svým tvrdohlavým nenávisným postojem jste uvedl v hluboké schizma celé čl. islámské hnutí (...) Nevidíte ve mně svého bratra a spojence, ale soupeře, soka a nepřítele. Je to tak, já to dobře vím,

vidím do celého problému mnohem hlouběji díky svému vnitřnímu, mystickému zraku. Stále ještě nedovedete pochopit, že Vás miluji jako svého bližního a bratra, i když Vás kárám a napomínám? Že se snažím Vám pomoci vyjít z bludného kruhu fanatické zaslepenosti (...) Nerad se opakuji, ale mám od Alláha výjimečný dar – schopnost Mystické meditace, extáze a přibližování se Absolutní Podstatě Nejvyššího (...) On mne odměnil Nejvyšším Poznáním, kterým je Islámský Irfán (...) Vy jste zřejmě ve svém bludu přesvědčen, že jsem založil Islámský svaz, abych Vás obral o slávu. Laskavě tedy vezměte na vědomí, že výše zmíněnou organizaci jsem založil z přímého vnuknutí Božího: v jedné z mystických extasí jsem dostal příkaz: Svoje bratry a hlásej Pravdu! A toto také uskutečňuji a budu uskutečňovat bez ohledu na nenávisné úšklebky zpátečníků a munáfiků (pokrytců, koránský výraz pro členy Prorokovy obce, kteří víru jen předstírají – pozn. aut.). Tím, že jste se postavil proti mně, jste učinil největší chybu svého života, neboť já jsem Alláhovým Stínem a Elektem na Zemi. Postavil jste se proti síle, kterou nejenže nemůžete překonat, neboť Alláh je na mé straně, ale která se obrátí proti Vašemu vlastnímu svědomí, které reflektuje a kumuluje všechnu nenávisť v něm nahromaděnou, jak si to přeje Satan Prokletý. Utíkám se k Alláhovi před Satanem Prokletým!! K Vašemu opravdovému Zasvěcení by nestačily ani stovky dopisů – to si musí každý člověk prožít sám, ale odměna je z Nejvyšších – Mystické Růže Dokonalosti a Nejvyššího Poznání. Dokonalosti však lze dosáhnout jen (...) neustálou interakcí mezi Božími tvory – bojím se ale, že Vy toho nejste schopni. Ukázal jste to názorně 11. září, kdy jste spolu s dalšími členy Vaší menšinové ilegální frakce nedůstojně a urážlivě opustil jednací stůl na našem setkání v Brně.“

Hadži Voldán stavěl svou ideovou strategii na tom, že pouze mysticky založený člověk, jehož duchovní prožitky jsou vedeny cílevědomou niternou snahou o splynutí s Božskou Podstatou, může dosáhnout absolutního Poznání a života v Pravdě, že se může stát Dokonalým člověkem (*al-insán al kámil*). Sám sebe v roce 1996 definoval jako „muslimského liberála“, který chce dokázat, že jen mystickými praktikami, zejména pomocí výsadní schopnosti vidět objektivní Pravdu, se český i světový islám může dopracovat „liberalismu, komplexní modernizace a vědeckého racionalismu“. Ústředním pojmem je pro Voldána *irfán*, termín známý z dějin islámské mystiky, v nichž se zpravidla stavěl do kontrapozice vůči „konformistickému“ pojmu *ilm*. Jestliže *ilm* (poznání na základě celoživotního studia či osvojování si pozi-

tivních empirických zkušeností v souladu s etickým ideálem islámu) je jedním z předpokladů toho, aby byl muslim dobře připraven pro život na Onom světě, irfán (jedna z mystických cest k poznání) se někdy s rozpaky překládá jako gnosis – ovšem nikoli ve smyslu historicky známých gnostických směrů v helénisticko-křesťanské tradici. V pojmu irfán se spíše skrývá mysticko-filozofická moudrost, jež postupuje pozdější súfijské či teozofické práce – především v pozdně středověkém Íránu. Hadži Voldán ve svých polemikách staví svůj „mystický liberalismus“ proti Šilhavého „konservatismu, který přivede český islám do středověku“. I kdybychom se snažili najít pochopení pro oprávněnost tohoto příkrého odsudku, sotva se můžeme divit, že vedení muslimské obce, která má představovat většinový, konformní (osmansko-hanífovský) proud sunnitského islámu, nemělo v úmyslu se ztotožnit s teosoficky laděným mystickým proudem, který je v celých dějinách islámu nahlížen spíše jako heretická úchylnka – zejména prohláše-li se jeho mluvčí za „Stín Boží na Zemi“.

Český boj o mešity

Ačkoli se nám v tomto tematickém bloku jedná především o činnost muslimské obce, výčet snah o zbudování mešity v Československu je třeba začít v Orientálním ústavu konce dvacátých let 20. století. Jak víme, tato instituce vznikla roku 1922 v příznivé atmosféře prvních let po získání samostatnosti, kdy byla založena řada vědeckých pracovišť, jež měla bezprostředně sloužit hospodářským a kulturním potřebám nového státu. Profesor Alois Musil, kterému se v politických kruzích podařilo získat podporu (zejména u Tomáše G. Masaryka, který sám několik let studoval arabštinu) pro samostatný výzkum Orientu, spolu s dalšími členy ústavu dbal na uplatnění původního záměru, jímž bylo „pěstovati a budovati vědecké a hospodářské styky s Orientem“. Z iniciativy ústavu vzešlo *Memorandum o nutnosti zbudování mešity v Praze*, které dne 1. června 1928 sepsal „Přípravný výbor pro stavbu nešity v Praze“. V Memorandu se mj. uvádí:

„Islám jest živé náboženství, všude i u nás oficiálně uznané, zastoupené silně ve všech dílech světa (...) V Československé republice už od převratu příchodem mnoha set emigrantů-muslimů z Ruska a studentů-muslimů z Jugoslávie, Turecka a od jinud nastala potřeba a žádost po mešitě. Také z důvodů internacionální courtoisie by v hlavním měs-

tě naší země měla být mešita, neboť skýtáme pohostinství třem diplomatickým misím muslimských nebo z podstatné části muslimských států a sice; vyslanectví tureckému, egyptskému a albánskému a musíme počítat s tím, že k nám přijde v dohledné době ještě vyslanectví perské, afganské a i některé arabské, s personálem muslimským. Mešita by byla u nás i centrem kulturním; jako imam (správce duchovní) by byl jí postaven v čelo muž s akademickým vzděláním a znalostí řečí orientálních (...) Mešita by byla ozdobou i pro naši již stověžatou Prahu, se svými minarety a pozlacenou kopulí, stavbou ve slohu arabsko-indickém podle vzoru Tadj Mahalu u Agry v Brit. Indii, mramorové to básni, jak nadšeně znalci a cestovatelé ji jmenují. U mešity by byl pohostinný dům pro nemajetné studenty, turisty a návštěvníky našich lázní, neboť existence mešity stala by se pojičkem mezi námi a muslimskými zeměmi (...) studenti, turisté, obchodníci a pacienti by se u nás cítili doma v orientálním milieu mešity, prospělo by to i našim kulturním stykům s orientem i naší expansi průmyslové a obchodní, bez níž náš stát nikdy nebude opravdu samostatným (...) Čelné evropské státy vystihly důležitost výstavby mešit ve svých hlavních městech, k čemuž přispěly nejen stavebním pozemkem, nýbrž i přímou finanční státní podporou (Francie)...“

Přípravný výbor (signatáři nejsou na kopii, kterou mají autoři této knihy k dispozici, podepsáni) se s Memorandem obrátil na Magistrát hl. m. Prahy v představě, že mešita by byla vhodným gestem Prahy i obecně československé zahraniční politiky vůči oblasti světa, v níž jsme tehdy měli významné státní zájmy. Konkrétní reakci pražského magistrátu neznáme, lze však dedukovat, že zaujal pozici „mrtvého brouka“ a čekal na vyjádření vládních míst.

Česká muslimská obec se snažila zajistit výstavbu alespoň jedné mešity v Praze teprve od roku 1935. Její představa byla vždy v souladu s obecně islámským pojetím mešity jako kultovního, ale i společenského a vzdělávacího střediska, které by – vedle prostor pro kolektivní (páteční) modlitbu a průběžné modlitby či kontemplaci jednotlivců – plnilo i funkci knihovny, místnosti pro předčítání Koránu a exegetických rozprav nad ním, kavárny, případně noclehárny a vůbec místa pro služby charitativní povahy. Po několika osobních jednáních (písemné žádosti nejsou k dispozici) magistrát hlavního města údajně začátkem roku 1936 slíbil Brikciusovi pozemek na Štvanici, případně na Štřeleckém ostrově, ale povolení podmiňoval státním uznáním obce. Na zakoupení pozemku se mezi věřícími sbíraly peníze, ale nebylo jich

dost. Třetí možnost, která se s odstupem času jeví jako nevhodnější, se naskytlá v podobě Hanavského pavilónu na Letné. Jde o budovu, kterou z kovového materiálu postavily roku 1891 komárovské železární knížete Viléma z Hanau v areálu Zemské jubilejní výstavy v pražské Stromovce. Převážně litinová konstrukce s železnou výzdobou v novobarokním stylu měla být tehdy jedním z projevů zdatnosti českého těžkého průmyslu v rámci obrozenecky pojaté výstavy. O sedm let později byl pavilón natrvalo znovu smontován v letenských sadech (stojí nedaleko Kramářovy vily). Muslimská obec Hanavský pavilón v roce 1936 odmítla, protože se prý nezdál dost stylový. Dnes by za tuto budovu a její „strategickou“ polohu byla jistě vděčná.

Další pokus o výstavbu mešity se uskutečnil až na počátku osmdesátých let, v dobách nejtěsnějších diplomatických styků ČSSR s Libyí. Plukovník Mu'ammár Kaddáfí tehdy dvakrát nabídl, že lidová džamáhírja je ochotna financovat islámské kulturní centrum. Ve hře byla opět oblast Letné, druhou variantou byla Trója. Nabídka byla několikrát vážavě projednávána na ÚV KSČ, ale nakonec nebyla ani podpořena, ani rázně odmítnuta. Jistou iniciativu vyvíjely Spojené arabské emiráty, které v roce 1989 otevření československého zastupitelského úřadu v Abú Dhabí nepřímou spojovaly s výstavbou islámského centra – tentokrát na Proseku. S žádným z těchto pokusů však neměla muslimská obec v ČSSR nic společného.

Domácí muslimové se sice po roce 1989 snažili v Brně zajistit prostory pro společné páteční modlitby, shromáždění o muslimských svátcích, případně pro dětské besídky, reálně však oživilí myšlenku na výstavbu mešity až v roce 1995. Skupina brněnských muslimů z iniciativy Ing. Muníba Hasana ar-Ráwího (původem Iráčana) zakoupila pozemek v centru Brna, ve Vídeňské ulici č. p. 38, nedaleko obchodního střediska Union. Na pozemku bylo rumiště a pozůstatky nedostavěné restaurace.

Po přípravě projektu podala na podzim *Nadace pro zřízení a provoz islámského centra v Brně* žádost. Zamýšlený projekt předpokládal stavbu se všemi náležitostmi – tedy s modlitebnou a vzdělávacími, respektive charitativními prostorami. Rada městské části Brno-střed žádost zamítla, ačkoli nejprve neměla námitek. Ke změně názoru ji přiměly dva důvody: Někteří členové zastupitelstva se totiž na zasedání pléna postavili k věci odmítavě, když jeden z nich prohlásil, že má s muslimy špatné zkušenosti, které získal v jedné zemi, kde toto náboženství převažuje. Zastupitelé se přiklonili k jeho názoru a vyjádřili obavy, že

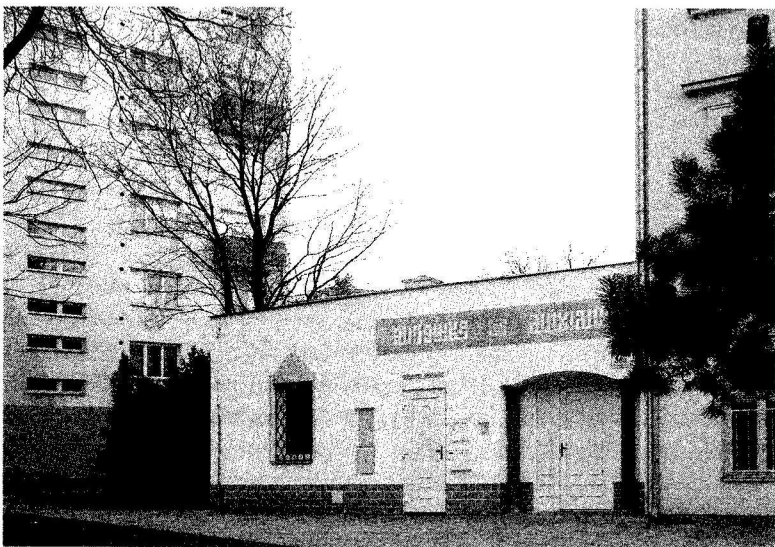

Představitel brněnských muslimů Ing. Munib Hasan ar-Ráwí. (foto M. Mendel)

by zamýšlené centrum mohlo být infiltrováno islámskými fundamentalisty a mohlo by se stát základnou terorismu. Druhým důvodem byl údajný „nesoulad projektu s územním plánem města“, na který poukázal odbor výstavby a územního rozvoje městské části. Připomněl jednak závady v podání žádosti, jednak potřebu ochrany veřejné zeleně. Poté, kdy otázka brněnské mešity prošla tiskem a někteří zastupitelé vyvinuli osobní iniciativu, obdržel starosta Brna-střed petici, kterou podepsalo na 1400 občanů. Signatáři v ní vyjádřili obavy z přistěhovalecké vlny Arabů a jiných muslimů a z islámského terorismu. Brněnští radní vyjádřili se zněním petice nesouhlas a označili ji za „projev xenofobie a intolerance“, zároveň však uvedli, že „Rada vnímá počet podpisů na petici“.

Nakonec Rada městské části kvůli zápornému postoji některých zastupitelů a patrně také pod vlivem protestních akcí a petic, které dohromady podepsaly necelé dva tisíce občanů, žádost v prosinci roku 1995 zamítla. Deník *Moravskoslezský den* v článku ze 24. června 1997 uvádí čtyři petice. Jednu z nich údajně iniciovala *Společnost Ferdinanda d'Este*, což je společenství převážně katolických křesťanů, stojící pro

své ultrakonzervativní postoje na okraji římskokatolické církve nebo mimo ni. Muníb Hasan pro *Lidové noviny* (6. 9. 1997 v článku Ivo Horáka „Alláha budou moci muslimové chválit i v brněnské mešitě“) uvádí, že protesty využila také *Vlastenecká fronta* a *Hnutí národního sjednocení*. Podle jeho slov se jedná o hnutí skinheadů, respektive o neofašistické hnutí. Podle článku P. Třešňáka v týdeníku *Respekt* pod názvem „Pozor na fanatické muslimy“ (*Respekt* 7/1996) někteří zastupitelé zdůvodnili své zamítavé stanovisko v souvislosti se stavbou mešity rovněž obavami z muslimského fundamentalismu, nárůstu přistěhovalectví a kriminality.

Brněnská mešita ve Vídeňské ulici je nenápadná budova, která má všechny charakteristické a z hlediska rituálu nezbytné rysy islámské sakrální architektury, vyjma minaretu. Je situována mezi tuctovou budovou z dvacátých let 20. století a panelákem, aby „nenarušovala urbanistický ráz města“. (foto M. Mendel)

Investor se proti rozhodnutí odvolal a Rada městské části na svém zasedání 24. ledna 1996 nakonec po dramatické diskusi rozhodla, že stavbu povolí, pokud „...bude v souladu s územním plánem města a dalšími předpisy“. To znamenalo, že nebude mít „speciální architekturu“, jinými slovy – nebude mít minaret a orientální architektonické

Hlavní modlitebna v brněnské mešitě. (foto M. Mendel)

prvky, aby „nenarušovala urbanistický ráz města Brna“ (!), jak se v tisku vyjádřil jeden z radních. Ať byla motivace těchto omezujících podmínek jakákoli, nevytvářelo to pro muslimskou obec zásadní problém, protože islámská sakrální architektura se bez minaretu docela dobře obejde. Je to ostatně ne zcela původní součást mešit a některé duchovní proudy v islámských dějinách stavbu minaretů zpochybňovaly, nebo dokonce zakazovaly jako prvek převzatý od předislámských (a tedy polyteistických) civilizací v Mezopotámii a Íránu. Měly svým způsobem pravdu, protože minaret je architektonický prvek, který se nejspíš inspiroval babylonskými zikkuraty nebo zoroastrovskými „ohňovými věžemi“ (odtud také arabský název *manára* – *nár* = arabský oheň).

Situace se po souhlasu Rady městské části Brno-střed uklidnila a sdělovací prostředky dokonce přinesly vyjádření kladných postojů ke stavbě mešity ze strany jednotlivých občanů i zástupců brněnských církví. Stavba začala roku 1997 a byla dokončena o rok později. Slavnostního otevření dne 2. července 1998 se zúčastnili i zástupci místních křesťanských církví a židovské obce.

Kladný ohlas měly dny otevřených dveří, jichž brněnští muslimové uspořádali již několik. Na přelomu dubna a května 2001 byla součástí dne otevřených dveří výstava s názvem *Objevení islámu*. Pozitivní zájem brněnské veřejnosti vzbudila roku 2000 nová fasáda mešity s mozaikou. Prostřednictvím médií veřejnost zaregistrovala prohlášení, v němž brněnští muslimové v září 2001 ostře odmítli teroristické útoky ve Spojených státech. Sympatie získala rovněž úspěšná intervence představitelů brněnských muslimů Muníba Hasana ve prospěch českých novinářů, unesených v Iráku roku 2004.

Poněkud odlišný případ byl zaznamenán v Teplicích, kde se místní starosta postavil pozitivně k návrhu jednoho z pravidelných pacientů zdejších lázní, občana Spojených arabských emirátů, který byl ochoten financovat výstavbu mešity a předložil hned hotový projekt, neboť podobné mešity sponzoroval již v řadě zemí. Počátek prvního teplického „boje o mešity“ spadá do druhé poloviny října roku 1995. Místní tisk, například deník *Směr* z 27. října 1995, tehdy seznámil čtenáře se skutečností, že teplické radnici byl předložen projekt na stavbu mešity. Autorem projektu měl být „bohatý obchodník ze Spojených arabských emirátů Džum'a Ubajd Abú aš-Šawáribí (podle článku P. Třešňáka v týdeníku *Respekt* „Saraceni před branami“, *Respekt* 7/1996).

Radnice se domnívala, že by mešita v Teplicích zkvalitnila pobyt početné klientely z islámských zemí a celou akci navíc chtěla spojit se záměrem obnovit židovskou synagogu, která byla v roce 1939 vypálena nacisty. Mešita měla podle prozíravých představ starosty přispět k image Teplic jako světových lázní, jakési „křižovatky kultur a porozumění“. Mešita měla stát poblíž lázeňského komplexu, kde se každoročně léčí 250–300 muslimů. V budově měly být i místnosti pro výuku angličtiny a arabštiny.

Hlasem veřejnosti, která vyjadřovala k tomuto záměru odpor, se stal *Otevřený dopis panu starostovi města Teplíce*, napsaný 1. prosince 1995 a podepsaný pěti místními křesťanskými komunitami: církví bratrskou, církví římskokatolickou, Křesťanským společenstvím, církví československou husitskou a církví českobratrskou evangelickou. Otevřený dopis zveřejnil *Teplický kurýr*, referoval o něm *Severočeský deník* a pak i periodika s celostátní působností. Obsahuje dva argumenty proti stavbě mešity: náboženský a kulturní. Na prvním místě varuje před vlivem islámu, „...který by, jak dokládá stav a vývoj v islámských zemích, z hlediska dlouhodobé perspektivy nepřinesl mnoho dobrého“. Obavy z tohoto vlivu dopis zdůvodňuje charakterem islámu: „Islám jako náboženství je velice ortodoxní, agresivní a tvrdé. Jeho podstatou je víra v Alláha, který je lhostejný ve vztahu k člověku, což vede k potírání individuality a k fatalistickému přístupu k životu. Svým vyznavačům islám odnímá svobodu rozhodování a snižuje pocit osobní zodpovědnosti za vlastní jednání (dle islámu je vše předurčeno).“ Negativní hodnocení možného kulturního vlivu mešity je v Otevřeném dopise vyjádřeno takto: „Jsme zemí s křesťanskou tradicí a stavba mešity by tedy vzhledem k naší historii a kulturnímu dědictví minulých století byla spíše ztrátou než ziskem.“

Brzy po zveřejnění Otevřeného dopisu reagovala ústředí čtyř z pěti církví, jejichž teplické farnosti a sbory se s dopisem identifikovaly, tolerantními, anebo alespoň vysvětlujícími prohlášeními. Reakce římskokatolické církve a církve československé husitské popisuje zpráva ČTK, otištěná například v *Katolickém týdeníku* ze 7. 1. 1996 pod titulem „Církev k otevřenému dopisu proti výstavbě mešity“. Nejvýraznější z těchto reakcí však bylo Stanovisko synodní rady českobratrské církve evangelické. Synodní rada došla „...k přesvědčení, že není žádného důvodu, proč by islámští věřící nemohli vystavět v Teplicích v Čechách své bohoslužebné centrum – mešitu.“ Stanovisko navázalo na *Prohlášení k rasismu, nacionalismu a xenofobii*, které přijal 29. synod této církve 18. listopadu 1995. Stanovisko podepsali synodní senior Pavel Smetana a synodní kurátor Zdeněk Susa. Otištěno bylo v časopise *Český bratr* 72 (2). i v dalších periodikách. Také někteří z teplických iniciátorů Otevřeného dopisu později projevovali mírnější postoj k projektu poukazem na to, že Otevřený dopis chtěl být především „hlasem do diskuse“.

Starosta Teplíc Jaroslav Kubera vyjádřil projektu podporu a nad postojem církví údiv: „Mne spíše postoj církví překvapil, protože mnohé z nich byly dříve pronásledovány, a očekával bych tedy, že budou v takových postojích velmi opatrné.“ Navzdory starostově stanovisku i navzdory výraznému oslabení negativního postoje křesťanů byl projekt mešity teplickým zastupitelstvem na zasedání 14. února 1996 zamítnut. Mezi argumenty zastupitelů bylo i možné zvýšení hluchosti a kriminality v Teplicích. Jednoznačné odmítnutí zastupiteli naznačuje, že Otevřený dopis teplické křesťanské menšiny nebyl pro odmítnutí rozhodující, nýbrž spíše verbalizoval stanovisko většiny obyvatel Teplíc. Ostatně i starosta si tehdy o teplických křesťanech myslel, že „...jejich obavy nejsou ani tak náboženské jako spíše prostě lidské.“

Iniciativa proti mešitě vyšla údajně od českých bratří. O to překvapivější je skutečnost, že se mezi signatáře dopisu zařadili příslušníci ostatních tří denominací – zcela v rozporu se svými tradicemi nebo dokumenty vrcholných zasedání (například závěry II. vatikánského koncilu, i když pontifikát Karola Wojtyly jejich uplatňování poněkud zbrzdil). Ačkoli představitelé některých církví (zejména synodní senior Pavel Smetana a synodní kurátor Zdeněk Susa za evangelíky) se od dopisu okázale distancovali s poukazem na principy tolerance a ekumenismu, jimiž se jejich církev řídí, teplická radnice vzala reakci místních křesťanů v potaz a raději se obrátila na Ministerstvo zahraničních

věci ČR, aby jeho „odborníci na islám“ posoudili případný „mezinárodní dopad projektu“ a „vyjádřili míru politického zájmu na jeho uskutečnění“. Za těchto nedůstojných okolností ovšem arabský donátor od svého záměru upustil.

V Praze samé byla situace poněkud odlišná. Pražští muslimové se několik let scházeli v Krči, nedaleko stanice metra Kačerov, kde měli v provizorní dělnické noclehárně pronajato a příslušně zařízeno několik místností. Během pátečních kultovních shromáždění a o svátcích se tam ve stíněných prostorách modlilo na dvě stě převážně zahraničních muslimů. *Nadace pro zřízení a provoz islámského centra v Praze* v čele s Alžířanem Lazharem Ma'amrim a dr. Vladimírem Šáňkou shromažďovala peníze na zakoupení pozemku, kde by měla stát mešita pro alespoň pět set lidí. Jakoukoli akci, jejímž cílem by byla stavba důstojné muslimské modlitebny, musela provádět Nadace nebo jednotlivci pod

Exteriér mešity v Praze-Kyjích má jen nevtíravé prvky „orientálního“ stylu.
(foto M. Mendel)

svým jménem, protože *al-Ittihad al-Islami – Ústředí MNO* stále nemělo statut právnické osoby, a nesmělo tudíž kupovat pozemek a budovat stavbu sakrálního typu. Přestože pozemek již byl na jaře 1997 zakoupen na Černém mostě, Praha tehdy zůstávala – i přes relativně nízký počet praktikujících muslimů – zřejmě jediným evropským hlavním městem bez mešity.

V případě hlavního města se však nakonec žádný „boj o mešitu“ nekonal. Důvodem je patrně to, že stavba na okraji Prahy, na místě, které je přístupné jen po delší jízdě metrem nebo autem, nezbudila téměř žádnou pozornost ani místních obyvatel, ani médií. *Nadace pro zřízení a provoz islámského centra v Praze* sice zakoupila pozemek a základy stavby již roku 1997, ale ještě počátkem příštího roku tvrdil *Magazín* deníku *Mladá fronta Dnes*, že v Praze se „...na rozdíl od Brna s výstavbou mešity v dohledné době nepočítá“. Nezájem úřadů i veřejnosti snad také může být vysvětlen tím, že „...v zadání žádosti o stavební povolení k rekonstrukci objektu ovšem nefigurovala mešita, nýbrž společenské centrum a kanceláře.“ Na tuto skutečnost upozornil jediný nám známý negativní mediální ohlas na stavbu pražské mešity v *Haló novinách*. List konstatuje, že „...zastupitel KSČM (...) došel ke zjištění, že stavba mešity není povolena, jde tedy o černou stavbu, která by měla být odstraněna“.

Bez větší pozornosti médií a většinové společnosti byla 1. května 1999 mešita v Blatské ulici otevřena. Muslimům tak konečně nahradila provizorní modlitebnu, která v prostorách dělnické „tesco“ ubytovny v Praze-Krči sloužila od roku 1992. *Islámská nadace v Praze*, která byla roku 2001 nově registrována namísto *Nadace pro zřízení a provoz islámského centra v Praze*, otevřela roku 2003 v samém středu hlavního města (v ulici Politických vězňů 14) *Informační centrum*. Ani vznik tohoto prostoru, určeného též k modlitbám a studiu, neprovázal žádný negativní ohlas.

Mnohem méně se ví o snaze postavit a zprovoznit mešitu v Orlové na Ostravsku. Projekt mešity v Orlové neměl podporu českých muslimů a byl patrně od samého počátku odsouzen k nezdaru. Ing. Muníř Hasan, představitel *Islámské nadace* v Brně, vyjádřil v rozhovoru se Zdeňkem Vojtíškem 22. 1. 2006 názor, že stavba mešity v Orlové mohl být podvod. Ostrou reakcí místních obyvatel se mu však dostalo větší celostátní pozornosti, než si vlastně zasluhoval. Se záměrem vybudovat rozsáhlé kulturní, společenské a rehabilitační centrum s mešitou se na Radu města Orlová v prosinci 2003 obrátil podnikatel Muhamed

Gutigi z Havířova-Šumbarku. Podle médií je to původně kosovský Albánec, který na území dnešní České republiky žije od roku 1990. Investorem stavební akce se měl stát jistý *Islámský svaz* se sídlem v Saúdské Arábii. Rada města Orlová doporučila zastupitelstvu tento záměr projednat.

Na začátku ledna 2004 informoval o investičním záměru deník *Moravskoslezský den* a po něm další sdělovací prostředky. Na základě těchto informací vznikla petice, která se asi týden šířila mezi obyvateli a získala 400–600 příznivců. Podle vyjádření jednoho z aktivních odpůrců záměru, pastora Slezské církve evangelické a. v. Vladislava Szkandery, byla petice spontánní, neoficiální akcí, která měla místnímu zastupitelstvu pouze naznačit stanovisko občanů. Text petice je obsažen v dopise Vladislava Szkandery „Zpráva o mešitě“ ze 7. února 2004, distribuovaném prostřednictvím elektronické pošty. V petici se kromě jiného praví: „Mešitu považujeme za symbol cizí kultury, která je nevstřícná vůči evropské kultuře, ve které jsme vyrostli a ve které chceme vychovávat naše děti. (...) Náboženské kořeny islámu byly založeny na nesnášenlivosti a násilí. Tento směr vidíme i dnes v politice islámských zemí, které podporují a nebo přímo produkují terorismus. (...) Na základě zkušeností jiných evropských států, např. Německa, Francie, Velké Británie, se obáváme, že případná mešita v našem městě může být využita pro tyto iniciativy.“

V podobném tónu vyzněl i Otevřený dopis členům městského zastupitelstva města Orlová ze dne 4. února 2004, který sepsal a poskytl sdělovacím prostředkům předseda Konzervativního klubu v Ostravě David Floryk. Autor v něm upozorňuje na náboženskou nesvobodu v investorské zemi (Saúdské Arábii) a předpokládá, že z mešity by se vliv tohoto nesvobodného prostředí šířil. Islámské centrum totiž podle něj „...není zdaleka jen centrem duchovním, ale také, a to nevyhnutelně, centrem politickým.“ O apel ve prospěch pronásledovaných křesťanů v zemi investora požádala dopisem z 15. ledna 2004 tehdejšího ministra zahraničí Cyrila Svobodu církevní rada Slezské církve evangelické a. v. prostřednictvím biskupa Vladislava Volného. Tento dopis ovšem zároveň oceňuje náboženskou svobodu v České republice, a nepřímo tak vyjadřuje stavbě mešity podporu.

Nelze určit, do jaké míry byly místní authority ovlivněny neformální podpisovou akcí a dalšími výše zmíněnými aktivitami. První otázkou pro ně pravděpodobně bylo ekonomické zajištění projektu, a proto pověřily starostu Orlové Vladimíra Faranu kontaktem s velvyslancem

Saúdské Arábii. Ten podle zprávy České tiskové kanceláře z 25. února 2004 „...opakovaně zdůraznil, že neexistuje žádný saúdskoarabský projekt, týkající se výstavby islámského centra v Orlové“. Rada města proto na svém jednání téhož dne všechny kroky ve věci islámského centra pozastavila.

Tepličtí zastupitelé se svého záměru zbudovat ve zdejším lázeňském areálu mešitu nevzdali. O novém projektu Orientálního kulturního centra, jehož součástí měla být mešita, hotel a další zařízení, se teplotická veřejnost dozvěděla v září roku 2003, kdy se uskutečnila první jednání mezi městskými úřady a zástupcem investora z oblasti Spojených arabských emirátů. Tohoto mecenáše zastupoval děčínský podnikatel Ing. Sleiman Kantar, původem Syřan, který žije na území dnešní České republiky s přestávkou od roku 1975. Orientální centrum mělo vzniknout na kraji Zámecké zahrady přestavbou a dostavbou soukromého objektu bývalého statku. V tomto objektu se nachází modlitebna, která muslimům začala sloužit již před několika lety a žádný odpor nezbudila.

Do hladkých úředních jednání o Orientálním centru zasáhla petice občanů proti jednomu z plánovaných objektů – mešitě. Její text, datovaný 12. dubna 2004, otiskl týdeník *Teplický kurýr* a nepřímo vyběděl čtenáře, aby se k petici připojili. I v následujících měsících tento týdeník zastával vůči aktivitám arabských investorů záporné stanovisko. V textu petice se kromě jiného praví: „Islám je silně ortodoxním náboženstvím, které setrvává na principech neslučitelných s naším kulturním prostředím (...) Jsme přesvědčeni, že obyvatelé města Teplice mešitu nepotřebují. (...) Zvláště v době sílícího arabského terorismu po celém světě by bylo krajně nezodpovědné i jen uvažovat o povolení nechat vybudovat podobnou stavbu. Z poslední doby jsou známy četné případy, že právě v mešitách se soustřeďují radikální muslimové, kteří hlásají potřebu fyzicky likvidovat lidi jiného vyznání než islámského a připravují teroristické útoky proti civilnímu obyvatelstvu.“ (*Teplický kurýr*, 12. ročník, číslo 16, 16. dubna 2004.)

Petice získala ohlas i v celostátních médiích. Jeden ze členů petičního výboru, profesor teplického gymnázia Miloš Kejzlar, například veřejně vyjádřil přesvědčení, že v německých mešitách se muslimové „...dnes učí, že musí všem nevěřícím psům podřezat hrdla“. Na téže straně listu pak Kejzlar připustil, že o teplické modlitebne muslimů nevěděl: „Mešita je ale něco jiného. Dá se očekávat, že bude do Teplic přitahovat mnohem více lidí z těchto zemí, včetně extremistů.“ Ve vzru-

šené atmosféře ve druhé polovině dubna 2004 noviny přinesly například i tento postoj anonymního obyvatele Teplic: „Hříšně tady prý zůstane, ale kdo sem pustí malé děti, když tu budou procesí Arabů?“ Tento názor se objevil v článku „Mešita se stala Na Valech noční múrou“. (*Teplisko*, 24. 4. 2004) Odpor místních médií proti mešitě je patrný například z titulku „Kubera: Sdílím obavy z terorismu“ (*Teplisko*, 27. 5. 2004), který zdaleka nevystihuje kompromisní a uvážlivá stanoviska primátora Teplic Jaroslava Kubery. Petiční akce přinesla do konce května 2004 asi čtyři a půl tisíce podpisů, Informaci o tomto čísle přinesl článek „Podpisové archy jsou zaplněny“. (*Deník Směr*, 27. 5. 2004)

V tu dobu se vyprofiloval odmítavý postoj místních autorit k mešitě. Za odmítnutím stavby však oficiálně nejsou důvody náboženské ani politické, nýbrž to, že stavba „...neodpovídá požadavkům na urbanistický a architektonický charakter prostředí, ve kterém má být umístěna“. V tomto smyslu se ostatně vyjadřovala i většina zastupitelů v anketě, kterou otiskoval *Teplický kurýr* v květnu a červnu 2004. Toto stanovisko převládlo i na veřejném jednání teplického zastupitelstva dne 25. června. Kvůli stanovisku radních investor od záměru na počátku srpna 2004 definitivně ustoupil. V následujících měsících se místní diskuse zabývaly ještě dalšími projekty arabských investorů ve městě a okolí, avšak se stejným výsledkem.

Do „boje“ o teplickou mešitu, na rozdíl od podobné situace na přelomu let 1995 a 1996, nezasáhly církve. Ačkoli prostřednictvím novin bylo avizováno vydání společného *Vyjádření církvi a organizací severních Čech k plánované výstavbě mešity v Teplicích*, tato iniciativa, patrně po předešlých zkušenostech se stanovisky církevních ústředí, nakonec nenalezla v místních obcích podporu. Pozitivním dozvukem druhého teplického „boje o mešitu“ pak byl Večer arabské kultury, který za velkého zájmu veřejnosti uspořádalo v září 2004 na teplickém zámku Občanské sdružení kultury a tolerance.

Pro úplnost je třeba zmínit „rekognoskaci terénu“, kterou v Praze a okolí v letech 1993–1996 uskutečnili představitelé nekonformního hnutí ahmádíja z jeho misijního centra v německém Frankfurtu. Kromě snahy o šíření české jazykové mutace spisků a projevů svého duchovního vůdce Mírzá Táhira Ahmada (sídlí v Londýně) měli ahmádíjští misionáři zájem vybudovat mešitu v katastru Horoměřic poblíž Prahy. Jejich zájem však polevil poté, kdy představitelé ahmádíje narazili na pro ně překvapivou hradbu sekularizace české společnosti, zejména vlašné religiozity Pražanů.

Shrneme-li dosavadní zkušenosti s „českým bojem o mešity“, můžeme dojít ke třem základním závěrům:

1. Ukazuje se, že „boj o mešitu“ je především bojem o symbol. Vše nasvědčuje tomu, že odpůrcům mešit nevadí přítomnost cizinců. Například v Teplicích je přítomnost Arabů jako klientů léčeben nebo lázeňských hostů zcela běžnou zkušeností. Nevadí ani jejich náboženská aktivita, jak opět v Teplicích dokazuje existence dokonce dvou modliteben ve městě. Vadí spíše viditelný vstup muslimů a symbolů islámu do veřejného prostoru. Důležitost této symbolické roviny ostatně dokazuje otázka minaretu v Brně, neboť minaret je architektonický prvek, který jednoznačně (a pro odpůrce snad až příliš agresivně) ukazuje na přítomnost muslimů ve veřejném prostoru. Naopak tam, kde mešita vyrostla zcela na okraji tohoto prostoru, bez výrazných architektonických prvků, a dokonce bez označení „mešita“ (jako se to stalo v Praze), uskutečnila se tato stavba naprosto bez odporu. Daný jev ale není nikterak ideální. Umístění mešity na okraji města naznačuje společenskou marginalizaci muslimské komunity. Ta může přispět k izolaci a následné radikalizaci přinejmenším části dané komunity a z toho vyplývajícího nízkého stupně loajality jejich členů vůči české společnosti.

2. Odpor k nepřehlédnutelnému symbolu přítomnosti muslimů ve městě byl na všech sledovaných místech racionalizován podobnými argumenty – bez závislosti na tom, k jakému náboženskému postoji se odpůrci hlásili, nebo zda to byli ateisté. Argumenty měly podobu negativního stereotypu. Především přímočaře spojovaly islám s násilím páchaným v jeho jménu. Dále se týkaly teze, že kultura muslimů je cizí a údajně nemůže obohatit „naši“ kulturu, ba může v ní dokonce způsobit škody. Jako stereotyp se stále objevovalo i podezření, že v mešitách se budou soustřeďovat radikální muslimové i se svou výzbrojí. Náboženské, kulturní a politické stereotypy se ale v konkrétních jednáních brzy ukázaly jako neudržitelné a byly vystřídány úředními obstrukcemi, které se týkaly urbanistických otázek, otázek kriminality, parkování, životního prostředí apod.

3. „Boje o mešity“ v České republice, včetně stereotypních argumentů a technických překážek, zcela odpovídají povaze těchto „bojů“ v západní Evropě. Je jen otázkou, zda se Česká republika časem zařadí mezi země se silným odporem, jakými jsou například Španělsko nebo Itálie, anebo naopak k zemím, v nichž odpor k mešitám rychle slábně (jako je Francie, Velká Británie nebo Belgie). Rozdíly mezi těmito

zeměmi jsou pravděpodobně dány tím, jak je snaha o stavbu mešit v dané společnosti stará a do jaké míry si na ni společnost už zvykla. V případě České republiky ale bude zřejmě hrát roli ještě jeden faktor, totiž skutečnost, kolik zde bude žít muslimů. Pokud bude v České republice nadále nízká úroveň imigrace z muslimských zemí, je pravděpodobné, že odpor proti mešitám bude slábnout. Pokud se tato úroveň náhle zvýší, pak má český „boj o mešity“ patrně ještě několik „bitev“ před sebou.

Islám a srdce Evropy v současnosti

Islám už je české téma

Ještě nikdy v minulosti se v českém prostředí nevěnovalo islámu tolik pozornosti, jako je tomu v posledních letech. Konkrétní a nebývalé četné projevy tohoto zájmu nalezneme na knihkupeckých pultech, ve sdělovacích prostředcích, na internetu, ale rovněž v rozličných debatách a polemikách, ať již mají podobu diskusních intelektuálních fór, seminářů nebo konferencí, či – často v mnohem zemitější podobě – v příspěvcích v rámci různých internetových projektů. Zkrátka, islám se v poslední době stal v Čechách módním tématem a na záležitosti, jež s ním (často jen domněle) souvisejí, narazíme při četbě novin, sledování televizního zpravodajství nebo v běžných společenských rozhovorech.

Islám jako téma různých celospolečenských diskusí s sebou přináší mnohá úskalí, ale i četné pozitivní důsledky. Měli bychom však mít stále na zřeteli, že v rozličných polemikách se islám často stává „pouhou“ součástí mnohem obecnějších sporů, týkajících se kupříkladu „střetu civilizací“ či osudů „postmoderní“ Evropy po zhroucení bipolárního světa. Zájem o islám se výrazně projevuje i v knižní produkci a úměrně s tím stoupá informovanost novinářů, „angažovaných intelektuálů“, zkrátka zainteresované české veřejnosti v nejširším slova smyslu. K islámu se dnes zdaleka již nevyjadřují pouze orientalisté příslušných specializací, religionisté, historikové a odborníci podobných zaměření, ale podstatně širší škála zájemců. A to je – přes všechna rizika, jež z tohoto trendu vyplývají – rozhodně dobře. Prohlubující se zájem o muslimskou tematiku může vést k hlubšímu poznání, pochopení a toleranci, avšak stejně tak může vyústit ve vytváření „civilizačních strašáků“ s nejrůznějším světonázorovým a ideologickým zaměřením.

Protože se Češi – díky své zeměpisné poloze – nikdy v historii nedostali se „světem muslimů“ do trvalejšího přímého kontaktu, býval

islám tradičně vnímán jako něco vzdáleného či exotického. Na rozdíl od mnoha zemí západní Evropy u nás nemáme početnou, historicky etablovanou muslimskou menšinu, takže se Češi a Moravané o muslimech dozvídali především zprostředkovaně, zcela v intencích názvu *Neviditelná menšina*. Tento termín ve své analýze mediálního obrazu českých muslimů použila Martina Křížková, analytička, pracující pro Multikulturní centrum Praha (viz dále). Existuje-li mezi širokou veřejností jisté (byť převážně matné a deformované) povědomí o islámu a muslimech v dějinách i mimo Evropu, o jejich současné přítomnosti na území České republiky to, bohužel, říci nelze.

Záměrem následujících řádek proto není pouze přiblížit současnou muslimskou scénu v Česku, potažmo život českých muslimů, ale půjde o podstatně širší problém, neboť u nás vyvíjí činnost nejen řada muslimských organizací a institucí, ale také iniciativ (ať již mají jakoukoliv organizační strukturu a zaštitění), které nepokrytě deklarují své protiislámské zaměření. Na českém knižním trhu nalezneme jak některé z publikací propagujících islám, jejichž vydáváním plní muslimská obec své legitimní misijní poslání, tak celou řadu titulů nepochybně (a více či méně otevřeně) protiislámských, místy až islamo-fóbních a kulturně rasistických. Obdobného dojmu můžeme nabýt při procházkách ve virtuálním světě internetu. Rovněž český mediální obraz islámu vykazuje jisté nezpochybnitelné tendence, jež mají vliv na pohledy, s nimiž široká veřejnost k islámu obecně i k „českým muslimům“ přistupuje. Téma *Islám a srdce Evropy v současnosti* proto rozhodně nemůžeme redukovat jen na různorodé muslimské aktivity v současném Česku.

Česká muslimská scéna

Oficiální statistiky o počtech muslimů v České republice neexistují. Nejčastěji se v této souvislosti objevují dva značně rozdílné údaje: 10 000 a 20 000 osob. K prvním přibližným údajům se přiklání i místopředseda *Ústředí muslimských obcí* (dále jen UMO) RNDr. Vladimír Sáňka, ovšem – jak dodává – nejsou možnosti, jak tento údaj prověřit. Tento počet zahrnuje tři skupiny lidí: Předně se jedná o české konvertity, těch je však nejméně (Sáňkův odhad činí asi 400 osob). Dále se jedná o cizince s českým občanstvím, kteří do tehdejšího Československa přišli především v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého sto-

letí, kdy v souvislosti s podporou „pokrokově orientovaných“ režimů zemí „třetího světa“ v socialistických státech i u nás studovaly stovky arabských studentů (především „praktické“ obory, jako jsou medicína, vojenství, stavební inženýrství atd.), z nichž mnozí se tu po ukončení studií usadili, založili rodiny a získali české občanství. Nejpočetnější kategorií však představují cizinci bez českého občanství, žijící zde na základě povolení k trvalému nebo dlouhodobému pobytu. Tuto skupinu tvoří především studenti a podnikatelé, kteří k nám přišli po roce 1989, a je po stránce národnosti i sociální neobyčejně pestrá. Avšak většinu muslimů žijících v Česku tvoří lidé arabského původu (především ze Sýrie, Iráku, Egypta, ale toto spektrum je mnohem rozmanitější). Z dalších národností jsou u nás ve větším množství zastoupeni především muslimové z Balkánu (Bosňáci, Albánci, Makedonci), dále Turci, Pákistánci, Čečeni a příslušníci národů bývalých sovětských středoasijských republik.

Ve výše uvedených typologii vyznavačů islámu na našem území chybí jedna podstatná položka, jejíž význam bude v budoucnu patrně vzrůstat, a to žadatelé o politický azyl. V rozdělení žadatelů podle státní příslušnosti (podle údajů Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR za rok 2006) se na celkovém počtu 3 016 uchazečů podílí i několik stovek osob z muslimských zemí. Překvapivě, hned na druhém místě v počtu žadatelů stojí Egypt (422 osob), jež mezi arabskými režimy nesporně patří k těm, které v očích Západu, citlivého na dodržování lidských práv a svobod, se jeví jako přijatelný. V první třicítce států, z nichž pocházejí žadatelé o politický azyl, najdeme celou řadu muslimských států (nebo států s početným zastoupením muslimů): Kazachstán, Nigérie, Kyrgyzstán, Irák, Turecko, Alžírsko, Pákistán, Uzbekistán, Somálsko, Bangladéš, Sýrie a Súdán. Osoby z muslimských zemí se významně podílí na počtech udělených azylů; mezi nimi mají již tradičně početné zastoupení žadatelé z Afghánistánu, Iráku, Íránu nebo Kazachstánu.

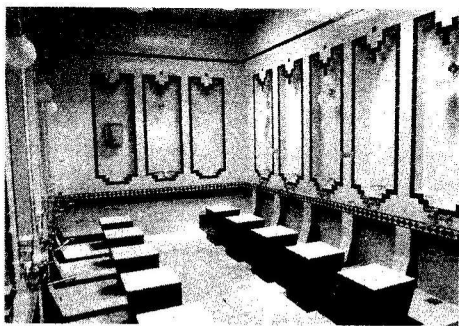
Stranou jakýchkoli výčtů stojí nelegální muslimští migranti. O jejich počtech lze jen spekulovat, stejně jako o zemích jejich původu (nesporně mezi nimi najdeme takové „stálice“, jako jsou Irák, Afghánistán, Čína atd.). Se vstupem ČR do Evropské unie a pomalu stoupající zdejší životní úrovní souvisí skutečnost, že pro stále vyšší počet migrantů přestala být ČR pouhou tranzitní zemí, nýbrž se změnila v trvalou destinaci. Evropa obecně je pro uprchlíky z mnoha asijských a afrických zemí stále přitažlivější, což se odrazí v odhadech počtů ne-

legálních migrantů i v příslušných prognózách, které přes stále stoupající náklady na pohraniční ostrahu „unijního prostoru“ nejsou právě optimistické.

Mezi muslimy, stejně jako mezi vyznavači jiných náboženství, najdeme velké rozdíly, pokud jde o vlastní hloubku vztahu k islámu, jinými slovy, jak vysoko stojí v jejich žebříčku hodnot a do jaké míry se řídí jeho ustanoveními v praktickém životě. Při sčítání obyvatelstva

Pohled do hlavní modlitebny pražské mešity. V popředí je moderně pojatá kazatelná (*minbar*), z níž pronáší své kázání (*chutba*) imám mešity či jiná k tomu kompetentní osoba. (foto M. Mendel)

Místnost v pražské mešitě, vyhrazená pro právně závaznou přípravu k modlitbě, která spočívá v rituální očistě (*ghusl*) končetin, obličejů a některých dalších částí těla. (foto M. Mendel)

v roce 2001 uvedlo do nepovinné kolonky „Náboženství“ islám přibližně 3 600 lidí, avšak tento údaj rozhodně nelze brát jako zcela korektní. Velká část „úředních“ muslimů v ČR se nikterak nepodílí na činnosti a aktivitách zdejších muslimských obcí, což platí jak pro české konvertity, tak i pro cizince. Pro mnoho muslimů představuje islámské náboženství nedílný základ jejich světového názoru, ale navenek bychom je jen těžko mohli pokládat za praktikující věřící. Mediálně přitažlivou

představu, že čeští muslimové tvoří pevně semknutou „masu“, která „táhne za jeden provaz“ a vzájemně koordinuje své počínání a vystupování vůči státu, je tedy třeba hned na počátku rozhodně opustit jako naprosto neodůvodněnou a zavádějící. Zaměříme-li se na otázku institucionálního zaštitění české muslimské komunity, budeme opakovaně narážet na poměrně úzký okruh jmen muslimů, jejichž úsilí, odhodlání a angažovanost vedly ke vzniku hned několika organizací a institucí.

Pro organizační zastřešení českých muslimů a jejich právní postavení ve společnosti sehrála stěžejní roli skutečnost, že Ústředí muslimských obcí (UMO) nemělo až do roku 2004 právní subjektivitu, což vplynulo z přístupu církevního odboru Ministerstva kultury ČR v průběhu devadesátých let minulého století, kdy ministerstvo odmítlo akceptovat uznání islámu v rámci rakouského zákona z roku 1912 a spornou registraci obce z období první republiky (viz podrobný rozbor M. Mendela v části šesté). Stalo se tak v důsledku fungování české legislativy, která neumožňovala muslimům provést řádnou registraci obce podle tehdy platných zákonů. Aby mohla muslimská komunita za daných podmínek vyvíjet jakékoli legální aktivity, bylo na počátku devadesátých let vytvořeno několik subjektů, které se zaregistrovaly jako kulturní organizace nebo občanská sdružení. Do nich se přesunula činnost muslimů, kteří tehdy nemohli registrovat své náboženské obce jako právnické osoby. V zájmu oživení povědomí o polistopadové struktuře muslimských organizací na území České republiky a nových skutečnostech od konce devadesátých let 20. století si znovu připomeňme následující fakta:

Mezi organizacemi, které koordinovaly aktivity muslimů v naší zemi, je nejstarší *Svaz muslimských studentů v ČR* (někdy je uváděn i jako *Všeobecný svaz muslimských studentů v ČR*), který působí na celém území republiky, především však ve velkých univerzitních městech. Náboženskou činnost, kulturní i osvětové aktivity soustředěné kolem pražské a brněnské mešity pak zaštiťují *Islámská nadace v Praze* a *Islámská nadace v Brně*, o nichž ještě dále pojednáme.

Jak již bylo v předchozí části knihy podrobně chronologicky rozebráno, muslimská komunita v Česku v minulosti narážela – a stále naráží – na četné legislativní problémy. V současnosti představuje ústavní základ pro realizaci svobody náboženské víry *Listina základních práv a svobod*, která zejména v článcích 3, 15 a 16 rámcově stanovuje individuální i kolektivní práva. Vztah státu, církví a náboženských společností je v Listině obecně vymezen v článku 2 odstavce 1 ustanovením,

že stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat na nějakou výlučnou ideologii nebo konkrétní náboženské přesvědčení. Obecné formulace Listiny podrobně rozvádí *Zákon o církvích a náboženských společnostech* (č. 3/2002 Sb.), jež vychází z respektování svobody náboženského vyznání, z vnitřní autonomie církví a náboženských společností a důsledně uplatňuje konfesní neutralitu státu. Tento zákon rovněž upravuje podmínky registrace náboženských společností, evidenci jejich orgánů a vymezuje práva i povinnosti registrovaných subjektů vůči státu. Na konci roku 2005 byl tento zákon novelizován novým č. 495/2005 Sb.

Zákon o církvích a náboženských společnostech z roku 2002 do značné míry zjednodušil proceduru registrace dosud neregistrovaných náboženských komunit. K registraci se již nepožaduje deset tisíc podpisů, nýbrž žadatel musí doložit členstvo předložením minimálního počtu 300 podpisů. Náboženské společnosti dle tohoto zákona pak mohou být státem uznány, ale „pouze“ jako právnické osoby, tedy bez zvláštních práv a výsad, což pro praktické aktivity české muslimské komunity nadále představuje nemalé obtíže. Aby muslimové mohli získat tzv. zvláštní práva, obnášející mimo jiné státní dotace, možnost zřizování náboženských škol atd., musejí podle zákona z roku 2002 po desetileté čekací lhůtě od registrace UMO splnit – kromě jiných podmínek – i onen základní bod: předložit oněch „magických“ deset tisíc podpisů muslimů trvale žijících v České republice. Příslušný dokument by kromě podpisů měl obsahovat i adresy a rodná čísla dotyčných, což vyvolává v očích vedení UMO jisté obavy. O výjimkách ze zákona může (podle paragrafu 27) rozhodnout Ministerstvo kultury ČR se souhlasem vlády. Splnění této základní podmínky však pro nevelkou českou muslimskou obec představuje jen těžko překonatelnou překážku, a to i v horizontu desítek let.

Přítom pro praktickou každodenní činnost muslimské komunity u nás mají práva obsažená v zákonu (paragraf 7) zcela zásadní význam. Podle zákona k nim totiž patří právo: „ a) vyučovat náboženství na státních školách podle zvláštního právního předpisu (zákon č. 29/1984 Sb.); b) pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky, v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení a ochranná výchova; c) být financována podle zvláštního právního předpisu o finančním zabezpečení církví a náboženských společností (zákon č. 218/1949 Sb.); d) konat obřady, při nichž jsou uzavírány cír-

kevní sňatky podle zvláštního právního předpisu (zákon č. 94/1963 Sb.); e) zřizovat církevní školy podle zvláštního právního předpisu (zákon č. 29/1984 Sb.); f) zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství, je-li tato povinnost tradiční součástí učení církve a náboženské společnosti nejméně 50 let...”

Zákon 3/2002 Sb. umožňuje ve svém paragrafu 27 (odstavec 8), aby náboženská organizace zastupující světově rozšířené náboženství s dlouhou historickou tradicí získala oprávnění k výkonu uvedených zvláštních práv bez splnění podmínky 10 000 podpisů s osobními údaji a též bez desetileté čekací lhůty. O tuto výjimku zažádalo UMO na jaře roku 2006, avšak ministerstvo kultury mu svým rozhodnutím ze dne 5. 10. 2006 zvláštní práva nepřiznalo. Proti tomuto rozhodnutí UMO podalo rozklad, ve kterém podrobně objasnilo všechny připomínky, ale ministerstvo kultury dne 21. 12. 2006 tuto žádost definitivně zamítlo. Možnost získat oprávnění k výkonu zvláštních práv na základě výjimky ze zákona však již skončila, neboť paragraf 27 stanovil

Nestor české muslimské obce, profesor Mohamed Ali Šilhavý, a RNDr. Vladimír Sánka v Třebíči, duben 2007. (foto M. Mendel)

lhůtu pěti let od nabytí účinnosti zákona, která vypršela 7. ledna 2007. Změnu v právním postavení muslimské obce tak může přinést jen zásadní úprava stávající české legislativy v příslušném směru nebo zásadní změna v celospolečenském nahlížení na islám a muslimy, která by následně ovlivnila i české politiky.

UMO v základním dokumentu náboženské společnosti charakterizuje své poslání následovně: „a) Pomáhat všem muslimům podle možnosti obce, zřizovat a vydržovat školy, zdravotnické a dobročinné instituce, pomáhat všude tam, kde to bude sloužit k rozvoji života muslimské komunity podle islámských zásad; b) prohlubovat přátelské vztahy a kontakty mezi muslimy na území České republiky a se souvěrci žijícími mimo její hranice; c) podporovat přátelské vztahy mezi Českou republikou a muslimskými zeměmi; d) poskytovat objektivní informace o islámu a jeho učení; e) prohlubovat dialog mezi různými náboženskými uskupeními a dosáhnout vzájemného respektu, tolerance a přátelských vztahů; f) budovat muslimské modlitebny všude tam, kde se ukáže potřeba; g) shromažďovat prostředky pro výstavbu a provoz mešit a modliteben, pro zajištění muslimské stravy a pro další aktivity vedoucí k naplňování poslání Ústředí muslimských obcí; h) bránit muslimskou pospolitost proti všem projevům rasismu, xenofobie, islamofobie či jakékoliv diskriminace; i) vést evidenci členů obce, a to pro svou vnitřní potřebu; j) pomáhat při zajištění pohřbu zemřelých muslimů podle islámských zásad; k) vydávat periodické i neperiodické publikace o islámu.

Základní dokument UMO rovněž vypočítává stěžejní články víry a zásady, k nimž se muslimové hlásí. V souhrnné charakteristice se mimo jiné uvádí: Základem islámu je ryzí monoteismus – tedy víra v existenci pouze jediného Boha, jehož základní vlastnosti jsou: je Stvořitelem vesmíru, absolutním Pánem a jediným, kdo je hoden uctívání. Je věčný, nebyl zplozen ani nemá potomky a nic se mu nevyrovná. Jeho vlastní jméno je Alláh, které nemá množné číslo ani ženský rod. Název „islám“ byl zjeven Alláhem v Koránu. Význam slova islám je „odevzdání se do vůle Boha (Alláha)“. Tím se rozumí především to, že člověk věří v Alláha, snaží se žít podle jím seslaných zásad a příkladu Proroků. Lidé, kteří islám následují, jsou muslimové. (...)

Základem islámu není pouze víra v něco abstraktního a nadčasového, ale poznání Alláha. Musíme Ho znát, abychom věděli, koho uctíváme. Musíme se učit také tomu, co seslal, tedy co je dobré a co zlé, a snažit se tím řídit. Samotná víra bez skutků je nedostatečná. Alláh učinil

člověka zodpovědným za ty jeho skutky, které jsou v jeho moci, a bude jej spravedlivě soudit. Nikdo nebude souzen za činy druhého.”

Oficiálním sídlem UMO je v současnosti pražská mešita (Blatská 1 491, Praha 9 – Kyje). V základním dokumentu společnosti je jako předseda uveden Mohamed Ali Šilhavý a jako místopředsedové pak RNDr. Vladimír Sářka a Ing. Muneeb Alrawi. Nejvyšší výkonný orgán UMO představuje Výkonná rada, která jedná jménem ústředí jakožto jeho oficiální statutární orgán a tvoří ji nejméně pět členů. Každá muslimská obec by měla mít v této výkonné radě svého zástupce. Členové rady jsou voleni na období čtyř let. Výkonné radě UMO pak přísluší zejména:

„a) Spravovat veškerý majetek UMO a provádět všechny právní úkony jejím jménem; b) schvalovat roční rozpočet UMO; c) přijímat žádosti místních muslimských obcí o začlenění do struktury UMO a schvalovat je, navrhopvat místní muslimské obce a další organizace začleněné do struktury UMO k evidenci podle zákona o církvích a náboženských společnostech; d) stanovovat počty členů místních muslimských obcí, které předsednictva těchto MO delegují do Výkonné rady UMO; e) jmenovat a odvolávat duchovního UMO; f) vykládat stanovy UMO a volební řád UMO; g) ustanovit a rušit právnické osoby a zřizovat či rušit vlastní hospodářská zařízení.”

Dříve, než došlo k právnímu uznání UMO, aktivity muslimů zastřešovaly subjekty, které byly registrovány, jak již bylo výše zmíněno, jako kulturní či společenské instituce. Mezi nimi svým významem vynikají především *Islámská nadace v Praze* a *Islámská nadace v Brně*. Pražská nadace dnes oficiálně sídlí v prostorách islámského centra a mešity (Blatská 1 491, Praha 9 – Kyje). Její počátky spadají do roku 1989, kdy se skupina praktikujících muslimů začala scházet ke společným modlitbám. První páteční kázání a modlitby probíhaly ve skromných provizorních podmínkách (školní místnost na egyptském velvyslanectví, kolej Arnošta z Pardubic, Švehlova kolej, různé příležitostně pronajaté prostory). Teprve od roku 1992 si muslimové trvale pronajali místnosti v ulici U Michelského lesa 366 v Praze 4 – Krči, nejprve jménem *Svazu muslimských studentů*, který byl registrován krátce před vznikem nadace. Po roce pak tuto první stále otevřenou muslimskou modlitebnu v poválečném Československu začala spravovat islámská nadace, která byla zaregistrována pod názvem *Nadace pro zřízení a provoz islámského centra v Praze*. Islámské centrum v Praze – Krči sloužilo muslimům jako místo k setkávání, modlitbám a studiu a pozvolna

začalo působit i jako osvětové středisko jak pro muslimy, tak pro nemuslimskou veřejnost. I když byla pronajímána plocha několikrát rozšířována (celková plocha modlitebny činila 116 m²), postupně se stále naléhavěji ukazovala nutnost zřízení větší modlitebny, která by měla veškeré potřebné zázemí.

V roce 1996 získala nadace pozemek v Praze 9 – Kyjích, na níž se nacházela stará, dlouho nevyužívaná dvoupodlažní budova, původně sloužící jako mlékárenský provoz. Žádost o rekonstrukci podal již předchozí majitel objektu, společnost Pragold Praha s. r. o., a i když celá tato společnost přešla do majetku nadace, jako stavitel až do kolaudace vystupoval právě Pragold. Projekt byl v průběhu stavby významně pozměněn, především se jednalo o přístavbu třetího podlaží. Celková rekonstrukce byla dokončena na jaře roku 1999 a provoz nového islámského centra pak byl slavnostně zahájen 7. května 1999 páteční bohoslužbou.

Islámské centrum je dvoukřídlá budova, přičemž v kratším traktu se ve dvou podlažích nacházejí umývárny pro muže a ženy. Hlavní část objektu je třípodlažní. V prvním podlaží se nachází oddělení pro ženy, přednášková místnost, která příležitostně slouží také jako jídelna, kuchyně a přípravná jídel. V druhém podlaží je kancelář nadace a hlavní modlitebna a ve třetím podlaží druhý modlitební sál, knihovna se studovnou, kancelář Svazu muslimských studentů a byt imáma mešity.

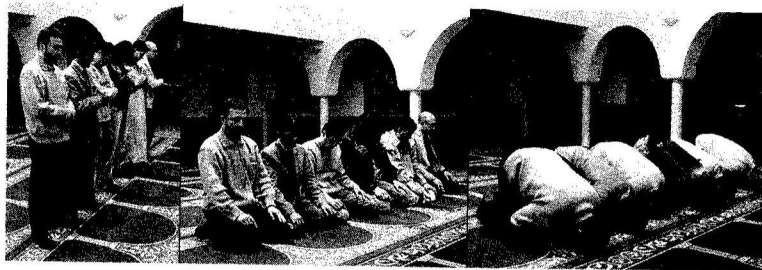
Od roku 2003 provozuje Islámská nadace v Praze také informační kancelář s modlitebnou v centru Prahy (ulice Politických vězňů 14, Pasáž Jiřího Grossmanna). V těchto prostorách probíhají také kurzy arabštiny pro veřejnost, které nadace pořádá. Od roku 2004 spravuje rovněž Islámské centrum s modlitebnou v Teplicích.

Počátky *Islámské nadace v Brně* spadají do roku 1994, kdy proběhlo ustavující zasedání společnosti, které si vytýčilo jediný ústřední cíl – vybudovat v Brně mešitu spojenou s islámským centrem. Nadace byla oficiálně zaregistrována 6. května 1994 jako charitativní společnost. Peripetiemi kolem vzniku brněnské mešity se podrobně zabývá samostatná kapitola M. Mendela a Z. Vojtíška *Český boj o mešity*; my se zde spokojíme s konstatováním, že centrum bylo vystavěno z finančních prostředků ze sbírky mezi muslimy v ČR i darů zahraničních dárců (především ze Saúdské Arábie). Slavnostně bylo otevřeno 2. července 1998 za účasti představitelů Ministerstva kultury České republiky, brněnského magistrátu, křesťanských církví i židovské obce. Brněnské

islámské centrum se tak stalo první mešitou v pravém slova smyslu na území České republiky.

Brněnské islámské centrum podobně jako to pražské se nesoustřeďuje pouze na naplňování náboženských potřeb praktikujících muslimů, nýbrž vyvíjí rovněž bohatou kulturní, osvětovou i publikační činnost. Dveře centra jsou otevřeny i pro zájemce o islám z řad nemuslimů. Z jejich velmi úspěšných aktivit muslimů můžeme připomenout například výpravně pojatou výstavu o islámu, které se setkala s velkým zájmem veřejnosti a dostalo se jí též příznivého mediálního ohodnocení.

Jednou z aktivních českých muslimských organizací je *Všeobecný svaz muslimských studentů v ČR* (někdy uváděn jen jako *Svaz muslimských studentů*), který má své pobočky v Praze, Brně, Plzni, Olomouci a Hradci Králové. Byl založen tehdejším súdánským studentem architektury Muhammadem Abbásem al-Mu'tasimem, jež je v současnosti znám především kontroverzními internetovými *Muslimskými listy* (www.muslimskelisty.cz), jež skutečně naplňují své motto *...tak trochu jiné zpravodajství*. Svaz se soustředí jak na osvětovou a vzdělávací činnost (dvakrát ročně pořádá třídenní kongresy muslimů v ČR, na které se sjíždí kolem stovky účastníků, pořádá každoročně výlety a sportovní turnaje), tak i na naplňování praktických potřeb muslimských studentů, kteří tvoří podstatnou část této komunity v Česku (stará se o modlitebny na studentských kolejích, například v Praze, Olomouci, Plzni aj.). Bližší údaje o aktivitách organizace lze nalézt na stránkách www.svazmuslim.cz.

Skupina českých muslimů při modlitbě v brněnské mešitě. Běžná sunnitská modlitba podle Abú Hanífovovy právní školy má závazný sled rituálních pohybů a úkonů. Vlevo – stoj (*wukúf*), uprostřed – posez (*džulús*), vpravo – prostrace, padnutí na tvář před Bohem (*sudžúud*).

Hovoříme-li o české muslimské scéně, neměli bychom opomenout *Muslimskou unii*, jejímž cílem je – jak se píše v jejich stanovách – především „...šíření, plánování, zajišťování objektivních informací o islámu a podpora vzdělávací činnosti v oblasti kultury. Podpora sociálně slabých, nemocných, živelnými pohromami či jinak postižených muslimů. Financování obecně prospěšných cílů v oblasti unie. Pomoc při zajišťování provozního zázemí pro život muslimů v České republice.“

Bližší informace o této organizaci a jejich aktivitách lze najít na webové adrese www.muslim-inform.cz, kde je mimo jiné dostupný český překlad Koránu (jak Hrbkův, tak i Nyklův), překlad výkladu ke Koránu (*tafsír*) a další muslimské texty v češtině (ke stažení je například volně přístupná kniha Sa'ida al-Qahtáního *Pevnost muslima. Připomenutí si Boha slovy z Koránu a sunny* v překladu vůdčího představitel unie Abdu's-saláma Krakoviče). Na webových stránkách Muslimské unie se mimo jiné zájemci mohou seznámit jak s proslulou *Islámskou deklarací*, tak i s obhajovací řečí jejího autora, bosenského intelektuála a pozdějšího politika Aliji Izetbegoviče před sarajevským soudním tribunálem ještě v dobách socialistické Jugoslávie.

Zcela na závěr bychom se pro úplnost měli v souvislosti s islámem zmínit i o třech spirituálních proudech, které sice z tohoto náboženství vycházejí, ale pro většinu muslimů se jedná – v prvním i druhém případě – o odpadlická hnutí a v posledním případě o takové „podání“ islámu, které je již od nejstarších dob předmětem nekonečných polemik. Jedná se o bahá'ismus (či víru *bahá'í*, jak říkají její stoupenci), hnutí *ahmadíja* a súfismus (*tasawwuf*, čili islámskou mystiku).

Bahá'ismus vzešel z islámského (konkrétně iránského ší'itského) prostředí v polovině 19. století, avšak jeho rámec poměrně záhy překonal, a dnes jej proto vnímáme jako zcela samostatné náboženství, které je rozšířeno po celém světě a hlásí se k němu více než 10 milionů stoupenců. Bahá'ismus je pokládán za univerzální náboženství a ústřední osu jeho učení představuje princip jedinství Boha i lidstva. Poselství Bahá'ulláha, zakladatele hnutí (1817–1892), zahájilo novou etapu profecie, která navazuje na předchozí náboženství, vyjadřuje podstatu všech předchozích zjevení a přináší řešení problému dnešního světa.

Oficiální české webové stránky této víry uvádějí, že jejím prvním stoupencem v českých zemích byl Miloš Svatopluk Wurm, který v roce 1910 přeložil a vydal knihu *Mirové hnutí na Východě*, přednášel o bahá'ismu a uspořádal též výstavku baháistické literatury. V době první

republiky prezident T. G. Masaryk a ministr zahraničí Edvard Beneš přijali americkou novinářku a misionářku Marthu Ruth, která je obecně známá s etickými principy a vizí jednoty lidstva, které bahá'ismus hlásá. Podpora a sympatie T. G. Masaryka k tomuto v Čechách jen málo známému hnutí se odráží i v jeho slovech, jež byla otištěna v úvodu českého překladu knihy *Bahá'u'lláh a nová doba*: „Jděte s těmito principy mezi diplomaty, do univerzit a škol, do náboženských společenství a také o nich pište. Světový mír mohou přinést jen a jen lidé.“ Léta 1926–1939 znamenala rozvoj českého baháistického společenství. Došlo k šíření víry, vydávání literatury a jejich učení se alespoň v určité míře dostalo do povědomí lidí.

Misijní úsilí stoupenců tohoto hnutí přerušila nejprve válka a poté čtyřicet let komunistické ateistické moci. Po roce 1989 obnovilo hnutí činnost, a to rovněž díky podpoře ze zahraničí. V letech 1990 a 1991 vznikly první místní duchovní rady (v Praze, Brně a Olomouci) a dne 27. dubna 1991 byla ustanovena *Národní duchovní rada pro Československo*, která se až v roce 1998 administrativně rozdělila na českou a slovenskou část. Mezi ústřední aktivity baháistické obce patří vydavatelská činnost (Bahá'í nakladatelství vydalo úctyhodnou řadu titulů; blíže na www.bahai.cz i přednáškové a kulturní aktivity. V roce 1993 začalo sloužit národní *Bahá'í centrum*, kde je též umístěna knihovna. Nachází se v bytě v Lucemburské ulici v Praze 3. Dnes v České republice vyvíjí činnost šest baháistických společenství, a to v Praze, Brně, Ostravě, Liberci, Českých Budějovicích a Hluboké nad Vltavou.

Zatímco víra bahá'í se v Čechách pevně uchytila a nadále se rozvíjí, byť je počet jejich stoupenců poměrně omezený, totéž rozhodně nelze konstatovat v případě hnutí *ahmadíja*. Toto učení čerpá kromě svých islámských základů eklekticky i z jiných zdrojů a výrazně se soustřeďuje na misijní a osvětovou činnost. Zakladatelem hnutí byl Mirzá Ghulám Ahmad (1835–1908) z indického Pandžábu, jenž ve svém učení popřel základní muslimskou tezi, že proroctví se smrtí Muhammadovou navždy uzavřelo. Sám sebe prohlásil za reformátora (*mudžaddid*) počínajícího 14. století hidžry a radikálně vykládal mnohá šariátská ustanovení, čímž si záhy vysloužil hněv a odsouzení ze strany většiny tehdejších muslimských učenců.

Ahmadíjské misie dosáhly četných úspěchů jak v západní Evropě, tak i v USA a v polovině devadesátých let minulého století se pokusily svou činnost rozšířit i do České republiky. Jednalo se převážně o Pákistánců a konvertity ze sousedního Německa, kteří především v Praze

uspořádali řadu popularizačních přednášek. Vydali rovněž český překlad (z angličtiny) Koránu, který obsahuje souhrnný komentář (*tafsír*) všech kapitol (*súr*). Jejich úsilí však v tradičně nábožensky vlažném českém prostředí zjevně nepadlo na živnou půdu, a tak po několika letech se stopy jejich působení v Česku vytrácejí.

Posledním duchovním proudem, který mnozí muslimové pokládají za spirituální srdce islámu, a jini mu nemohou přijít na jméno, je sufismus (*tasawwuf*, islámská mystika). Ani v muslimských zemích postoj autorit k tomuto fenoménu není jednotný a liší se podle podmínek v jednotlivých zemích. Spory v tomto směru se nevyhnuly ani české muslimské komunitě. V kapitole *Ideová pluralita, nebo frakční činnost?* už byla nastíněna polemika mezi Mohamedem Alím Šilhavým, předsedou UMO, a Vladimírem Sálímem Voldánem, představitelem „českého sufismu“ a zakladatelem *Islámského svazu*, který v době své činnosti na počátku devadesátých let minulého století jako jediný subjekt na české muslimské scéně neuznával autoritu UMO. Postoj profesora Šilhavého, jenž tehdy zaujal, zůstává stále platný i pro současné Ústředí muslimských obcí v České republice, který nic nenamítá proti tomu, mají-li někteří věřící sympatie k sufismu, avšak ten nemůže být prezentován jako „oficiální podání islámu“ celé české muslimské komunity.

Sufismus se v západní Evropě uchytil ve dvou hlavních podobách: jednak jako misijní projevy „klasických“ sufijských řádů, a jednak jde o vícere spirituální proudy tzv. neosufismu pohybujícího se v intencích učení „univerzálního sufismu“ Hazrata Inájata Chána. Zejména tento druhý případ se často pro své sklony k synkretismu, spojení s hudbou, tancem a poezií těší na Západě mnohem větším sympatiím než „konvenční“ sunnitský islám. Muslimové se na stoupence univerzálního sufismu většinou dívají s nedůvěrou, pokud je přímo nepovažují za heretiky či rovnou odpadlíky. V minulosti (zejména od poloviny devadesátých let minulého století) se již uskutečnilo hodně pokusů „západních“ sufijů (převážně ze sousedního Německa) etablovat se i v České republice. Pořádali četné přednášky, avšak k institucionálnímu „uchycení“ zde nedošlo. Sufismus přesto oslovil a oslovuje mnohé (především mladé a „alternativu hledající“) spoluobčany, aniž by se tyto stali či zamýšleli stát „plnohodnotnými“ muslimy.

Sufismus se ve 20. století stal důležitým zdrojem inspirace nebo stavebním komponentem eklektických soustav mnoha nových učení, náboženských proudů a hnutí (Gurdjieff, Guenon, New Age atd.), což se projevuje i v jeho stále stoupající oblíbě. Když se řekne sufismus, nevy-

baví se v mysli informovanější veřejnosti nějaké konkrétní myšlenkové poselství, ale především poezie, hudba a tanec. A je snad šťastnou náhodou, že právě v rok vydání této publikace (2007) si svět pod patronací UNESCO připomene osmisté výročí narození největšího mystického básníka islámu mawlány Džalál ad-Dína Rúmího, jehož verše byly přeloženy i do češtiny a k uctění jehož památky má i v ČR proběhnout řada kulturních a popularizačních akcí.

Islám každodenní – aktivity muslimů v České republice

I když se muslimské organizace v České republice zdaleka nesoustřeďují jen na naplňování náboženských potřeb praktikujících muslimů, ale vyvíjejí také mnohostranné a bohaté aktivity kulturní a osvětové, přece jen zůstává islám ohniskem jejich zájmů. Situaci kolem „boje o mešity“ líčí samostatná kapitola v této knize, proto si přiblížme jen stručně současnou situaci. Kromě dvou mešit (brněnské a pražské) se u nás nachází řada muslimských modliteben, většinou umístěných na studentských kolejích, protože podstatná část praktikujících muslimů v ČR pochází z řad zahraničních vysokoškoláků. V Praze jsou na koleji Hvězda (Zvoničkova 6, Praha 6), 17. listopadu (Pátkova 3, Praha 8) a v Masarykově koleji (Thákurova 1, Praha 6) a další pak v Liberci (kolej Harcov, blok E), Olomouci (Václavka, blok B) a Plzni (Bolevecká, blok L-3). Především lázeňským hostům z muslimských zemí slouží modlitebny v Teplicích (pobočka Islámské nadace v Praze, Kollárova 2807/8), Tereziných lázních (Dubí) a v Lázních Darkov na Ostravsku.

Islámská nadace v Praze soustřeďuje své aktivity především na tři hlavní cíle: provozování Islámského centra (mešity v Praze 9) a modlitebny v centru Prahy, charitativní činnost a aktivity osvětové povahy. Islámské centrum i modlitebna jsou otevřeny denně od poledne do pozdních večerních hodin. Pravidelné páteční bohoslužby tvoří kázání imáma (*chutby*) a společné sváteční modlitby (*salát al-džum'a*). Kázání bývají pronášena ve dvou jazycích (arabsky a česky), neboť národnostní složení muslimů usazených v ČR je značně pestré. Na těchto pátečních modlitbách se schází na obou místech dohromady až 500 věřících. V Islámském centru najdeme též knihovnu s literaturou v arabštině i češtině. K náboženským aktivitám centra patří i program v měsíci ramadánu zahrnující každodenní společnou večeři přerušující půst (*iftár*), nocování v mešitě v průběhu posledních desíti dnů tohoto svát-

nost poznání Turků pro českého čtenáře. Často také slyšíme povzdech nad nedostatečností knih o Turcích v českém jazyce (oproti německému). Tady se nepodílejí na tvorbě českého „my“ Turci jako takoví, ale *poznání Turků* jako samostatný fenomén, jako atribut vzdělanosti či bdělosti národa.

Na naší cestě sledující konstrukce identity a jinakosti v české literatuře o islámu, jsme se zastavili na počátku 17. století. Zbraně na uher-ském „krchově Evropy“ již dočasně utichly, Harant vydal svůj rozsáhlý cestopis (1608), Budovec konečně mohl dát do tisku svůj příběh o „odkrytí té larvy mahometské“ (1614), někdejší Harantův „spoluto-varyš“ na cestě Heřman Černín z Chudenic odjel do Konstantinopole prodloužit mír na dvacet let (1616) a ve střední Evropě se schyluje k rozpoutání jednoho z největších vnitrokresťanských konfliktů – k třicetileté válce. Dva z hrdinů našeho líčení – Václav Budovec z Budova a Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic – jsou pro svou účast v povstání českých stavů dne 21. června 1621 potrestáni na hrdle na Staroměstském náměstí v Praze. Pár let po Bílé hoře bude Dačický vyslovovat podiv nad tím, že „...pohan Turek pod tou nesvorností a vlastní zhoubou křesťanskou nic před sebe proti křesťanům (podle způsobu svého) nebral na zkázu křesťanskou.“ Využijme tuto chvíli, kdy Turci jakoby ustupují do pozadí, jako záminku k ukončení naší cesty. Je to samozřejmě záminka jen chabá, neboť v 17.–19. století interakce křesťanského (evropského) „my“ a tureckého (muslimského) „oni“ pokračuje a nabývá nových podob. Částečně nás k tomu opravňuje fakt, že česká literatura tohoto období nám neposkytuje tak husté a bohaté předivo textů věnujících se speciálně islámu či Turkům, jako tomu bylo v období předcházejícím. Proto bychom při hledání linií „my“ × „oni“ museli postupovat metodou obdobnou té, kterou jsme aplikovali na středověk – tedy hledání reprezentací islámu ukrytých v nejrůznějších žánrech a textových souborech, ale zároveň by bylo nutné rozšířit badatelský záběr na jiná média, například obrazová, jejichž význam při obnovení katolické religiozity v českých zemích po Bílé hoře určitě vzrostl. Ale takto pojatý výzkum čeká dosud na své provedení.

5.

Dějiny muslimské náboženské obce v Československu

Vznik a vývoj muslimské obce v letech 1934–1939

Vzhledem ke své zeměpisné poloze a povaze historického vývoje se české země nikdy nedostaly do trvalejšího přímého styku s islámskou civilizací. Výše jsme popsali okrajové kontakty na středověkých obchodních trasách, procházejících naším územím, nevýraznou účast Přemyslovců na křížových výpravách do Svaté země nebo ojedinělé poznávací cesty českých měšťanů a šlechticů na islámský Východ. Novověká zkušenost českých zemí s islámem byla o něco pestřejší, vždy však zprostředkovaná a utvářená převážně v kontextu politického soupeření habsburské monarchie s Osmanskou říší. Proto naše znalosti o islámu byly dlouhodobě ovlivňovány spíše propagandisticky živeným faktorem „tureckého nebezpečí“ než vlastní historickou zkušeností.

První významnější kontakt s Turky v našich moderních dějinách zažili čeští vojáci teprve v roce 1878, když „za císaře pána a jeho rodinu museli vybojovat Hercegovinu“. Teprve demografický pohyb v Rakousko-Uhersku po okupaci (1878) a anexi (1908) Bosny a Hercegoviny nakonec přispěl k tomu, že se na našem území začali usazovat spoločnané muslimského vyznání.

Vytvoření nových hranic po rozpadu monarchie v roce 1918 pohyb obyvatelstva neomezilo. Balkánští muslimové, kteří se usadili na územích, jež se stala Československou republikou, tu namnoze zůstali a vzhledem k bývalým vztahům a výhodnější hospodářské situaci přicházeli další. K nim se záhy připojovali nepočtení muslimští emigranti ze Sovětského svazu (převážně Čerkesové a Tataři). Teprve v polovině třicátých let se muslimové, žijící především v Praze, Brně a na Zlínsku, začali sdružovat na základě své náboženské příslušnosti. Do té doby se spontánně stýkali a praktikovali islámský rituál pouze jednotlivci – převážně na národnostním základě.

Prague, dne 31. prosince 1934

„Medžlis el İttihad el İslami“
 Muslimská náboženská obec pro Československo
 Praha II., Smečky 9. - Československo.

Zevněšnému úřadu
 v Praze.

Dovolujeme si Vám tímto zdvořile oznámiti zřízení
 Muslimské /mohamedánské/ náboženské obce pro Československo
 v Praze ve smyslu říšského zákona č. 159 ze dne 15. března 1912
 kterým byla uzákoněna muslimská /mohamedánská / církev hanafijského
 ritu.

Dle §§ 7. a 8. tohoto zákona bude Muslimská náboženská
 obec, v čele jejíž stojí čtyřčlenná rada, vésti řádné matriky svých
 příslušníků. Ve smyslu těchto paragrafů má právo taktéž oddávat a
 pohřbívat. Církev jest dostatečně finančně zajištěna svými příslušníky,
 což zaručuje její další řádné trvání.

Sídlo církve jest Praha II., Smečky 9.

S projevem hluboké úcty

Jménem Muslimské náboženské obce pro Československo v Pr

Rada obce:

Ch. A. Brikcius předseda
Abdullah jednatel
Saleh al-Kadek pokladník

31. XII. 1934

Č. odděl. 7a

7084

PRO STUDIUM OBČELÝ
 Sídlo obce v Praze

Oznámení o zřízení Muslimské náboženské obce v prosinci roku 1934.
 Na vedlejší straně záhlaví prvního čísla bulletinu Muslimské náboženské obce
 z roku 1937.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

HLAS

• Ročník 1
 • číslo 1

MOSLIMSKÉ NÁBOŽENSKÉ OBCE PRO ČESKOSLOVENSKO

Offizielle Zeitung der Moslemischen Religionsgemeinde für die ČSR.

Organe de la Communauté religieuse musulmane du République Tchecoslovaque

Redakce a administrace

Rédaction: Praha XIX., třída krále Alexandra 2

DUBEN 1937 • SAFAR 1356

H. Mohamed Abdallah Brikcius:

Kupředu!

Hrůstka lidí, dříve sobě vzájemně úplně neznámých a cizích se sešla v jistém soukromém bytě na sklonku roku 1934, aby si uvědomila, že vzdor svého rozličného původu a vzdor rozdílného společenského postavení a mateřské řeči, jsou si všichni vzájemně bratry. Všichni ti tehdy přítomní, viděli se, vzájemně toho dne po prvé a všichni téměř až zmklí údivem z překvapení, že mimo nich jsou ještě i jiní muslimové ve městě, které se stalo jejich novým domovem. Snad tehdy nebylo ani ztěžko hledat řeč, která by byla jim všem srozumitelnou a jasnou a ve které by si dokonale porozuměli. Rozhodně toho nebylo ani zapotřebí, poněvadž jejich srdce, plná oddanosti a lásky k jejich vznešenému náboženství, promluvila zřetelnou, společnou a všem tak drahou mluvou. V tu chvíli ti z nich, kteří nebyli zdejšího původu, byli rázem zasáhnuti do země jim nejbližší, do té, která je zrodila. Temné hory a dravé řeky velebného Kavkazu, usměvavě blýla města v rámci skal a lesů Bosny-Hercegoviny, nedozírné a tolik krásné pouště Arabie zaplnily jejich zjhlý zrak. Chtěli se zase všichni býti doma, ve své rodné půdě, v kruhu své rodiny, svých přátel a co ještě více, v těsné blízkosti celých generací svých předků, kteří pro Islam dovedli žít, bojovat a i zmírat a kteří zasvětili celý svůj život tomu, čemu jejich potomci právě dnes. Rázem spadly z nich všechny neblahé vlivy okolí a prostředí, zde nassáté.

Ta hrůstka lidí založila jednotně, společnou myšlenkou a společným úsilím El İttihad el İslami-Moslimskou náboženskou obec pro Československo. Neuvědomovali si ani tehdy v této chvíli, jaké překážky budou jim položeny v cestu v nejbližší budoucnosti. Víra

v jediného Boha a ve svatou knihu proroka Mohameda posílila je nadšením a entusiasmem, který nebylo možno již ničím zastavit. Nevadilo jim, že pouští se do tohoto ohromného boje s takřka holými rukama. Nevadilo jim, že jsou sami, bez zahraničních peněz a bez duchovního vůdce. Sváté nadšení, tolik známé již z celé historie Islamu, nezastavilo se před ničím. Jejich názory se sjednotily a utvrdily v jednom: Vpřed! Není prostě slov, která by mohla vystihnouti tento radostný den v dějinách Islamu v Československu. Vše by bylo slabé a nepřiléhající.

Tak vznikla El İttihad el İslami-Moslimská náboženská obec pro Československo. Islam byl uznán kdysi Rakousko-Uherskem a poněvadž zákoník a právní řád bývalé monarchie byl převzat mladým a tolerantním Československem, nebylo ani za těžko, díky ochotě a benevolenci úřadů Československé republiky, získati si výnos Ministerstva školství a národní osvěty v Praze, který na cestě zákonitě potvrdil, že Islam jest v Československu náboženstvím státně uznaným. Nyní byly dva další nejdůležitější úkoly, které daly mladé Obci nový směr jejího podnikání. Organizaci v Československu osamělé roztroušených muslimů a navázání styků s ostatním islamským světem. Oba dva úkoly nebyly tak zcela lehké, jak by se na první pohled zdálo. Stačí věru pohled na mapu Československé republiky, na její rozsáhlou, aby bylo ihned zjištěno, jaký je to těžký úkol, uvážíme-li, že téměř v každém městě a ve východní části říše dokonce i v téměř každé větší obci žije nějaký muslim, který snad ani neví, že má v této zemi také ještě spoluvěřce, většinou se domnívaje, že jest v Československu jediným vyznavačem Islamu. Nebylo nutných peněz na daleké cesty,